

**T.C.
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANS VE BANKACILIK ANABİLİM DALI**

**TİCARİ BANKALARDA KREDİ PORTFÖYÜ VE
KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ – BANKACILIK
SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

SONGÜL YILMAZ

Danışman: DOÇ. DR. MEHMET HASAN EKEN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca önerilerini ve ilgisini eksik etmeyerek, bilgi ve deneyimiyle her konuda bana destek olan tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet Hasan EKEN'e, tez çalışmam boyunca fikir ve deneyimleri ile yardımlarını esirgemeyen Araştırma Grevlisi Ayşegül ERTUĞRUL'a, tez çalışmama anketi doldurarak katkıda bulunan Sayın Bankacılık Sektörü çalışanlarına teőekkürlerimi sunarım.

Songül YILMAZ

ÖZET

TİCARİ BANKALARDA KREDİ PORTFÖYÜ VE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ – BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

Bankacılık risklerin yönetilmesi esası üzerine kurulmuştur. Güçlü risk yönetimi olan bankalar, taşıdıkları riskleri tek tek tespit ederek detaylı incelemekte, aldıkları risk ile kazançlarını karşılaştırmakta ve riski almaya değip değmeyeceğini değerlendirerek karar almaktadır. Her türlü riski doğru teşhis edin ve geliştirilmiş analitik yöntemlerle ölçümleyen bankalar olası muhtemel krizlerde kayıplarının ne olacağını daha önceden görmekte ve bu kayıpları en alt düzeye indirmek için önceden önlemler almaktadır.

Bankaların faaliyetleri diğer işletmelerden farklı olarak kendi kaynaklarına değil yabancı kaynaklara dayanmaktadır. Bankalar haricen sağladıkları kaynakları kredi olarak kullanarak kredi riskini üstlenirler. Bankaların faaliyetlerinin devamlılığı üstlendikleri kredi riskinin etkin şekilde yönetimine dayanır.

Bu çalışma ile ticari bankalarda etkin kredi portföyü ve kredi riski yönetiminin esaslarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: kredi, risk, kredilendirme, kredi izleme, kredi analizi, kredi riski, kredi portföyü, kredi riski yönetimi, risk ölçüm yöntemleri,

ABSTRACT

Banking is founded on risk management principles. The Banks with influence risk management determine the risks are taken one by one and study detailed, compare them with possible profits, and make a decision to be worthy of taking risk or not. That diagnose properly the every kind of risk and evaluate with advanced methods banks can realize their loses within possible financial crises and make provisions.

Bankins business funds are based on outsourcing as difference from other businesses. They take risk by supplying funds as credits for market. Banking business permanency depends on effective risk management.

With this study it is intended to determine effective loand portfolio management and credit risk management

Key words: Credit, risk, crediting, credit monitoring, credit analysis, credit risk, credit risk policies, credit risk measurement, risk measurement methods

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ.....	viii
EK LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1.GİRİŞ	1
2.KREDİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	4
2.1.KREDİNİN TANIMI, İŞLEVİ, UNSURLARI	4
2.1.1.Kredinin Tanımı	4
2.1.2. Kredinin Fonksiyonları.....	5
2.1.3. Kredinin Unsurları.....	8
2.2. KREDİ VEREN KURULUŞLAR.....	10
2.2.2. Kredi ve Kefalet Birlikleri.....	10
2.2.3. Finansman Şirketleri	11
2.3. KREDİLERİN SINIFLANDIRILMASI	13
2.3.1. Kredilerin Geleneksel Olarak Sınıflandırılması.....	13
2.3.2. Mevzuat Açısından Sınıflandırma.....	19
2.4. KREDİ KULLANIMININ MALİYETİ	23
2.5.KREDİ SINIRLAMALARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	26
2.5.1. Kredi Sınırları.....	26
2.5.2. Kredi İle İlgili Yasaklar ve Yükümlülükleri	28
2.5.3. Kredi Açma Yetkileri	29
3.TİCARİ BANKALARDA KREDİ SÜRECİ	31
3.1. KREDİLENDİRMEİN TEMEL İLKELERİ	31
3.2. TİCARİ BANKALARDA KREDİ POLİTİKASI	34
3.3. KREDİ SÜRECİNDE BAŞVURU VE ÖN DEĞERLENDİRME	35
3.3.1. Kredi Müşterisi İle İlk Görüşme.....	35
3.3.2. İstihbarat	36
3.3.3. Kredi Başvuru Evrakları.....	37
3.4. KREDİ SÜRECİ DETAY KREDİ ANALİZİ	38
3.4.1. Ülke ve Sektör Analizi	38
3.4.2. Müşteri Analizi.....	41
3.4.2.1. Mali Tahlil	41
3.4.2.2. Finansal Olmayan Analiz	45
3.4.2.3. Kredi Analizi Standardizasyonu: Derecelendirme	45
3.4.3. Kredi Kararının Verilmesi	46
3.5. KREDİ FİYATLAMASI, KULLANDIRIMI VE İZLEMESİ	46
3.5.1. Kredinin Fiyatlandırılması	46
3.5.1.1. Kredi Maliyetleri.....	47
3.5.1.2. Kredi Fiyatlama Yöntemleri.....	48
3.5.1.2.1. Maliyet Temelli Kredi Fiyatlama Yöntemleri.....	48
3.5.1.2.2. Maliyetlere Dayalı Olmayan Yöntemler ile Kredi Fiyatlaması.....	49
3.5.2. Kredinin Kullanırma	50
3.5.3. Kredinin İzlenmesi ve Kontrolü.....	51
3.6. SORUNLU KREDİLERİN YAPILANDIRILMASI VE TASFİYESİ	52
3.6.1. Firmalarda Sorun Göstergeleri	52
3.6.2. Sorunlu Kredilerin Geri Dönüş Yolları	55

3.6.3. Kredinin Tasfiyesi	57
4. TİCARİ BANKALARDA KREDİ RİSK YÖNETİMİ.....	59
4.1. KREDİ RİSKİ VE YÖNETİMİ	59
4.1.1. Bankaların Karşılaştıkları Riskler	59
4.1.2. Kredi Riski ve Çeşitleri.....	61
4.1.3. Kredi Risk Yönetimi.....	64
4.2. TİCARİ BANKALARDA KREDİ RİSKİ ORGANİZASYON YAPISI	69
4.3. KREDİ RİSKİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK POLİTİKALAR	72
4.3.1. Riskin Yansıtılması.....	72
4.3.2. Riskin Sınırlandırılması.....	74
4.3.3. Riskin Paylaştırılması.....	75
4.3.4. Kredi Türevleri	77
4.3.5. Riskin Farklaştırılması.....	80
5. KREDİ RİSKİ ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ	82
5.1. KREDİ RİSKİ MODELLERİNDE KULLANILAN KAVRAMLAR	83
5.1.1. Kredinin Geri Ödenmemesi – Temerrüt Oranları.....	83
5.1.2. Kredi Geri Kurtarma.....	86
5.1.3. Kredi Derece Kaymaları.....	86
5.1.4. Riske Göre Ayarlanmış Performans Ölçümü	88
5.1.5. Korelasyon.....	89
5.2. KREDİ RİSKİ ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ	91
5.2.1. Kredi Riski Ölçümünde Geleneksel Yöntemler.....	91
5.2.1.1. Ekspertiz Yöntemi İle Kredi Risk Ölçümü	91
5.2.1.2. Yapay Sinir Ağları İle Kredi Risk ölçümü.....	92
5.2.1.3. Kredi Skorlama Modelleri	92
5.2.1.4. Finansal Verilerle Kredi Skorlama Modelleri.....	96
5.2.2. Kredi Risk Ölçümünde Modern (Yeni) Modeller.....	100
5.2.2.1 Merton Tabanlı Modeller.....	100
5.2.2.2. Tarihsel Temerrüt Oranı Yaklaşımı Modeli	101
5.2.2.3. Sermayenin Risk Ayarlı Getirisi (RAROC) Modeli.....	102
5.2.3. Kredi Portföy Riski Ölçüm Modeller.....	105
5.2.3.1. CreditMetrics Modeli	105
5.2.3.2. Credit Risk+ Modeli.....	106
5.2.3.3. Moody's KMV (Kealhofer-McQuown-Vasicek) Modeli	107
5.2.3.4. CreditPortfolio Wiev Modeli.....	108
5.2.3.5. Kredi Riski Portföy Teorisi.....	108
5.2.3.6. Kredi Portföy Riski Ölçüm Modellerinin Karşılaştırılması	111
6. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLAR İLE KREDİ RİSKİ HAKKINDA YAPILAN BİR ARAŞTIRMA.....	112
6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	112
6.1.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Sınırı	112
6.1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	113
6.1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	113
6.2. ANKET VERİLERİNİN ANALİZİ	115
6.2.1. Banka ve Katılımcı Genel Bulguları.....	115
6.2.2. Bankanın Kredi Riski Yönetimi ve Çalışanı ile Paylaşımı	118
6.2.3. Katılımcının Risk Yönetimi ve Kredi Riskine Genel Yaklaşımı	124
6.2.4. Testler.....	129
6.2.4.1. Hipotezler ve İlişkilerin Sınanması.....	129
7. SONUÇ.....	142
EK: 1.....	146
KAYNAKÇA	152

ŞEKİL LİSTESİ

<i>Şekil 1 : Kredilerin Geleneksel Sınıflandırılması.....</i>	<i>14</i>
<i>Şekil 2: Erken Uyarı Sistemleri İle Düzeltme.....</i>	<i>56</i>
<i>Şekil 3 : Genel Risk Yönetimi ve Kredi Riski Yönetimi Gelişimi.....</i>	<i>66</i>
<i>Şekil 4 : Kredi Risk Yönetimi.....</i>	<i>67</i>
<i>Şekil 5:Geleneksel Kredilendirme Yapısı.....</i>	<i>70</i>
<i>Şekil 7: Kredi Risk Ölçüm Yaklaşımı.....</i>	<i>84</i>
<i>Şekil 8 : Korelasyon ve Yoğunlaşmanın Kredi Portföyü Üzerindeki Etkisi.....</i>	<i>90</i>
<i>Şekil 8 : Derecelendirme Sürecine Genel Bakış.....</i>	<i>95</i>
<i>Şekil 9 : CreditMetrics / CreditVar Yapıtaşları.....</i>	<i>105</i>
<i>Şekil 9: Banka Kredi Portföy Çeşitlendirmesi.....</i>	<i>110</i>

TABLO LİSTESİ

TABLO 1 : Kredi ve Diğer Alacakların Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Sınıflandırma.....	20
TABLO 2 : Banka Tek Düzen Hesap Planı.....	21
TABLO 3 : Tek Düzen Hesap Planına Göre Nakit Krediler.....	22
TABLO 4 : BSMV Oranları.....	24
TABLO 5 : KKDF Oranları.....	25
TABLO 6 : PRS-ICRG Kuruluşunun Ülke Riski Değerlendirme Kategorileri ve Faktörleri.....	39
TABLO 7 : Moody's Yıllık Kümülatif Ortalama Temerrüt Olasılıkları (%).....	85
TABLO 8 : Moody's Derece Kayma Olasılık Matrisi.....	87
TABLO 9 : Riske Göre Ayarlanmış Performans.....	88
TABLO 10 : Korelasyon İlişkisinin Yönü.....	89
TABLO 11 : Uluslar arası Derecelendirme Şirketine Ait Uzun Vadeli Not Skalaları.....	93
TABLO 12 : Rating Firmalara Göre Kredi Notları (Kısa Vadeli Kredi Notu Tanımları).....	94
TABLO 13 : Ankete Katılanların Çalıştığı Banka Türleri.....	115
TABLO 14 : Bankaların İMKB İşlem Bilgileri.....	116
TABLO 15 : Bankaların Personel Sayıları.....	116
TABLO 16 : Ankete Katılanların Sektöründeki İş Deneyimi.....	117
TABLO 17 : Bankada Çalıştığı Departman.....	118
TABLO 18 : Bankanın Risk Ölçüm Sonuçlarını Bildirim Durumu.....	119
TABLO 19 : Bankanın Kredi Derecelendirme Yöntemi.....	119
TABLO 20 : Banka Kredi Derecelendirme Sonuç Sınıflandırması.....	120
TABLO 21 : Kredi Derecelendirme Sonuçlarının Etkilediği Kararlar.....	121
TABLO 22 : Kredi Derecelendirme Modülü Revizyon Süresi.....	122
TABLO 23 : Bankalarda Kullanılan Kredi Riskinden Korunma Yöntemleri.....	122
TABLO 24 : Kredi Riski Ölçüm Yönteminin Kullanım Alanı.....	123
TABLO 25 : Yapılan İşle İlgili Risk Analiz Bilgisi Sahipliği.....	124
TABLO 26 : Risk Yönetimindeki Gelişmelerin Takip Edildiği Kaynaklar.....	124
TABLO 27 : Kredi Derecelendirmenin En Önemli Etkeni.....	125
TABLO 28 : Bankacılık Sektöründeki En Önemli Risk.....	126
TABLO 29 : Kredi Riski Yönetiminin Önemini Artıran Etkenler.....	126
TABLO 30 : Kredi Riski Yönetimine İhtiyaç Duyma Nedenleri.....	127
TABLO 31 : Kredi Riskinin Gerçekleşme Nedenleri.....	128
TABLO 32 : Kredi Riski Ölçmede Yetersiz Kriter.....	128
TABLO 33 : Çalışma Süresi ve Yapılan İşin Risk Analiz Bilgisine Sahip Olma Çapraz Tablosu.....	130
TABLO 34 : Banka Personel Sayısı ve Banka İMKB İşlem Bilgisi Çapraz Tablosu.....	131
TABLO 35 : Banka Türü ve Banka Risk Ölçüm Sonuçları Paylaşımı Çapraz Tablosu.....	132

<i>TABLO 36: Banka Türü ve Kredi Riski Ölçümünde Yetersiz Olan Kriter Çapraz Tablosu.....</i>	<i>133</i>
<i>TABLO 37: Banka Türü ve Bankacılık Sektöründeki En Önemli Risk Çapraz Tablosu</i>	<i>135</i>
<i>TABLO 38: Risk Yönetiminin Takip Edildiği Kaynak ve Sektöründeki Önemli Risk Çapraz Tablosu ...</i>	<i>136</i>
<i>TABLO 39: Çalışılan Departman ve Bankacılık Sektöründeki En Önemli Risk Çapraz Tablosu.....</i>	<i>137</i>
<i>TABLO 40: Banka Türü ve Kredi Riski ninGerçekleşmesinin Nedeni Çapraz Tablosu</i>	<i>139</i>
<i>TABLO 41: Çalışılan Departman ve Kredi Riskinin Gerçekleşme Nedeni Çapraz Tablosu</i>	<i>140</i>

EK LİSTESİ

Ek 1 :Kredi Portföyü ve Kredi Riski Yönetimi Anketi.....	146
--	-----

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BCH	: Borçlu Cari Hesap
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Bank for International Settlements
BKPK	: Banka Kredi Politika Kriteri
BSMV	: Banka Sigorta Muameleleri Vergisi
CSFB	: Credit Suisse First Boston
DİİB	: Dahilde İşleme İzin Belgesi
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
ICRG	: International Country Risk Guide
IMF	: International Monetary Fund
IRB	: Internal Rating Based
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KKDF	: Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
MMR	: Marjinal Mortality Rate
PRS	: Political Risk Services
RAROC	: Risk Adjusted Return On Capital
ROE	: Return on Equity
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
THK	: Temerrüt Halinde Kayıp
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
VAR	: Value-At-Risk,
VRHİB	: Vergi Resim Harç İstisna Belgesi

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bankalar, fon arzı ile fon talep edenlere aracılık etme işlevi açısından geliştirmekte olan ülkelerin mali piyasalarında ki finansal kuruluşların içerisinde en önemli aktörlerdir. Kredi işlevi bankacılığın temel faaliyetlerinden biridir ve bankalar kredi riski ile her zaman karşı karşıyadırlar.

Klasik bankacılıkta ilk tanımlanan ve en çok bilinen risk olmasına karşın kredi riski, günümüz koşullarının getirdiği yeni durumlara tam anlamıyla yanıt verecek biçimde yönetilmediğinden bankaların varlığını tehdit etmeyi sürdürmektedir. Kısaca borcun geri ödenmeme olasılığı olan kredi riskinin gerçekleşmesi; aktif yapıları bozulan bankaları diğer risklere karşıda savunmasız bırakmakta ve varlığını sona erdirecek düzeylere ulaşan zararlara uğramaktadır.

Bankanın yönetemeyeceği risklere maruz kalması sadece kendi varlığını tehdit etmemekte; faaliyetlerini yabancı kaynaklarla finanse ettiği için toplumun geniş bir kesimini oluşturan mevduat sahipleri ile bankaya fon sağlayan diğer kredi kuruluşları da zararlar karşı karşıya kalmaktadır. Böylece bankada başlayan sorun çok kısa bir sürede diğer finansal kurumların ve mali piyasaların sorunu olabilmektedir. Küreselleşme ile sağlanan finansal serbestlik sonucu aralarında evrensel ve karmaşık bağlar gelişen diğer ülkelerin mali piyasaları da bu sorundan olumsuz bir şekilde etkilenmektedirler. Tüm bu zincirleme etkileşim sonunda en nihayetinde zarar, risk yönetimi konusunda en az etkili ve bilgili olan kesime yani halka, alım gücünde ve aldığı hizmetin kalitesinde düşüş şeklinde fatura edilmektedir.

Mali aracılık işlevi gereği atıl fonları toplayarak ihtiyacı olanlara aktarması faaliyeti ile ekonominin canlanmasına ve toplum refahının yükselmesine katkı sağlaması beklenen bankaların sebep olabileceği zararların büyüklüğü düşünüldüğünde risklerinin iyi yönetilmesinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Dünya genelindeki gelişmelerin tüm ekonomik birimleri etkiler hale gelmesi, gerçekleşme olasılığı olan risklerin mümkün olduğunca ölçülmesi ve kontrol edilmesi ihtiyacını

artırmıştır. Bu ihtiyaç otorite tarafından düzenleyici kurumlar vasıtası ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Riskin yönetilmesi için tüm piyasalarda uygulanması amaçlanan kurallar bütünü, uluslararası kuruluşlar tarafından ulusal düzenleyici kurumlara tavsiye olarak bildirilmektedir.

Türkiye'de bankacılık sektöründeki düzenleyici kurum Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'dur . BDDK, uluslararası kurallara paralel olarak sektördeki bankaların risklerini kontrol etmekte ve sermaye yapılarını değerlendirerek bankaların faaliyetlerini kısıtlayıcı kararlar vererek büyümelerini engellemektedir. Bankacılık sektörü kaldıraç etkisinin çok yüksek olduğu bir sektör olmasına rağmen BDDK'nın bankalardan risklerine karşılık yasal düzenlemeler yoluyla tespit ettiği sermaye tutarının bulunmasını istemesi kaldıraç etkisinin sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Sermaye yeterlilik oranı bankaların bir birim sermaye için kaç birimlik risk üstlendiğini gösteren bir orandır ve bu orana göre bankaların farklı faaliyetleri kısıtlanabilmektedir. Örneğin; şube açma yetkisi, sermaye yeterlilik oranı yüksek olan bankalara verilmekte, düşük olan bankaların yaygınlaşması engellemektedir.

İstikrarın sağlanması için uygulanan önleyici düzenlemeler piyasa disiplini bozabilmekte, piyasalara yeni kurumların girişini engelleyerek haksız rekabeti getirebilmektedir. Sonuçta otoritenin müdahalesi ile çok fazla aracı kurum ve ürünleri ile toplumun geniş kesimine hitap eden ve krizleri daha az hasar ile atlatan derinliği ve genişliği olan piyasalar yerine istikrarı tehdit eden, toplam riskini artıran sığ piyasalar oluşmaktadır.

Bankalarda her işletme gibi kâr etme çabası içerisindedirler ve değişen piyasa koşullarına göre kredi alışkanlıkları da değişmektedir. Geçmişte moralitesi ve finansal yapısı güçlü müşterilerden sağlam teminatlar istenerek verilen kredilerden kaynaklanan kredi riski, günümüzde artık bilançoda takip edilen kredilerden, bilanço dışı takip edilen garanti ve taahhütlerden, banka portföyünde bulunan tahvil, finansman bonusu ve türev ürünlerden kaynaklanmaktadır. Kredi riski, borçlunun kredibilitesindeki değişmeyi de kapsamaktadır.

Bankacılık sektörünün temel gelir kalemi kredilerden alınan faizler olup faiz oranlarında ki düşüş bankaların kâr marjını daraltmıştır. Daralan kâr marjına karşılık kârlılığını sürdürmek isteyen bankalar daha çok müşteriye daha fazla kredi kullandırma eğilimine girmiştir. Rekabetle beraber kredibilitesi daha zayıf olan müşterilerin portföye dahil edilmesi, daha az tanınan daha kalabalık bir kredi portföyü yaratmıştır. Türkiye'de banka bilançolarında krediler kaleminin her geçen gün artması, kredi tutarlarının banka aktiflerinin %50'sinden fazlasını oluşturması kredi riskini günümüzde en çok konuşulan riski haline getirmiştir.

Önemi her geçen gün artan ticari bankalarda kredi portföyü ve kredi riski yönetimi bu tezin çalışma alanıdır. Bu çalışmanın ikinci bölümünde genel bilgiler içerisinde kredinin tanımı, unsurları, işlevleri, kredinin kullanım maliyeti, diğer kredi veren kuruluşlar, yasal otorite tarafından kredilere getirilen sınırlamalar ve yükümlülükler ele alınmıştır.

Ticari bankalarda kredilendirme süreci üçüncü bölümde incelenerek, kredi kullandırmanın temel ilkeleri ile kredi politikalarının önemi irdelenmiş ve etkin bir kredilendirme işleminde müşteri değerlendirme, kredi kullandırım, kredi izleme ve kredi tasfiye süreçlerinde iş birimlerinin neler yapması gerektiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Kredinin sorunlu hale gelmesi ve yapılandırılması süreci de bu bölümde ele alınmıştır.

Kredi riski yönetimi, bankaların faaliyetlerinden dolayı taşıdığı riskler, ticari bankalardaki kredi riski yönetimi organizasyon yapısı ve kredi riskini önlemeye yönelik politikalar dördüncü bölümde ele alınmıştır. Çalışmanın devamında etkin bir risk yönetimi için zorunlu olan kredi riski ölçümü yöntemleri ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, bankacılık sektöründe kredilerle ilişkili departmanlarda görevli olan çalışanlara yönelik bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Anket çalışması ile kredi departmanında çalışanların risk yönetimine ve kredi riskini bakışları analiz edilmiştir.

BÖLÜM II

2.KREDİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1.KREDİNİN TANIMI, İŞLEVİ, UNSURLARI

2.1.1.Kredinin Tanımı

"Kredinin sözlük anlamı; "Saygınlık ve Güven" olup Latince "inanma" anlamına gelen "credere" kökünden gelmektedir"¹. Kredi; herhangi bir kimseye ödünç para veya parasını sonra almak kaydıyla mal vermek; alınacak bir malın bedelinin ödeneceğine veya yapılacak bir hizmetin yerine getirileceğine kefalet etmek, garanti vermek olarak tanımlanabilir. Kredi işleminde krediyi talep eden ve krediyi veren olmak üzere iki taraf mevcut olup, belli bir süre sonunda geri almak üzere kredi talep eden lehine mal, hizmet ya da satın alma gücünün kredi veren tarafından sağlanması kredi olayıdır.

Borç, diğer bir ifade ile kredi, gelecekte ödeme düşüncesine dayanan, ihtiyaç duyulması durumunda kullanıma hazır satın alma gücüdür². Kredi ihtiyacı, insanların gelir elde etme ve harcama dönemleri ile firmaların satışlardan gelir elde etme ve üretim için para harcama dönemlerinin örtüşmemesinden oluşmaktadır³. Kredi ile ihtiyaç sahibi, satın alma zamanını değiştirerek, geliri henüz elde etmeden harçayabilme olanağına kavuştuğundan daha iyi hayat koşullarına sahip olabilmektedir. Kredi yalnızca onu kullananlar için bir sosyal gelişme ve daha iyi hayat koşullarına sahip olma aracı değil; aynı zamanda bütün ülke ekonomisinin atılım yaparak canlılık kazanmasına etkili bir kalkınma aracı olarak da görülmektedir.

Bankacılık açısından kredinin tanımı ise; kredi değerliliği konusunda bir karara ulaşabilmek için gerekli ve ilgili görülen çeşitli bilgi ve etkenlerin değerlendirilmesi

¹ Mahmut Usta, "Temel Kredi Bilgileri", Pamukbank T.A.Ş. Eğitim Yayınları, Yayın No:4, Haziran 1996. s.1

² Avni Zarakolu, "Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi", 9. Basım, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sayı.232, 1989, s.47.

³ Tümay Ertek, "Makroekonomiye Giriş", 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 2006. s.244.f

sonucunda kredi talebinde bulunan bir gerçek yada tüzel kişiye, yasalar ve banka kredi politikası göz önünde bulundurularak, ihtiyaca uygun düşecek tutar ve vadede para, garanti veya kefalet vermek şeklinde tanınan olanak yada limittir⁴.

Bankacılık Kanunu'nun 48. maddesine göre kredinin tanımı “ Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır”⁵ şeklinde yapılmıştır.

2.1.2. Kredinin Fonksiyonları

Krediler üç temel işlevi yerine getirirler. Bunlar; kaldıraç, tüketim ve ekonomik işlevlerdir⁶.

Kredinin Kaldıraç İşlevi: Firmaların büyük çoğunluğu devamlı büyüme ve kârlılığını artırma çabası içerisindedir. Yeterli sermaye birikimleri olmayan firmalar büyüme ve kârlılığını artırmayı sağlamak için finansal sistemde en çok fon ihtiyacı duyan kesim olmaktadır. Ticari faaliyetlerini genişletmek isteyen firmalar gerek işletme sermayesi finansmanı gerekse de sabit varlık yatırımları için banka kredisi kullanmakta ve finansal kaldıraçtan yararlanarak avantajlar sağlamaktadır.

Finansal kaldıraç bir firmanın sağlamış olduğu fonların oranını belirtmek için kullanılan bir terimdir. Finansal yapı bir firmanın varlıklarını ne ile finanse ettiğini göstermektedir ve bilançonun pasif tarafını kapsamaktadır. Firma bilançosunun pasifinde kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve hissedarların sermayesi

⁴ Parasız, 2007, s.331.

⁵ BDDK, "5411 sayılı Bankacılık Kanunu", 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

⁶ Nurhan Aydın, "Bankacılık Uygulamaları" TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1711, Eskişehir, 2006.s.128.

bulunmaktadır ve finansal kaldıraçtan söz edebilmemiz için firma bilançosunun pasif tarafında borç olmalıdır⁷.

Finansal kaldıraçın etkisi, borç oranı büyüdükçe büyür. Firma için işler yolunda gitmese bile alınan borçlara ait faiz ödemek zorundadır. Firmaların borç kullanma sebepleri büyümek ve özsermaye kârlılığını artırmak çabası olduğunu düşünürsek bu durumda borç alınan fonların maliyetinden daha verimli çalıştırılması gerekmektedir. Aksi durumda özsermaye kârlılığı artacağına azalacaktır⁸.

Sağladığı avantajlara karşın, borç / özsermaye oranının artması işletmenin finansal riskini yükseltmekte, borç maliyeti risk derecesindeki yükselmeye bağlı olarak artmaktadır. Kredi veren kuruluşlar yapmış oldukları mali tablo analizleriyle özsermaye kârlılığı ile finansal risk arasındaki oranı tespit etmekte; diğer kredilendirme kriterleri de dikkate alınarak firma için en uygun vade, limit ve fiyatlaması yapılmış krediyi vermektedir.

Özsermaye kârlılığını arttırmak adına finansal riskin aşırı derecede artması, firmanın yönetemeyeceği borca girmesi doğru olmayıp, kredi veren kuruluş tarafından fazla borç riski yüklenmiş firmanın kredi limitleri sınırlandırılmaktadır. Böylece piyasada finansal kaldıraç riskinin yönetilebilir düzeyde kalması sağlanmaktadır.

Kredinin Tüketim İşlevi: Ekonomik durgunluk dönemlerinde birçok işletme, bankalar tarafından tüketicilere aktarılan mal ve hizmet alımına katkı sağlayan krediler sonucunda mali durumunun bozulmasını önlemekte; bankalarda toplamış oldukları kaynakları kredilere plase ederek durgunluğun yaratabileceği olumsuz etkilerden korunabilmektedirler.

Tüketici kredileri, gerçek kişilerin ticari amaç dışında mal ve hizmet alımlarının finansmanına yönelik olarak, genellikle bir defada kullanılan ve başlangıçta belirlenen faiz oranlarına göre ödenen kredilerdir. Tüketici kredilerinin kullanımı, gerçek kişilerin hali hazırdaki gelirleri ile elde edemeyecekleri mal ve

⁷Murat Ceyhan, "Finansal Kaldıraç ve Bilançonun Pasif Yapısı" 2003, http://www.alomaliye.com/murat_veyhan_finansal_kaldirac.htm (11/10/2010)

⁸Arman T. Tevfik, "Sermaye Yapısı Kararları ve Efektif Vergi Oranının Sıfır Olduğu Firmalarda Optimal Sermaye Yapısının Belirlenmesi", Sosyal Bilimler Dergisi, <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd14/sbd-14-10.pdf> (11/10/2010)

hizmetleri satın alma olanağı sağlayarak refahın artırılmasını sağlamaktadır⁹. Gerçek kişinin gelecekteki gelirini kullanması ile ilgili davranışları bir yandan kendi sosyal ve ekonomik refahını, diğer yandan ülke ekonomisini, mal üretimini, gelir dağılımını ve tüketim mallarını etkilemekte ve piyasalara hareketlilik getirmektedir¹⁰.

Bankalar tarafından kullanılan tüketici kredileri işletmelere kullanılan ticari kredilere göre daha düşük limitlidir ve toplumun daha geniş kesimi tarafından kullanılabilir. Çoğunlukla aylık eşit taksitli olarak kullanılan tüketici kredilerinin bir ay sonra başlayan geri ödemeleri bankalar için yeni kredi kullandırmaya kaynak yaratmaktadır. Böylece tüketici kredilerinin piyasalara yansıyan bu hareketliliği ve talep artışı yatırımları artırmakta ve yatırımların artışına bağlı olarak istihdam yaratılmasına katkı sağlanmaktadır.

Kredinin Ekonomik işlevi: Temel ekonomik işlevi mali aracılık olan bankaların sağlamış olduğu fonları kredi olarak ihtiyaç duyanlara aktarması ile ülkenin mali piyasası gelişmekte ve buna bağlı olarak milli gelir ve istihdam artmaktadır. Özellikle mali piyasaların yeterince genişleme ve derinleşme göstermediği Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, bankalar finansal sistemin esasını oluşturmaktadır. Ekonomide etkili bir para politikasının uygulanması, ülkenin dış ekonomik ilişkilerinin gelişmesi ve dünya ile bütünleşme ancak gelişmiş bir bankacılık ve etkin çalışan bir kredi sistemi ile mümkündür¹¹.

Krediler sayesinde sermaye ihtiyacı içinde olan firmalar uzun süre beklemeden yatırım yapma imkanına kavuşur. Buda ülkede yatırım ve üretimin hızlanarak artmasını sağlar. Kredi ayrıca atıl veya az getiren tasarrufları değerlendirerek ona bir gelir getirdiğinden tasarrufların artışını hızlandırır. Böylece sermaye birikimi de sağlanır¹².

Bankalar ekonomik kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak alan ve sektörlerle kredi kullandırmada öncelik vermektedir. Bankalar, bilanço ve nazım

⁹ Nihat İnağ, "**Tüketici Kredileri**", TCMB Araştırma Planlama ve Eğitim Genel Müdürlüğü Tartışma Tebliği No:9011, 1990 s.3-4.

¹⁰ Zeynep Çopur ve R. Günsel Terzioğlu, "**Ailelerin Tasarruf ve yatırım eğilimlerinin incelenmesi**" Ev Ekonomisi Dergisi.6. 2000. s.40-48

¹¹ İbrahim Arslan ve Sevda Yapraklı, "**Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz**", Ekonometri ve İstatistik Dergisi Sayı:7, 2008 88-103.

¹² T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemi Projesi, "**Muhasebe ve Finansman Hizmet İşlemleri**" Ders Notları, Ankara 2008, s.39.

hesaplarının pasifinde yer alan yükümlülükleri yerine getirebilmek ve maksimum kâr beklentisiyle, elindeki fonları en uygun müşterilere kredi olarak kullanmayı tercih etmektedirler. Bu amaçla Bankalar, fon talebinde bulunan müşterilerine ait kredi analizi yaparak tüm müşterilerini tanımlama ve sınıflandırma yapmaktadır. Almış olduğu krediye ait yükümlülükleri vadesinde yerine getirebilecek, en iyi katma değer yaratan firmalar bu sınıflandırmada en üst sırada bulunmaktadır. Bankalar en çok katma değer yaratan firmalara fiyatlama avantajı da sağlayarak kredilendirmede öncelik vermektedir. Böylece en çok katma değer yaratan firmalar, ihtiyacı olan fonları temin etmekte öncelikli konumda ve maliyet açısından avantajlı olmaktadır.

2.1.3. Kredinin Unsurları

Banka kredi politikalarının temelini oluşturan kredi unsurları; süre, güven, risk ve gelirdir¹³.

Kredinin Süre unsuru: Kredi olayı belli bir süre için satın alma gücünün devridir ve her kredi işlemi bir vade içermektedir. Vade kredi türlerine ve kredi ilişkisine bağlı olarak belli bir tarih olabileceği gibi bir işin, bir hizmetin veya bir yüklenimin yapılma süresinde olabilmektedir.

Kredinin istenilen sürede geri dönmesi hem güvenlik hem de bankanın kârlılığı açısından önemlidir. Kredinin geri dönüş zamanı uzadıkça, geleceğin belirsizliğinden dolayı risk artacaktır. Riskin artması bu krediyi kullanan açısından maliyetin, kullandıran açısından da getirinin yükselmesi anlamına gelmektedir¹⁴.

Kredi türlerine göre vade incelendiğinde; nakit kredilerde vade, banka ile müşterinin mutabık kaldığı belli bir tarihtir. Banka, vadeye kadar paranın zaman değeri, karşılaşılabileceği riskler ve beklenen verimi gözönünde bulundurarak kredi fiyatlamasını yapmaktadır. Kredi türü gayrinakit kredi ise, kredi kullandırmada bankadan para çıkışı olmamaktadır ve fiyatlama yapılırken paranın zaman değeri fiyatlamaya dahil

¹³ Şahap Kavcıoğlu, **Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Çözüm Yolları ve Takibi**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003, s.6. ve Alptekin Güney, **"Banka İşlemleri"**, 2. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2008, s.68.

¹⁴ Aydın, 2006,s.130.

edilmemektedir. Banka, gayrinakit kredi fiyatlaması yaparken vadeye kadar olan süreçte karşılaşılabileceği riskleri ve beklediği verimi dikkate almaktadır.

Kredinin Güven Unsuru: Kredi ile satın alma gücünün yani para, mal, itibar gibi değerlerin belli bir süre sonunda geri alınmak üzere devredilmesi için arada mutlaka güven unsurunun bulunması gerekmektedir. Bankalar tarafından güven unsurunun tesis edilebilmesi için krediyi talep eden hakkında çeşitli araştırmalar ve incelemeler yapılmaktadır. Bunlar; müşteri istihbaratı, finansal tabloların son birkaç yılını kapsayan analizi, diğer banka ve finansal kuruluşlar ile kredi limiti, kredi riski, teminat yapısı ve geri ödeme performansı, müşterinin faaliyet gösterdiği sektöre ait analiz, talep edilen kredinin içeriği, nerde ve nasıl kullanılacağı gibi hususlarda yapılan araştırma ve incelemelerdir. Yapılan araştırma sonucunda vadesinde krediyi geri ödeneceğine itimat edilen ihtiyaç sahipleri gerçek ve tüzel kişilere kredi kullandırılmaktadır. Bankalar bir kişiye kredi vermekle ona hem mali bir imkan sağlanmakta hem de saygınlık kazandırılmaktadır¹⁵.

Bankalar kullandırdıkları kredilerin tamamının vadesinde tahsil edilmesini ve tahsilatta sorun yaşanmamasını arzu ederler. Bu her zaman mümkün olmayıp müşteriye bağlı nedenler, sektör ve ülke ekonomisinde yaşanan olumsuzluklar yada bankalar tarafından yapılan hatalı işlemler gibi nedenlerle kredi sorunlu hale gelebilmektedir. Kredi ilişkisi başladıktan sonra müşteriye duyulan güven zedelenmiş ise banka tarafından kredinin ivedilikte tasfiyesi gerekir.

Kredinin Risk Unsuru: Borcun ödenmemesi, iş ve hizmet yükleniminin yerine getirilmemesi risk unsurunu oluşturur. Kredinin yapısında, borcun, işin yada hizmetin çeşitli nedenlerle yerine getirilememe tehlikesi olduğundan bütün krediler açıldığı andan itibaren risk içermektedir. Riskin azalması yada çoğalması, kredi kullananın yükümlülüklerini zamanında yerine getirmekten kaçınmasına yada getirememesine ve alınacak teminatın cinsine göre artar yada azalır¹⁶.

¹⁵ Selahattin Karapınar ve Nilüfer Ün, "Kredi Analizinde Bankaların Şirket Mali Tablolarına Güveni Üzerine Bir Anket Uygulaması", <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/14-02.pdf> (15/09/2010)

¹⁶ AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş., "Genel Kredi Sınırları Hakkında Avrupa Birliği Düzenlemeleri", Bankacılar Dergisi, Sayı:35, 2000. s.70-71.

Bankalar riskin gerçekleşmesi durumunda kayıplarını telafi etmek için müşterinin risk derecesine göre kredi anapara, faiz ve diğer giderleri kapsayacak şekilde teminat almaktadırlar. Alınan teminatlar ipotek, ticari işletme rehini, kambiyo senedi, kefalet gibi müşterinin sahip olduğu yada temin edebileceği kıymetlerdir.

Kredinin Gelir Unsuru: Bankalarda her ticari işletme gibi kâr etme arzusundadır. Sağlamış oldukları kaynakların bankaya bir maliyeti vardır. Bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirirken oluşan giderler, çağa ayak uydurmak için yapılacak yatırımlar, düzenleyici otoritenin yüklediği sorumluluklar bankaların giderleridir. Banka tüm bu giderleri karşılamak ve hissedarlarına kâr sağlamak için kredileri verimli bir şekilde kullanmak durumundadır¹⁷.

Kredinin geliri faiz ve komisyondur. Nakit kredilerde faiz ana geliri oluştururken bazı nakit kredilerde faizle birlikte komisyon geliri de elde edilmektedir. Gayrinakit kredilerin ise ana geliri komisyondur.

2.2. KREDİ VEREN KURULUŞLAR

Finansal piyasaların genişlemesi ve derinleşmesi bu piyasadaki aracı kurumların çeşitliliği ile doğrudan alakalıdır. Gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasaları incelendiğinde neredeyse tamamı bankacılık sektörü kontrolündedir. Ülkemizde de bu durum farklı değildir. Aktif büyüklüğü 890,8 milyar TL ye ulaşan Türkiye finans piyasasının %96,6 sını bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Diğer Finansal kurumların payı ise ancak %3,4 düzeyindedir¹⁸. Finans piyasasında bankacılık sektörü harici bulunan diğer kredi veren finansal kurumlar kredi ve kefalet birlikleri ile finansman şirketleridir.

2.2.2. Kredi ve Kefalet Birlikleri

Kredi birliklerinde pay senedi, işveren ile istihdam edilen arasında bir ortaklık senedi niteliğindedir. Kredi birlikleri kendi pay sahiplerinin mülkiyetindedir ve tasarruf bankaları gibi küçük yatırımcılar için kurulmuştur. Ancak bu iki kurum arasındaki fark,

¹⁷ Usta, 1996, s.3.

¹⁸ BDDK, “Finansal Piyasalar Raporu”, Mart 2010- Sayı 17.

kredi birliklerinin daha çok üyelerinin tüketici kredileri ihtiyacına yatırım yapmalarıdır. Kredi birliklerinin gelirleri, üyeleri arasında ortaklık payları oranında dağıtılmaktadır. Bu kurumların fon kaynakları pay senetleri ile mevduat hesaplarından oluşmaktadır.

Ülkemizde çok sayıda kredi ve kefalet kooperatifi vardır. Bunlar küçük endüstri ve ticaret sektörünün orta vadeli finansman ihtiyaçlarına yönelik olarak kurulmuştur. Bu kuruluşlar, ortaklarından topladıkları fonları, yine ortaklarına düşük faizli kredi olarak vermektedir. Kredi ve kefalet kooperatifleri, üyelerine kefil olarak, Halk Bankası kredilerinden üyelerinin yararlanmasında olanak sağlamaktadır¹⁹.

2.2.3. Finansman Şirketleri

Finansman şirketlerinin faaliyetleri ticari bankaların vermiş olduğu hizmetlere benzemektedir. Finansman şirketleri fonları, kendi özvarlık ve borçlarına dayalı menkul kıymetler ihraç ederek sağlamaktadırlar. Sağladıkları bu fonları, kredi isteyen tüketicilere ve fon talebinde bulunan işletmelere doğrudan kısa ve uzun vadeli kredi olarak sunmaktadırlar. Ayrıca dayanıklı tüketim mallarının finansmanı için bireylere kredi olarak kullandırmaktadırlar²⁰.

Finansman şirketi daha ziyade tüketim mallarının satın alınmasını kolaylaştıran uzmanlaşmış finans kuruluşlarıdır. Tüccarların, vadeleri gelmemiş alacaklarını satın alırlar veya tüketicilere doğrudan kredi açarlar. Bu tip şirketler, yirminci yüzyılın başında, otomobil alımlarının taksitle finansmanını sağlanmasının sonucu olarak ortaya çıkmışlardır²¹.

Finansman şirketleri, faaliyetlerini belli mallarda ve belli imalatçılarda yoğunlaştırırlar. Finansman şirketleri, tüketicilerin finanse edilmelerinde ve onlara küçük miktarlarda kredi vermede de rol alırlar. Düşük faiz oranlarıyla az miktarda kredi vermek bankalar için kazançlı ve cazip olmadığından, tüketici kredilerine yönelik ihtiyaç birçok ülkede finansman şirketlerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Finansman şirketleri kendi faaliyetlerini finanse etmede ticari bankalara dayanırlar.

¹⁹ Parasız, 2007, s.90.

²⁰ Tüketici Finansmanı rehberi, "Türkiye'de Tüketici Finansmanı Şirketleri", 2008. <http://www.tuketicifinansman.net/2008/06/turkiye-tuketici-finansmani-sirketleri.html> (20/10/2010)

²¹ Türkçe Bilgi, "Finansman Şirketi", http://www.turkcebilgi.com/finansman_%FEirketi/ansiklopedi 10/10/2010)

Finans şirketleri kendi içinde tüketici finans şirketleri, taksitli satış şirketleri, ve ticaret finans şirketleri olarak üçe ayrılır²².

Tüketici Finans Şirketleri: Bu kuruluşlar; finansman bonosu satarak, hisse senedi ve tahvil çıkartarak fon toplamaktadır. Topladıkları bu fonları; mobilya, otomobil, beyaz eşya gibi kalemleri satın almak isteyen tüketicilere ve fon ihtiyacı duyan küçük işletmelere kredi olarak vermektedirler. Bazı finansman şirketleri, ürünlerini satmak isteyen bir ana şirketin yan kuruluşu olarak kurulmuşlardır²³.

Satış Finansman Şirketler: Satış Finansman Şirketleri, otomobil ve diğer dayanıklı tüketim ürünleri satan bayilerden, yapmış oldukları taksitli satışların senetlerini satın alarak, tüketicilere dolaylı krediler verirler. Bu şirketlerin çoğu bir bayi ya da üretici tarafından kontrol edilen firmalardır. Bunların ana fonksiyonu sponsor firmanın ürün ve hizmetlerini kredilendirerek satışlarını arttırmaktır. Bu tür satıcı finansmanı şirketlerine sahip olan kuruluşlara General Motors, General Electric, Motorola, Sears ve Wards örneği verilebilir²⁴.

Ticari Finansman Şirketleri: Ticari Finansman Şirketleri, çoğunlukla şirketlere kredi kullandırır. Bu şirketlerin büyük bir kısmı küçük ve orta ölçekli üretici ve toptancılara alacak senetleri finansmanı ya da faktoring hizmeti temin ederler.

Factoring, bir mali kuruluş (factor) ile ticari borçlular ve mal satan veya hizmet arz eden arasında üç taraflı bir sözleşme olup, mal ve hizmet satışlarından doğan vadeli alacakların temlik yolu ile bir faktoring kuruluşuna devredilmesi ve bu alacakların faktoring kuruluşu tarafından yönetilmesidir. Factoring, özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için uygun bir finansman yöntemidir. Factoring, işletmelerin yurtiçi satışlarına dayalı olarak finansman sağladığı ve bu tip işletmelerin önemli zamanını alan alacakların tahsili işlemlerini yürüttüğü gibi, yurtdışı işlemlerde ihracatı

²² Yavuz Akbulak, "Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yeni Esaslar" <http://www.legalisplatform.net/Makale/Finansal%20Kiralama%20Ve%20Faktoring.pdf> (19/09/2010) ve Yıldırım B. Önal, "Yeni Finansman Teknikleri" Ders Notları, Cukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

²³ İlyas Şıklar, "Finansal Ekonomi", T.C. Anadolü Üniversitesi Yayını, Yayın no:1588, Eskişehir, 2004.s.27-28.

²⁴ Yıldırım B. Önal, "Yeni Finansman Teknikleri" Ders Notları, Cukurova Üniversitesi SBE.

kolaylaştırmakta, sunduğu finansman yanında ihracat bedelinin ödenmesini garanti etmekte ve bu bedelin vadesinden önce yurda getirilmesine olanak sağlamaktadır²⁵.

Leasing, bir yatırım malının mülkiyeti leasing şirketinde kalarak, belirli bir kira karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve yapılan sözleşmede belirlenen değer üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetin kiracıya geçmesini sağlayan bir finansman yöntemidir. Dünya uygulamalarına bakıldığında oldukça yaygın kullanılan bu finansman yöntemi ülkemizde de yatırım finansmanında kullanılmaktadır²⁶.

2.3. KREDİLERİN SINIFLANDIRILMASI

Krediler bir ticaret bankasının aktif toplamı içinde en büyük orana sahip olan ve bankanın varoluş nedenini oluşturan önemli bir yatırım kalemidir. Kredileri, ilişkili olduğu özelliklerine göre sınıflandırmak, benzer özellikler gösteren kredileri aynı grupta toplamak kredi portföyünün analiz edilmesi ve yönetimi için gerekli olup geleceğe yönelik kararlar alınmasına imkan sağlamaktadır.

2.3.1. Kredilerin Geleneksel Olarak Sınıflandırılması

Kredilerin geleneksel sınıflandırılması birçok kritere göre yapılabilmektedir. Uygulamada en fazla kullanılan sınıflandırmalar bu tezin kapsamına alınmıştır.

Nitelikleri Açısından Kredilerin Sınıflandırma: Nitelikleri bakımından krediler nakit ve gayrinakit olarak ikiye ayrılır²⁷. Belli vadeye kadar ödünç para verilmesi şeklinde nakit olarak kullanılan krediler nakit kredi olup bunların faiz veya faiz ve komisyon geliri vardır. Müşterinin oluşan nakit ihtiyacı bu kredilerle karşılanmaktadır. BCH kredisi, İskonto-İştirah kredisi, Konut kredisi, Tüketici kredisi nakit kredi örnekleridir.

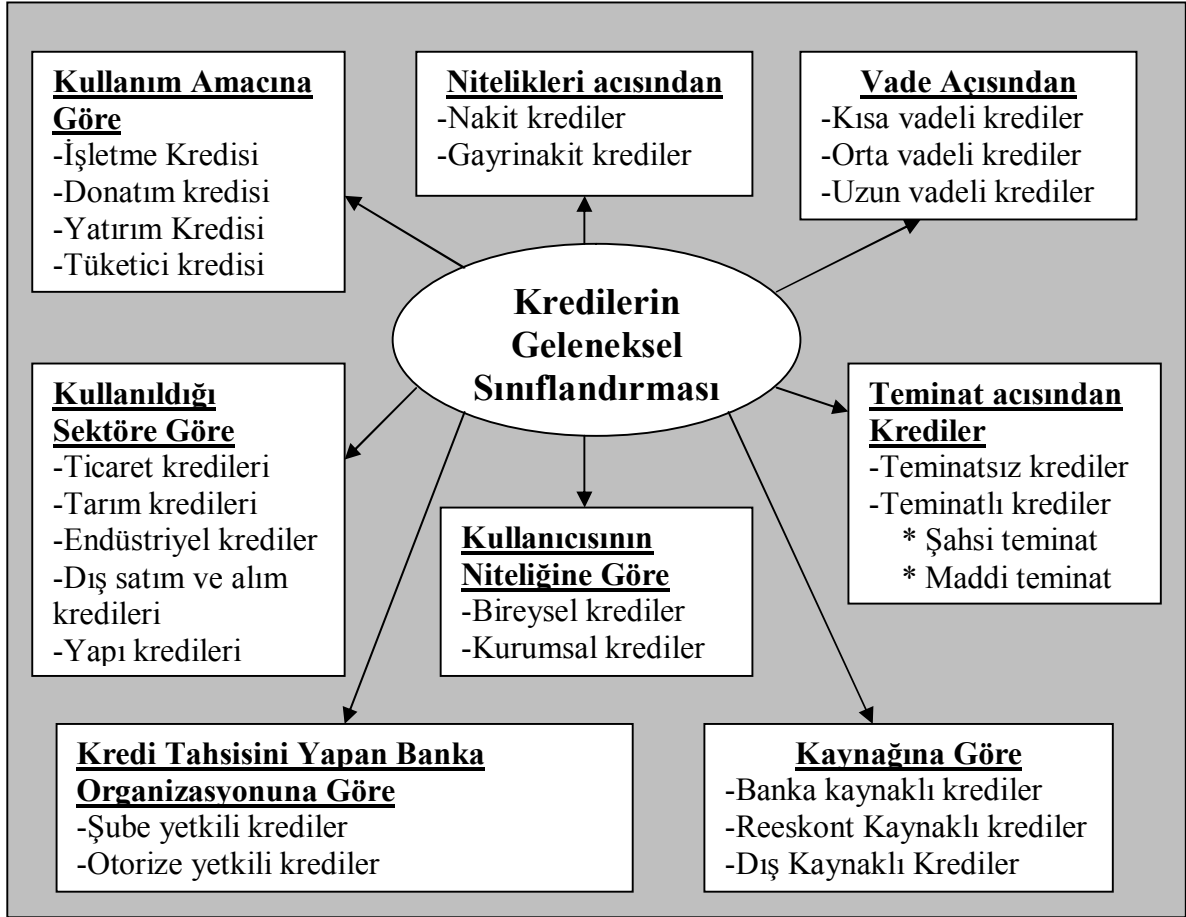
Gayri nakit krediler ise; bir işin yapılması, bir malın teslimi veya bir borcun ödenmesini taahhüt eden kimselerin, bu taahhütlerini kararlaştıran koşullara uygun olarak yerine getireceklerini veya borçlandıkları paraları vadelerinde ödeyeceklerini

²⁵ Güray Küçükkoçaoğlu, "Factoring, Leasing", Başkent Üniversitesi. İİBE. İşletme Bölümü, <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi8.doc> (12/10/2010)

²⁶ Nurhan Aydın, "Finansal Yönetim" TC. Anadolu Üniversitesi Yayın No:1465, Eskişehir, 2003, s.232..

²⁷ Usta, 1996,s.5-6.

temin etmek amacı ile bankaca karşı tarafa hitaben taahhütte bulunulması, garanti verilmesi tarzında kullanılan kredilerdir. Gayri nakit kredilerde para çıkışı olmadığı için bu tür kredilerde bankalar faiz talep edemezler. Bankaların gayri nakit kredilerden geliri, almış olduğu komisyondur. Teminat mektubu, sair kefalet kredisi, ithal garantisi, kabul kredisi, aval kredisi, çek taahhüt kredisi gayri nakit kredi örneklerindedir.

Şekil 1 : Kredilerin Geleneksel Sınıflandırılması

Kaynak: Usta (1996), Aydın(2006), Parasız (2007), Güney (2008).

Vade Açısından Kredilerin Sınıflandırılması: Vade açısından krediler kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli krediler olarak sınıflandırılmaktadır²⁸. Kısa vadeli krediler 18 aya kadar vadesi olan kredilerdir. Gün içi oluşan acil ihtiyaçlar için aynı gün vade ile kullanılan nakit yönetim kredisi, spot krediler, ihracatın teşviki amacı ile kullanılan 18 aya kadar vadeli eximbank kredileri, 18 aya kadar vadeli işletme kredileri,

²⁸ Usta, 1996, s.11-13.

mal alımına yönelik 18 aya kadar vadeli verilen teminat mektubu kredisi kısa vadeli krediye örneklerdir. Orta vadeli krediler 18 ay 5 yıl arası vadeli kredilerdir. Faaliyet döngüsü 18 aydan uzun olan sektörlerin kullanmış olduğu işletme kredisi, kapasite artırımı için ihtiyaç duyulan makine, teçhizat gibi demirbaş alımı amaçlı kullanılan krediler, tamamlanması ve üretime geçerek nakit akım yaratması beş yıl içinde kalan yatırımlar için kullanılan krediler orta vadeli kredilerdir. Beş yıldan daha uzun krediler uzun vadeli krediler olarak adlandırılmaktadır. Fabrika, yol, baraj gibi yapımı ve faaliyete geçip nakit akım yaratması uzun süren duran varlıkların finansmanı için kullanılmaktadır. Ayrıca düzenli geliri olup aylık kredi ödemesi düşük olan bireysel yatırımcıların konut satın alımında kullanılan kredilerdir.

Teminat Açısından Sınıflandırma: Teminat açısından krediler teminatsız ve teminatl olarak ikiye ayrılmaktadır. Teminatsız krediler kredi kullanıcısının imzasına güvenilerek başka bir teminat alınmadan kullanılan kredilerdir²⁹. Açık kredi ve tek imzalı teminat mektubu kredisi teminatsız kredi örneklerindedir.

Teminatl krediler şahsi teminatl krediler ve maddi teminatl krediler olarak iki alt sınıflandırmaya tabidir. Şahsi teminatl krediler, kredi müşterisinin yanı sıra yapılan istihbarat ve analizlerle kredibilitesi olan gerçek ve tüzel kişilerin imzalarına da dayanılarak tahsis edilen kredilerdir. Kefalet karşılığı kredi, çift imza teminat mektubu kredisi şahsi teminatl kredi örneklerindedir. Maddi teminatl krediler, bankaca maddi değeri kabul edilen bir varlığın bankaya rehn edilmesi karşılığı kullanılan kredilerdir. Taşıt kredisi ve ipotek kredisinde olduğu gibi bazen teminata konu varlık kredi konusudur ve kredi kullanıcısı tarafından rehn verilen varlığın alımı amacıyla kredi kullanılmıştır. Teminatlar; gayrimenkul ipoteği, Ticari işletme rehni, emtia rehni, taşıt rehni, kıymetli maden rehni , gemi ipoteği gibi doğrudan fiziki bir mal olabileceği gibi hazine bonosu, devlet tahvili, vesaik, çek , senet, mevduat hesabı, hisse senedi gibi bir alacağı temsil eden kıymetli evraklarda olabilmektedir. İsim hakkı, patent hakkı gibi varlığı temsil eden kıymetlerde teminatl kredinin teminatı olabilmektedir. GMÇS karşılığı kredi, ticari taşıt kredisi, konut kredisi maddi teminatl kredi örneklerindedir.

²⁹ Mahmut Usta, "Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Tahsisi", Pamukbank Eğitim Yayınları, 1997, s.90.

Kredinin Kullanım Amacına Göre Sınıflandırılması: Kullanım amacına göre krediler; işletme, donatım, tüketim ve yatırım kredileri olarak sınıflandırılır³⁰. İşletme kredisi; işletmenin faaliyet süreci içinde ihtiyaç duyacağı ham madde ve malzeme sağlanması, işçilik ücretlerinin ödenmesi, ambalajlama, nakliye, pazarlama gibi malın üretim başlangıcından satışına kadar olan sürede finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla kullanılan kredilerdir. Donatım kredisi; işletmelerin mevcut faaliyetlerini sürdürmek için teçhizat alımı, yenileme , kapasite artırımı vs. gibi ihtiyaç duyduğu donanımlara gerekli olan fonu sağladığı kredilerdir.

Tüketici kredileri, gerçek kişilerin ticari amaç dışında mal ve hizmet alımları için ihtiyaç duyulan fonun sağlanmasına yönelik olarak, genellikle bir defada kullanılan ve başlangıçta belirlenen faiz oranlarına göre ödenen kredilerdir . Tüketim kredileri, tüketicinin gelecekteki tasarruflarından karşılanmak üzere tüketim malı alımını mümkün kılan kredilerdir. Ev, araba satın alma, ev eşyası, bilgisayar ve beyaz eşya alımı ve yenilenmesi, eğitim, evlilik hazırlıkları, bedelli askerlik, tatil, biriken faturaları ödeme, mevcut harcamaların devamını sağlama ve tıbbi harcamalar gibi nedenlerle gerçek kişiler tarafından kullanılan krediler tüketim kredilerine örnektir.

Üretim yapacak işletmenin kuruluşunda sabit değerlerin alımı ve yapımı için açılan krediler ile fabrika, imalathane, yol, köprü, baraj, turistik tesisler vb. yapımı için alınan krediler yatırım kredileridir. Özelleştirmelerin ve şirket birleşmelerinin hız kazandığı günümüzde özelleştirme, şirket satın alma, birleşme gibi projelerinin finansmanında da yatırım kredisi kullanılmaktadır.

Kullanılan Sektör Olarak Kredilerin Sınıflandırılması: Krediler kullanıldıkları sektörlere göre tarım kredisi, ticari kredi, endüstriyel kredi, dış satım ve alım kredileri ve yapı kredileri olarak sınıflandırılabilir. Tarım kredisi, çiftçiler ve tarımsal işletmelere tarımsal faaliyetleri için ihtiyaç duydukları finansmanı sağlayan kredilerdir. Tarımsal faaliyette kullanılmak üzere finansmanı sağlanan traktör ve diğer tarımsal ekipmanları da tarım kredisi kapsamındadır. Ticari kredi, işletmelerin mal ve hizmet alımı gibi işletme faaliyetlerini ve ekipman, demirbaş alımı gibi yatırımların

³⁰ Hakan Şakar, "Bankalarda Kredilendirme Teknikleri" 1 Basım, Strata Training & Consulting Yayın No:5 , İstanbul 2001, s. 60-61.

desteklenmesi için kullanılan kredilerdir. Endüstriyel kredi; işgücü, hammadde, malzeme ve teknoloji gibi üretim faktörleri ile bina, makine, tezgah gibi sabit değerlerin finansmanı amacıyla kullanılan kredilerdir. Üretim çalışmaları arasında yürütülen iç ve dış ticaret, pazarlama-satış, muhasebe, finans, lojistik ve dizayn (tasarım) işlemi vb. gibi sanayinin bünyesinde bulunan faaliyetler de endüstri kredisi kapsamındadır.

Dış satım ve alım kredileri, İhracat ve ithalat kredileri olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmaktadır. İhracat kredileri ihracata yönelik mal ve hizmet üretimi ile ticaretini yapan işletmelerin bu faaliyetlerinin finansmanını sağlamak için kullanılan kredilerdir³¹. İthalat kredisi ise yurtdışından ithal edilecek mal ve hizmetlerin bedellerini karşılamak üzere kullanılan kredilerdir. Yapı kredileri, toplu konut ve işyeri inşaat projelerinin finansmanını sağlayan kredilerdir. Enerji, ulaştırma, alt ve üst yapı inşaatları da yapı kredileri kapsamındadır.

Kaynağına Göre Kredi Sınıflandırması: Kaynaklarına göre krediler banka kaynaklı krediler, reeskont kredileri ve dış kaynaklı krediler olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Banka kaynaklı krediler, bankanın özkaynakları kullanılarak açılmış kredilerdir. Bankanın özkaynakları; banka hissederleri tarafından ödenmiş olan sermaye, dağıtılmamış kârlar, yeniden değerlendirme fonu , ihtiyari yedek akçe fonu gibi kalemlerden oluşmaktadır. Reeskont kaynaklı krediler, bankanın müşteri firmadan aldığı ticari senetleri merkez bankasına vererek sağladığı kaynakları kullanılarak açmış olduğu kredilerdir. Dış kaynaklı krediler ise mevduat, tahvil ihracı, yurtiçinden sağlanan krediler, yurtdışından sağlanan krediler , repo, varlığa dayalı menkul kıymet ve ödeme emirleri gibi kaynaklardan kullanılan kredilerdir.

Kredi Alıcısının Niteliğine Göre Krediler: Alıcısının niteliğine göre krediler, bireysel krediler ve kurumsal krediler olarak sınıflandırılmaktadır. Bireysel krediler, ticari amaç dışında kalan, bireyin kişisel ihtiyaçlarının karşılanması, her türlü bireysel mal ve hizmet alımlarını finansmanının sağlanması amacıyla kullanılan kredilerdir. İhtiyaç Kredisi, Konut kredisi, Taşıt kredisi bireysel kredilere örneklerdir. Kurumsal krediler ise ticari bir amaca yönelik olarak gerçek kişi / tüzel kişi işletmelere, ticari faaliyetlerinin finansmanı amacıyla kullanılan kredilerdir. Kurumsal kredinin

³¹ Usta, 1997, s.92.

kullanıcıları; kurumsal şirketler, kamu kuruluşları, yerel yönetimler, Hazine ve bankalar, diğer finansal kurumlar, küçük ve orta ölçekli işletmeler, ticari faaliyette bulunan bireyler olmaktadır.

Mart 2010 itibarıyla Türk bankacılık sektörü toplam kredilerinin %45,7'si kurumsal ve ticari müşterilere kullanılan kurumsal kredilerden, %21,6'sı ise KOBİ müşterilere kullanılan kurumsal kredilerinden ve geriye kalan %32,8'i ise bireysel müşterilere kullanılan bireysel kredilerden oluşmaktadır³².

Kredi Kararını Veren Organizasyonuna Göre Sınıflandırma: Krediler; tahsis edildiği banka organına göre şube yetkisinde ve otorize krediler olarak sınıflandırılmaktadır³³.

Bankacılık Kanununun 51. maddesine göre; “Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idari esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yönetim kurulu kredi açma yetkisini Kurulca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğer birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeleri aracılığıyla da kullanabilir. Kredi komitesinin oluşumu ile çalışma ve karar alma esasları Kurulca belirlenir. Bu Kanunun kredi sınırlarına ilişkin hükümlerine tâbi olmayan krediler için kredi açma yetkisi yönetim kurulunca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde devredilebilir³⁴.” şeklinde belirtilerek kredi tahsis yetkisini banka yönetim kuruluna vermiştir.

Bankalar, bilişimdeki gelişmelerinin de etkisiyle artık milyonlarca müşteriye ulaşabilmekte ve yüzlerce ürünü ile hizmet vermektedir. Banka yönetim kurulunun, banka bünyesinde kullanılacak tüm kredileri değerlendirmesi ve kullandırma kararını vermesi pratikte mümkün değildir. Yönetim kurulu, banka kredi politikasına ve yasal yükümlülüklerle uygun olarak kredi açma yetkisini yönetim kurulu kredi komitesine ve genel müdürlüğe devretmektedir. Genel müdürlük yine banka kredi politikaları ve yasal

³² BDDK, “Bankacılık Sektörü Genel Görünümü”, Mart 2010, Sayı 2010/2.

³³ Usta, 1997. s.16-26.

³⁴ BDDK, **5411 sayılı Bankacılık Kanunu**, 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

yükümlülüklerine uygun olarak kredi açma yetkilerini genel müdürlük birimlerine , bölge koordinatörlüklerine ve şubeye devretmektedir. Yetki devri sonucunda kredi tahsisi şube tarafından gerçekleştirilen krediler, şube yetkisinde kredi ve şube dışında kalan; bölge koordinatörlüğü, genel müdürlük birimleri, genel müdürlük , yönetim kurulu kredi komitesi ve yönetim kurulu tarafından tahsis edilen kredi kararları ise otorize krediler olarak adlandırılır.

2.3.2. Mevzuat Açısından Sınıflandırma

Bankalar Kanununa Göre Sınıflandırma: 5411 sayılı Bankacılık kanununda kredi risk grubu ve sınırlamalarına değinilmiş olup kredi sayılan işlemler sıralanmıştır. Ayrıca Bankalar kanunu 54. maddesi ile "Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna, özkaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullanılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı özkaynakların sekiz katını aşamaz." denilerek büyük kredi sınıflandırması yapılmıştır.

Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Sınıflandırma: Kısaca Karşılıklar Yönetmeliği olarak bilinen ve 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan " Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" bankaların kredi ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılmasını ve bunlar için ayrılacak karşılıkların usul ve esaslarını düzenlemektedir. Karşılıklar Yönetmeliği kredileri beş grupta sınıflandırmaktadır.

1) Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar: Bu grupta; ödemeleri süresinde yapılan, gelecekte geri ödeme sorunları beklenmeyen, tamamen tahsil edilebilecek nitelikte olan, borçlusunun kredi değerliliğinde zayıflama tespit edilmemiş olan ve zafiyet belirtisi bulunmayan krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

2) Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar: Kredi anapara veya faiz ödemelerinde bir sorun bulunmayan, ancak, borçlunun ödeme gücünde veya nakit akımında olumsuzluk gözlenen, ödenmesinde sorunlar doğması muhtemel olan krediler ile mazur görülecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz ödemelerinin tahsili,

vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren otuz günden fazla geciken krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

TABLO 1 : Kredi ve Diğer Alacakların Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Sınıflandırma

KARŞILIKLAR YÖNETMELİĞİNE GÖRE SINIFLANDIRMA	
BİRİNCİ GRUP	: STANDART NİTELİKLİ KREDİLER VE DİĞER ALACAKLAR
İKİNCİ GRUP	: YAKIN İZLEMEDEKİ KREDİLER VE DİĞER ALACAKLAR
ÜÇÜNCÜ GRUP	: TAHSİL İMKANI SINIRLI KREDİLER VE DİĞER ALACAKLAR
DÖRDÜNCÜ GRUP	: TAHSİLİ ŞÜPHELİ, KREDİLER VE DİĞER ALACAKLAR
BEŞİNCİ GRUP	: ZARAR NİTELİĞİNDEKİ KREDİLER VE DİĞER ALACAKLAR

Kaynak: Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazetede.

3) Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar: Borçlusunun özkaynaklarının veya verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle tamamının tahsil imkanı sınırlı olan ve gözlenen sorunların düzeltilmemesi durumunda zarara yol açması muhtemel olan, kredinin zafiyete uğramış olduğu kabul edilen, borcun vadesinden itibaren doksan günden fazla geciken yada gecikeceğine kanaat getirilen krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

4) Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar: Bu grupta mevcut koşullarda geri ödenmesi veya tasfiyesi muhtemel görünmeyen veya vadesi gelen kredinin banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağı kuvvetle muhtemel olan, borçlusunun kredi değerliliğinin önemli ölçüde zayıfladığı ve zafiyete uğradığı kabul edilen, yeni finansman bulma imkanı veya sermaye artırımını gibi olanaklar nedeniyle henüz tam anlamıyla zarar niteliği taşımadığı düşünülen veya borcun tahsilinin gecikmesi yüz seksen günü geçen krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

5) Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar: Bu grupta tahsilinin mümkün olmadığına kanaat getirilen veya ana paranın veya faizin veya her ikisinin

vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili bir yıldan fazla gecikmiş olan veya Üçüncü ve Dördüncü Gruplarda belirtilen özellikleri taşımakla birlikte, vadesi bir yılı aşacak bir sürede tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olan krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

Ayrıca Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesi uyarınca, Üçüncü, Dördüncü ve Besinci Gruplarda sınıflandırılan tüm alacaklar, tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin ana paraya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın, bu Yönetmeliğin uygulanmasında donuk alacak olarak kabul edilir.

Tek Düzen hesap Planına Göre Sınıflandırma: Tek düzen hesap planına göre bankaların muhasebeleştirme ve mali raporlaması "Tek Düzen Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ (BDDK, 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete)" ile düzenlenmiştir. Bu tebliğin 4. maddesine göre banka tekdüzen hesap planı aşağıda belirtilen gruplardan oluşmaktadır.

TABLO 2 : Banka Tek Düzen Hesap Planı

0 DÖNEN DEĞERLER

1 KREDİLER

2 YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER

3 MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR

4 ÖZKAYNAKLAR

5 FAİZ GELİRLERİ

6 FAİZ GİDERLERİ

7 FAİZ DIŞI GELİRLER

8 FAİZ DIŞI GİDERLER

9 NAZİM HESAPLAR

Kaynak: Tek Düzen Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ .BDDK, 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

Tekdüzen hesap planına göre nakit krediler birinci grup krediler altındaki muhasebe kalemlerinde sınıflandırılarak mali raporlaması yapılmaktadır. Karşılıklar yönetmeliğinde birinci grup olarak tanımlanan Standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar 100 ila 149 muhasebe alt kalemlerde gösterilmektedir. İkinci grup olarak tanımlanan Yakın İzlemedeki Krediler ve diğer alacaklar 150 ila 159 muhasebe alt

kalemlerinde gösterilmektedir. Donuk alacaklar olarak nitelendirilen Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci gruplarda sınıflandırılan tüm alacaklar ise 170-179 muhasebe kaleminde gösterilmektedir. Tekdüzen hesap planına göre nakit krediler ana kalemleri aşağıdaki şekildedir.

TABLO 3 :Tek Düzen Hesap Planına Göre Nakit Krediler

100 İskonto Senetleri
102 İştira Senetleri
110 Kısa Vadeli Açık İhracat Kredileri
112 Kısa Vadeli Teminatlı İhracat Kredileri
114 Kısa Vadeli teminatlı İthalat Kredileri
116 Kısa Vadeli Açık Diğer Krediler
118 Kısa Vadeli Teminatlı Diğer Krediler
120 Kısa Vadeli İhtisas Kredileri
124 Kısa Vadeli Fon Kaynaklı Krediler
126 Mali Kesime Verilen Kısa Vadeli Krediler
128 Yurt Dışı Kısa Vadeli Krediler
130 Orta ve Uzun Vadeli Açık İhracat Garantili Yatırım Kredileri
132 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı İhracat Garantili Yatırım Kredileri
134 Orta ve Uzun Vadeli Açık Diğer Yatırım Kredileri
136 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı Diğer Yatırım Kredileri
138 Orta Uzun Vadeli Açık İşletme ve Diğer Krediler
140 Orta ve Uzun Vadeli Teminatlı İşletme ve Diğer Krediler
142 Orta ve Uzun Vadeli İhtisas Kredileri
144 Orta ve Uzun Vadeli Fon Kaynaklı Krediler
146 Mali Kesime Verilen Orta ve Uzun Vadeli Krediler- Türk Parası
148 Yurtdışı Orta ve Uzun Vadeli Krediler - Türk Parası

Kaynak: Tek Düzen Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ .BDDK, 26.01.2007 tarih ve 26415 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

Nakit kredilerden elde edilen faiz gelirleri tekdüzen hesap planına göre beşinci grup faiz gelirleri altındaki muhasebe kalemlerinde sınıflandırılmaktadır. Tekdüzen hesap planına göre gayrinakit krediler dokuzuncu grup nazım hesap altındaki muhasebe kalemlerinde sınıflandırılarak mali raporlaması yapılmaktadır.

2.4. KREDİ KULLANIMININ MALİYETİ

Kredi kullandırma maliyet unsurları incelendiğinde; faiz, komisyon ve krediyle ilişkili diğer giderler genel maliyet unsurlardır. Ülkemizde ayrıca devlet tarafından uygulamaya konulan Banka ve Sigorta Muamele Vergisi ve Kaynak Kullanımını Destekleme fonu otorite tarafından yaratılan kredi maliyet unsurudur.

Kredi Faizi: Faiz, basit anlamı ile nakit kredinin ücretidir. Faiz, nakit plasmanlarda paranın değişim değerinin devredilmesi ve geri dönmeme riski karşılığında alınan bedeldir³⁵. Bankalar çeşitli faaliyetler sonucunda edinmiş olduğu kaynakları, maliyet değerinin üzerinde değerlendirerek gelir elde etmek zorundadırlar. Bu zorunluluğun başlıca nedenleri; mevcudiyetini devam ettirmek ve bulunduğu piyasaya ayak uydurmak, edinmiş olduğu kaynakları için almış olduğu yükümlülükleri yerine getirmek ve hissedarlarına gereken kârı sağlamaktır³⁶.

Bankacılık Kanununun 144 maddesi; "Bakanlar Kurulu, bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde uygulanacak azamî faiz oranlarını, katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranlarını, özel cari hesaplar dâhil bu maddede belirtilen işlemlerde sağlanacak diğer menfaatlerin nitelikleri ile azamî miktar ya da oranlarını tespit etmeye, bunları kısmen veya tamamen serbest bırakmaya yetkilidir. Bakanlar Kurulu bu yetkilerini Merkez Bankasına devredebilir." demektedir.

Günümüzde, bankalararası para piyasası faiz oranları, mevduat faiz oranları, fiyatlar genel düzeyi (Toptan Eşya Fiyat Endeksi), Hazine Bonosu ve Devlet Tahvili faiz oranları ile doğrudan etkileşim içinde olan faiz, tüm tarih boyunca hemen bütün toplumlarda uygulamada yer almıştır. Faiz olgusu, tarih sürecinde temel olarak dinsel ve ahlaki kurallarla çatışmış, otoriteler tarafından çoğunlukla sınırlandırılıp düzenlenmiş ve bazen tamamen yasaklanmıştır³⁷. Günümüzde de toplumlarda benzer uygulamalar gözlenmektedir.

³⁵ Şakar, 2001, s. 14.

³⁶ Parasız, 2007, s.301-302. ve M.Necdet Timur, "Banka ve Sigorta Pazarlaması" 1. Baskı. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1701, Eskişehir 2006, s.48-51.

³⁷ İsmail Zeyrek ve Zekeriya Mızrak, "Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı", Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 22/2009, s. 385.

Kredi Komisyon ve Gider Karşılıkları: Ülkemizde 1991 yılına kadar bankaların talep edeceği komisyon ve gider karşılıkları çeşitli otoriteler tarafından belirlenmiş ve yön verilmiştir. 1991 yılında serbest piyasa kuralları ve Bankalar Kanunu ile çelişkilerinden dolayı mevcut uygulama iptal edilerek, bankalara; ücret, komisyon ve masraflarını serbestçe belirleme imkanı verilmiştir. Bankalar, kredi işlemlerinden sağlamış olduğu faiz dışındaki masraf ve gider karşılıklarını, rekabet koşulları ortamında serbest olarak belirlemektedir³⁸.

Banka ve Sigorta Muamele Vergisi: Gelir Vergisi Kanununa göre bankalar yaptıkları işlemlerden lehlerine doğan ve nakden ya da hesaba aldıkları paralar üzerinden “Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi” ödemekle yükümlüdür. BSMV matrahı, işlemler sonucunda banka lehine tahakkuk eden ve nakden ya da hesaba tahsil edilen paralardır. ait olduğu ayın 15’inci günü akşamına kadar beyan edilir ve ödenir.

TABLO 4 : BSMV Oranları

BSMV ORANLARI	
Bankalararası mevduat muameleleri sonucu lehe kalan paralar	%1
Bankalar ile SPK'na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri sonucu lehe alınan paralar	%1
DT ve HB ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar	%1
DT ve HB ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetlerin vadesi beklenmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar	%1
Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden	%1
Bankalar arası kambiyo satış muamelelerinde satış tutarı üzerinden 01.08.2002 tarihinden itibaren	%0
Diğer banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden	%5

Kaynak: Veysi Seviğ, "Hangi İşlemler BSMV'ye Tabidir", <http://www.muhasetr.com/makaleler/010/> (25/06/2010)

Bankaların yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine nakden veya hesaba aldıkları paralar da banka muameleleri vergisine tabidir. Kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım-satıma aracılık etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi

³⁸ M.Necdet Timur, "Banka ve Sigorta Pazarlaması" Editör: Yavuz Odabaşı, 1. Baskı, TC.Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1701 , Eskişehir 2006, s.48-50.

meslek haline getirenlerin faaliyetlerinden dolayı lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla alınan paralar da verginin kapsamına girmektedir³⁹. Halen uygulanmakta olan banka ve sigorta muameleleri vergisi tablo 4'de belirtilmiştir.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu: Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'nun kökeni 12.03.1988 tarih ve 88/12944 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na dayanmaktadır. Söz konusu fonun amacı, yatırımların yönlendirilebilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesi olarak belirlenmiştir. Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'nun kaynakları kredi işlemlerinden kaynaklanmaktadır⁴⁰.

TABLO 5 : KKDF Oranları

KKDF ORANLARI	15/08/2004 Tarih Öncesi	15/08/2004 Tarih Sonrası
A) Bankalarca ve finansman şirketlerince kullanılan	%10	%15
a) Tüketici kredilerinde (Gerçek kişilere ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla kullanılan krediler),	%3	%0
b) Diğer kredilerde		
B) Bankalar ve finansman şirketlerinin yurtdışından sağladıkları kredilerde	%0	%0
C) Bankalar ve finansman şirketleri dışında Türkiye'de yerleşik kişilerin yurtdışından sağladıkları kredilerde	%3	%3
D) Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta	%3	%3

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/2007_KKDF_Oranlari.html. (11/08/2010).

Bankalar ve finansman şirketleri tarafından kullanılan tüketici kredilerinden % 10, diğer kredilerden % 3, bankalar ve finans kuruluşlarının yurt dışından sağladıkları kredilerden % 0, Türkiye'de yerleşik kişilerin yurt dışından sağladıkları kredilerden % 3

³⁹ Veysi Seviğ, "Hangi İşlemler BSMV' ye Tabidir? ",2005, [http://www.muhasibetr.com/makaleler/010/\(25/06/2010\)](http://www.muhasibetr.com/makaleler/010/(25/06/2010))

⁴⁰ Ercan Alptürk, "Kaynak kullanımını Destekleme Fonu ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonunun Özellikleri", 2005, <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005066681.htm> (20/06/2010)

ve vadeli dış alımlardan (kabul kredili, vadeli akreditifli, mal mukabili) % 3 oranında KKDF kesintisi yapılmaktadır.

2.5.KREDİ SINIRLAMALARI ve YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Kredi riski, Bankacılık Kanununun doğrudan özkaynakları baz alarak muhtelif sınırlamalar getirdiği tek risktir. Bankacılık kanununa göre kredi risk yönetiminde diğer risklerden farklı olarak sermayeye göre kredi sınırlarına uyulması gerekmektedir. Kredi sınırlamaları sadece ülkemize mahsus düzenlemeler değildir. Dünyada geçmişi bir asırdan daha uzun olan sermaye bazlı genel kredi sınırları, son 20 yılda geliştirilen riske çok duyarlı sermaye yeterliliği düzenlemelerine rağmen hala bankacılık düzenlemelerinin önemli bir parçası durumundadır⁴¹.

2.5.1. Kredi Sınırları

5411 sayılı Bankacılık Kanununda yer alan genel kredi ve yatırım sınırları; bir kişiye açılacak kredi sınırı, bir sermaye grubuna açılacak kredi sınırı, banka sermayesine hakim gruba açılacak kredi sınırı, büyük kredi sınırı ve iştirak ve gayrimenkul edinme sınırları olarak incelenebilir.

Bankalarca bir gerçek yada tüzel kişiye açılacak kredilerin toplamı banka özkaynaklarının % 25'ini aşamaz. Kanundaki kişiden kasıt tek bir kredi müşterisidir. Bankaların bir sermaye grubuna açacağı kredilerin toplamı özkaynaklarının % 25'ini aşamaz. Bankacılık kanununda sermaye grupları risk grubu olarak tanımlanmış ve bir risk grubuna kullanılacak kredilerin banka özkaynaklarının % 25'ini aşamayacağı belirtilmiştir⁴².

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, banka sahibi sermaye grubunun bankadan kullanabileceği kredi miktarını, diğer sermaye gruplarının bankadan kullanabileceği kredi miktarından daha aşağı düzeyde belirlemiştir. Buna göre bankalarca, bankanın dahil olduğu risk grubuna kullanılacak krediler banka özkaynaklarının %20'sini

⁴¹ M. Ayhan Altıntaş, " **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**", Turhan Kitapevi Yayınları, Ankara 2006, s.362.

⁴² BDDK, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 54/1.

geçemeyecektir. Ancak BDDK bu oranı diğer sermaye grupları düzeyine, yani %25'e yükseltmeye yetkilidir.

Bankacılıkta normal koşullarda bir kişi veya bir gruba verilen sıradan bir kredinin banka özkaynaklarının %10'unu aşmaması beklenir ve bu oranı aşan krediler "büyük kredi" olarak nitelenir. Nitekim Bankacılık Kanunu'nun bir kişi veya bir gruba verilecek kredilerle ilgili belirlediği %25'lik oranlar esasen tek bir büyük kredinin miktarını belirleyen sınırlardır. Ancak bir bankaca tüm kredi müşterilerine verilecek toplam büyük kredi miktarı sınırsız değildir. Bankacılık Kanunu'nun 54/3 üncü maddesine göre; bir gerçek yada tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların %10'u veya daha fazlası oranında kullanılan büyük krediler toplamı banka özkaynaklarının sekiz katını aşamaz.

Bankaların kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki ortaklıktaki payı kendi özkaynaklarının %15'ini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi özkaynaklarının %60'ını aşamaz⁴³. Bankaların hizmetlerinin gerektirdiğinin ötesinde gayrimenkul edinerek, kaynaklarını seyyal olmayan varlıklara bağlamaları da istenmeyen bir durumdur. Kanununun 57. maddesi uyarınca bankaların gayrimenkullerinin net defter değerleri toplamı özkaynaklarının %50'sini aşamaz. Alacakların tahsili gayesi ile edinilen gayrimenkuller belli bir sürede banka tarafından elden çıkarılmak durumundadır.

Sınırlamaya Tabi Olmayan Krediler: Sınırlamaya tabi olmayan kredi işlemleri şunlardır⁴⁴.

a) Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler.

b) Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da

⁴³ BDDK, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 56/ 1.

⁴⁴ BDDK, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, Madde 55.

ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemler.

c) Merkez Bankası nezdinde ki piyasalarda veya kanunla teşkilatlanmış diğer para piyasalarında yapılan işlemler.

d) Aynı kişiye ya da aynı risk grubuna yeni kredi tahsisi hâlinde daha önce yabancı para cinsinden veya yabancı para ölçüsü ile verilen kredilerin, müteakiben tahsis edilen kredinin kullanılmaya başlandığı tarihteki cari kurdan dikkate alınması kaydıyla çek ve kredi kartı kullandırmaları hariç, kredilerde kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faiz, kâr payı ve diğer unsurlar.

e) Her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları.

f) Kurulca belirlenecek esaslar dâhilinde bankaların kendi aralarındaki işlemler.

g) Kurulca belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları.

h) Özkaynak hesabında indirilecek değer olarak dikkate alınan işlemler.

i) Kurulca belirlenecek diğer işlemler.

2.5.2. Kredi İle İlgili Yasaklar ve Yükümlülükleri

5411 sayılı Bankacılık Kanunu madde 50'ye göre kredi ile ilgili yasak ve yükümlülükler şunlardır:

a)Yönetim kurulu üyelerine, genel müdüre, genel müdür yardımcılara ve kredi açmaya yetkili mensuplarına; bunların eş ve velâyet altındaki çocuklarına; tek başlarına ya da birlikte sermayesinin yüzde yirmibeş veya fazlasına sahip oldukları ortaklıklara,

b) (a) bendinde sayılanlar dışında kalan mensupları ile bunların eş ve velâyeti altındaki çocuklarına,

c) Mensuplarının kurduğu veya bunlar için kurulan sandık, dernek, sendika veya vakıflara,

Her ne Şekil ve surette olursa olsun nakdî ve gayrinakdî kredi veremez, tahvil ya da benzeri menkul kıymetlerini satın alamazlar.

Birinci fıkra hükümleri, yönetim kurulu üyeliklerinde aslen bulunan veya temsilci bulunduran ve banka sermayesinde doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip olan gerçek kişi ortaklar ile tüzel kişi ortaklar hakkında uygulanmaz.

Bir bankanın ortaklıklarının yönetim ve denetim kurullarında bulunan kimselerin aynı zamanda ilgili bankanın mensubu olması, bu ortaklıkların ilgili banka ile işlem yapmasına engel değildir.

Bankanın dâhil olduğu risk grubunda bulunan gerçek ve tüzel kişilere kredi kullandırılması hâlinde, gerekli kararların yönetim kurulunun üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile alınması ve bunlara sağlanan kredi koşullarının kredi kullananın lehine diğer kişi ve gruplara kullandırılanlardan ve piyasa koşullarından farklılık arz etmemesi şarttır. Bir bankanın yönetim kurulu üyelerine, mensupları ile bunların eşlerine ve velâyet altındaki çocuklarına, aylık net ücretleri toplamının beş katını aşmamak üzere verilecek krediler, üç katını aşmamak üzere çek karnesi veya kredi kartı verilmesi suretiyle kullandırılacak krediler ile bu Kanunun 55 inci maddesinin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen menkul kıymetler karşılığı kullandırılan krediler birinci ve dördüncü fıkra hükümlerine tâbi değildir.

Banka, bankanın risk grubunda yer alan kişilere açtığı kredileri Kuruma düzenli olarak raporlamakla yükümlüdür. Bu madde hükümlerine aykırı hale gelen kredileri banka en geç altı ay içinde tasfiye etmek zorundadır.

2.5.3. Kredi Açma Yetkileri

Bankaların kredi açma yetkisi "Bankaların Kredi işlemlerine ilişkin Yönetmelik" de yer alan 5. madde ile düzenlenmiştir⁴⁵. Buna göre bir gerçek veya tüzel

⁴⁵ BDDK, "Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik", 01/11/2006 Tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete.

kişiyeye açılacak kredi sınırının tespitinde, yönetim kurulu, en fazla, kredi komitesine özkaynakların yüzde onu, genel müdürlüğe yüzde biri tutarındaki kredi açma yetkisini devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğere birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeler aracılığıyla da kullanabilir.

Yönetim kurulunca, kredi açma yetkisini, kredinin tutarı, cinsi, alınacak teminat başta olmak üzere kredi açılmasında tespiti gereken hususları içerecek şekilde yazılı devretmesi gerekmektedir. Yazılı yapılan kredi açma yetki devrinin kapsam ve sınırları detaylı ve net olarak belirlenmiş olmalıdır.

Kredi açma yetkisini haiz olanlar, kendileri ile eş ve velâyeti altındaki çocuklarının veya bunlarla risk grubu oluşturan diğere gerçek ve tüzel kişilerin taraf olduğu kredi işlemlerine ilişkin değerlendirme ve karar verme aşamalarında yer alamazlar.

BÖLÜM III

3.TİCARİ BANKALARDA KREDİ SÜRECİ

Kredi kullandırma bir seri işlemlerin yapılması sonrasında gerçekleşir. Müşteri tarafından kredi başvurusunun yapılmasıyla başlayan ve kredinin tasfiye edilmesine kadar geçen süreleri kapsayan işlemlerin tümüne ‘Kredilendirme Süreci’ adı verilmektedir⁴⁶.

Bankalarda kredilendirme süreci, kredilendirilmek istenen müşterinin bankaya başvurusu veya banka tarafından müşterinin tespiti ile başlayan ilişkinin, kredibilite tespiti, kredi tahsisi, teminatların oluşturulması, kredi kullandırma ve devamında kredinin anaparası ile tüm faiz, komisyon ve varsa diğer masraflarının ödenmesi (veya önerilen garantinin sona ermesiyle) sonrasında teminatların serbest bırakılması ve ilişkinin tasfiye edilmesi ile sona eren bir zaman dilimini ve bu zaman dilimi içinde yapılan tüm işlemleri tanımlamaktadır.

Her banka kredilendirme sürecinde belirlemiş olduğu bazı genel ilke ve standartlara göre hareket eder ve kredi sürecini yönetiminde belirlemiş olduğu kendi kredi politikalarının uygulanmasını sağlar.

3.1. KREDİLENDİRMENİN TEMEL İLKELERİ

Her banka, müşterilerinin kredi değerliliğinin ölçülmesi ve açılacak kredi limitlerinin belirlenmesinde ilke ve standartlara göre hareket eder. Ticaret ve yatırım bankaları tarafından kullanılan ve literatürde "5C Kuralı" olarak bilinen ilkeler; karakter, kapasite, sermaye, koşullar, teminattır. Bu ilkeler banka açısından riskleri en aza indirmeyi sağlar⁴⁷. Literatürde bu 5 unsura ilave olarak bir de kontrol unsuru eklenmiştir⁴⁸.

⁴⁶ Şakar, 2001, s.63.

⁴⁷ Ömer M. Baktır ve Süreyya Matar, “Firmaların Kayıtdışı Faaliyetleri Çerçevesinde Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Tahsis Esasları”, Active Dergisi, Sayı.2 (Ağustos-Eylül 1998), s.1.

⁴⁸ Niyazi Berk, "Bankacılıkta Kredi Pazarlama", Türkiye Bankalar Birliği Yayınları no:149 Ankara, 1988.s.49. ve Bülent Şenver, "Aktif-Pasif Yönetimi", T.C. Kadir Has Üniversitesi, SBE, Ders Notları.

Kredilendirmenin Karakter İlkesi: Kredi alıcısının dürüstlüğünü ve borcunu ödeme alışkanlıklarını gösterir. Bankalar, müşterilerinin dürüstlüğünden, girişim yeteneklerinden, borçlanılan fonların verimli bir şekilde kullanılacağından, verdikleri kredilerin geri ödeneceğinden emin olmak ister. Karakter ya da diğer bir deyişle moralite, kredilendirme sürecinde en önemli unsur olarak bilinmektedir ve bankalar tarafından yapılacak araştırmanın sonucunda yapılacak değerlendirme ile tespit edilmeye çalışılır.

Müşterinin karakteri konusunda yapılacak değerlendirme kolay değildir. Bankanın, müşterinin krediyi açıkladığı şekilde kullanmayacağı ya da planlanan şekilde geri ödenmeyeceği konusunda şüphe duyması durumunda kredi tutarına karşılık alınmış olsa bile kredinin problemlili kredi olma olasılığı vardır.

Kredilendirmenin Kapasite İlkesi: Kredi müşterisinin belirlenen vadede krediyi geri ödeme gücünü temsil eder. Kredilerin süresine göre kapasitenin önemi değişmektedir. Orta ve uzun vadeli kredilerde, sabit varlıklara yapılan yatırımlar sonucu elde edilen gelirlerle borcun kapatılması amaçlanmaktadır. Kısa vadeli kredilerde ise likidite yaratma gücü dikkate alınmaktadır. Kredilerin geri ödeme kabiliyetinin ölçülmesinde, firma piyasa borçları, banka kredileri, factoring ve leasing vb. ödemeleri firmanın dış kaynak finansmanı olarak dikkate alınmalıdır.

Kapasitenin değerlendirilmesinde işletmenin faaliyetlerindeki başarı ve yönetim kalitesi değerlendirilmelidir. Kapasite analizinde, işletmenin mali bilgileri ile hazırlanmış olduğu iş planında yer alan, yönetim takımı, pazar payı ve pazarlama planı, işletmenin karşılaşılabileceği önemli riskler, Ar-ge faaliyetleri, rakipleri ve gelecek dönemlerdeki yatırım planları vs. bilgilerde göz önüne alınır. Kredi müşterisine kapasitesinin üzerinde kredi kullanılması durumunda, borca ait anapara, faiz ve diğer masrafların geri ödemesinde sorunlar yaşanacaktır. Bu sorunlar çok hızlı bir şekilde tüm departmanlara yansiyarak işletmenin varlığını tehdit edecek boyuta gelebilecektir. Bankalar kullandırdıkları kredilerin geri dönüşlerinde sorun yaşamamak için müşterinin kapasitesini en doğru şekilde tespit etmelidir.

Kredilendirmenin Sermaye (Kapital) İlkesi: İşletme aktiflerinden borçlarını çıkarttıktan sonra kalan net varlığı göstermektedir. Kapital, firmaya verilen kredilerin geri ödenmesinde ve zararların ortadan kaldırılmasında bir emniyet unsuru görevini üstlenmektedir. Bankalar, öz sermayesi güçlü olan işletmelere kredi vermeyi tercih ederler. Bu tercihin nedeni, öz sermayenin işletme içerisinde gördüğü işlevlerden kaynaklanmaktadır.

Bir işletmede öz sermaye iki tür işlevi yerine getirir. Bunlardan birincisi işletme için gerekli iktisadi varlıkların satın alınması diğeri ise alacaklar için güvence oluşturmaktır. Yeterli sermayeye sahip bir kredi müşterisi, borçlarını geri ödeme yeteneğini kaybetmeden bir ya da daha fazla dönem zararına dayanabilir. Bankanın, borçlusunun yeterli sermayeye sahip olup olmadığından emin olması gerekir⁴⁹.

Kredilendirmenin Koşullar İlkesi: Müşterinin içinde bulunduğu sektör, sektördeki durumu, pazar payı ve rakiplerle karşılaştırıldığındaki durumu göz önüne alınır. Bu unsur daha çok müşterilerin dışında gelişir ve ekonomik koşullara göre firmaya olumlu yada olumsuz etkiler. Bankalar, kredilendirme sürecinde müşterinin içinde bulunduğu koşulları detaylı analiz etmelidir.

Sağlıklı bir ekonomi ile kredi hacmi ve kredilendirme süreci arasında aynı yönde bir ilişki vardır. Bir ekonomide yaşanan sıkıntılar ve ekonomik krizler bankaların kredi hacmini daraltırken, işletmelerin de kredi gereksinimlerini artırır. Dolayısıyla kredinin geri ödenmesi işletmenin her zaman müdahale edebileceği unsurlarla ilişkili değildir. Bu nedenle kredi analistinin, makroekonomik gelişmeleri, kredi kullanılacak sektörün yapısını ve işletmenin satışlarını azaltacak tüm olumsuz faktörleri önceden görerek, kredilendirme sürecinde bu bilgileri kullanması ve kredi müşterisini yönlendirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kredinin, satışların düşebileceği ve olumsuz baskıların artabileceği koşullar söz konusuysen verilmesi, geri ödenmeme riskini artırarak banka kârlılığını olumsuz yönde etkileyebilecektir⁵⁰.

⁴⁹ K. Batu Tunay, "Finansal Sistem, Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi", İstanbul: Birsen Yayınevi, 2005, s.290.

⁵⁰ Aydın, 2006, s.154-155.

Kredilendirmede Teminat İlkesi: Teminat, kredi müşterisinin krediyi ödememesi durumunda, bankanın zarara uğramasını engelleyecek aktiflerin müşteri tarafından bankaya sunulmasıdır. Teminat kredi riskini azaltan unsurlar arasında yer almaktadır. Kredi risk derecesi yükseldikçe teminat gereksinimi de artmaktadır⁵¹.

Bankalar verdikleri kredilerin geri ödenmeme riskini en aza indirmek amacıyla kredi müşterisinden değer arzeden teminatlar alırlar. Bu teminatlar borçlunun sahip olduğu taşınır ve taşınmazlar olabileceği gibi kefillerinin sahibi olduğu veya üçüncü kişilere ilişkin teminatlarda olabilir. Banka açısından bu teminatlar öncelikle kredi borçlusunun borcunu ödemekten kaçınmasını engellemek amacı ile kullanılmaktadır. Kredi müşterisi borcunu ödeyemediği durumda banka vermiş olduğu kredinin ana para ve faizlerinin ödenmesinde bu teminatları kullanabilir. Bankalar her zaman likiditesi yüksek olan varlıklar ile gayrimenkul ipotekleri, işletme rehni gibi teminatlar olarak kredi kullandırmayı tercih etmektedirler.

Kredilendirmede Kontrol İlkesi: Kredi hazırlama aşamasında başvuru dokümanlarının doğru düzenlenmesi, kredilendirme sonrasında ise etkin bir izleme ve kontrol sürecinin var olması gerekliliği kontrol unsurudur. Kontrol unsurunun kredi kalitesinin korunması amacıyla son dönemlerde önem derecesi artmaya başlamıştır. Bu artışta en büyük etken, fon talebindeki büyümeyle birlikte genişleyen kredi portföyüdür.

3.2. TİCARİ BANKALARDA KREDİ POLİTİKASI

Kredi politikası; bankaların kredi sürecinde kredi riskini tanımlaması, ölçmesi, izlemesi ve yönetmesi için izlenecek yöntemlerin belirlenmesi; bu yöntemlerin yazılı politika ve prosedürlerinin oluşturulması ve oluşturulan bu politika ve prosedürlerin bireysel ve kurumsal müşterilerinin kredi işlemlerine uygulanmasıdır.

Bankaların kredi taleplerini değerlendirmede, kredi limitleri, müşterinin özellikleri, faiz oranları ve vade gibi konularda uygulamış olduğu ilkeler kredi politikasını oluşturur. Kredi politikası temel ilkeler aynı kalmakla birlikte sürekli olarak değişen koşullara göre güncellenmelidir. Kredi politikasının gerekleri açısından etkinliğin sağlanması, banka içi iletişimin güçlü olmasına ve piyasalarda yaşanan

⁵¹ Osman Altuğ, "**Banka İşlemleri ve Muhasebesi**", İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000, s.32.

gelişmelerin bu politikalarla olan uyumuna bağlıdır. Uygulanan kredi politikası bankadan bankaya farklılık göstermekle birlikte birçok banka açısından benzer niteliktedir. Bankalar açısından kredi politikası incelendiğinde; kullanılacak kredi türleri ve kredilerin vadeleri, kredi konusunda çalışanların yetki ve sorumlulukları, kredi talebinin incelenmesinde izlenecek adımlar, kredi tahsis kararının alınmasıyla ilgili süreç, kredilere ilişkin istenecek belge ve teminatlar, kredi faiz, komisyon ve diğer masraflar, geri ödeme koşulları, kredi limitleri, kredi standartları, problemlili krediler gibi hususlarda izlenecek politika bulunmalıdır⁵².

Ekonomik koşullar ve yapısal düzenlemelere uyum sağlayacak şekilde esnek bir yapıda olması gereken kredi politikaları bir çok faktörden etkilenmektedir. Bankanın müşteri ve kredi portföyünün yapısı, bankada kredi kararını veren yetki sistemi ve kredi puanlama sistemi bu faktörlerdendir.

3.3. KREDİ SÜRECİNDE BAŞVURU VE ÖN DEĞERLENDİRME

3.3.1. Kredi Müşterisi İle İlk Görüşme

Kredilendirme sürecinin başlangıç aşaması ihtiyaç içinde olan müşterinin bankaya kredi talebini iletmesi veya banka tarafından ihtiyaç sahibi bulunarak kredi talebinin alınması ile kredilendirme sürecinin başlatılmasıdır. Müşteri kredi talebinde, krediyi hangi amaçla kullanacağını, talep ettiği kredinin miktarını, kullanmak istediği süreyi ve vermeyi düşündüğü teminatları açık bir şekilde ifade etmelidir.

Banka kredi talebi ile müşteri hakkında bilgi toplamaya başlar. Kredi müşterisi daha önceden banka ile çalışmamış ise toplanacak bilginin derinliği ve genişliği artmaktadır. Toplanacak bilgiler; müşterinin iş konusu, ortakları, sermaye yapısı, yönetimde etkin olan ortak, yönetim kadrosu, başka bankalarla ilişkileri, mevcut kredi limit ve riskleri, geciken ödemeleri vb. konularda olmaktadır. Ön istihbarat denilen bu çalışma, öncelikle firmanın bankanın kredilendirme ön koşullarına uyup uymadığının tespiti için yapılmaktadır⁵³.

⁵² Aydın, 2006, s.147.

⁵³ Şakar, 2001, s.64.

Firmaların kredi başvurusunda bulunurken ileri sürdükleri krediye ihtiyaç nedenleri ile gerçek kredi kullanım nedenleri arasında çoğunlukla büyük farklılıklar olmaktadır. Kredi talebinde genellikle firmalar tarafından işletme sermayesi yetersizliğinden dolayı kredi ihtiyaçları olduğu vurgulanır. Ancak kredi, işçilik giderleri veya vergi borcunun ödenmesi yada alacak veya stok finansmanı gibi çok farklı alanlarda da kullanılabilir. Gizlenen gerçek kullanım nedenlerinden en tehlikeli olanı kısa vadeli kredilerin sabit varlık yatırımlarında kullanılmasıdır⁵⁴. Banka müşteri ile yapılan görüşmede, talep edilen kredinin gerçek kullanım alanını tespit etmelidir.

Firma ile yapılan ön görüşmede çeşitli bilgiler temin edilirken firma yetkililerinin sorulara cevap veriş biçimleri, müşterinin söylediği sözler ve ifade ettiği konuların doğruluk derecesi çapraz sorularla anlaşılabilir. Böylece kredi müşterisinin moralitesi hakkında bilgi edinilmeye çalışılır.

3.3.2. İstihbarat

Kredinin güvenli, verimli ve akışkan (seyyal) olarak plase edilmesi, risk minimizasyonu ve kredi değerliliğinin tespiti amacıyla, gizlilik ve tarafsızlık içinde, bankalar tarafından şahıslar veya firmaların ahlaki ve mali durumlarını doğru olarak tespit etmek amacıyla çeşitli kaynaklardan yapılan bilgi toplama ve değerlendirme işine istihbarat denilmektedir.

Kredinin seyyal olarak çalışması, verimli ve güvenli bir şekilde kullandırılması, kredi talebinde bulunan işletmenin tanınması ile mümkündür. Kredinin geleceğinin güvencede olması ve riskin vadesinde tahsil edilebilmesi; müşterinin ve ihtiyacı olan kredi türü ve limitinin en iyi şekilde tespiti ile mümkündür. Buda ancak yapılacak görüşmeler ve iyi bir istihbarat ile sağlanmaktadır. Bu açıdan istihbarat bankalar için büyük önem taşımaktadır.

Müşteri ile yüz yüze yapılan görüşmeden elde edilen bilgilerin doğruluğunun test edilmesi ve daha farklı bilgilere ulaşılabilmesi için bankaların başvurdukları farklı kaynaklar vardır. Bu kaynaklar; Merkez Bankası Risk Santralizasyon bilgileri, protesto

⁵⁴ James A. Cractchfield ve Charles N. Herring, “**Money and Financial Institution and Economy**,” Ewilliam Pigott, Prentice Hall, Inc., New York, U.S.A., 1965, s.68.

olmuş senet ve karşılıksız çek bilgileri, TBB Kredi Kayıt Bürosundan temin edilecek bireysel kredi verileri, diğer bankalardan temin edilen bilgilerdir. Müşteri hakkında bilgi sektördeki rakip firmalardan, kendisine mal satan firmalardan, mal sattığı müşterileri ile Ticaret ve Sanayi odaları ile dernek gibi mesleki kuruluşlardan da temin edilebilir. Ticaret sicil kayıtları, tapu kayıtları, Vergi Daireleri kayıtları ve İcra Daireleri müşteri hakkında istihbarat yapılacak diğer kaynaklardır. Aynı zamanda yazılı ve görsel yayınlar ve günümüzün ilerleyen teknoloji ortamında internet vb. gibi kaynaklar taranarak da müşteri hakkında genel bilgilere ulaşılabilir.

3.3.3. Kredi Başvuru Evrakları

Kredi taleplerinin değerlendirmesi, bireysel müşteriler ile iş yeri sahibi kişi ve kuruluşlar için farklı değerlendirme esaslarına tabi tutulmaktadır. Bireysel kredi taleplerinin değerlendirilmesi, ticari faaliyeti olan kişi ve kurumlara göre daha basit ve kısa sürede olmaktadır.

Kredi talebinde bulunan bireysel müşteriden nüfus cüzdanı, maaş bordrosu, maaşında haciz olmadığına dair yazılı bilgi, çalışanın işyerinin imza sirküsü, vergi ve vatandaşlık numarası, ikametgah belgesi yada ikametgahını gösteren elektrik, su, vb faturası gibi evrak ile sahip olduğu taşınır ve taşınmaz varlıklara ait belgeler istenmektedir⁵⁵. Bu belgelerin sadece kredi talebinde bulunan müşteri için değil aynı zaman da kefalet verecek kişi içinde alınması gerekmektedir.

Bankalar ticari faaliyeti olan kişi ve kuruluşlar üzerinde, bireysel müşterilere göre daha farklı incelemelerde bulunurlar. Bu nedenle daha farklı bilgi ve belgeler isterler. İncelenen firmanın son üç yıllık bilanço, gelir tablosu ve mizanları, inceleme dönemi itibariyle ara mizan, üçer aylık dönemlerde düzenlenen geçici vergi beyannamesi ve gelir tablosu, kuruluş ve değişikliklerle ilgili ticaret sicil gazeteleri, oda kayıt belgesi, Yatırım Teşvik belgesi ve ekleri, kredi ve yatırımlarla ilgili düzenlenen yeminli mali müşavir raporları, imza sirküleri gibi bilgi ve belgeler bankalar tarafından istenmektedir. Firma ve ortaklara ait tapular ve araç ruhsatları, ortak ve yöneticiler hakkında bilgiler, iştirak ve bağlı ortaklık var ise ortaklık yapıları, yönetim ve mali

⁵⁵ Hatice Biçen Yılmaz, "Bankalar Tarafından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi", http://www.paradoks.org/makale/yil2_sayi1/Hatice%20B.YILMAZ.pdf s.3. (07/7/2010)

verileri, firmanın taahhütleri, bağlantıları ve sözleşmelerinin nüshası, firmanın ihracat ve ithalat bilgileri, kapasite raporu ve firmanın üretim miktarları, Merkez Bankası taahhütname, kullanmış olduğu kredi ve leasing sözleşmelerinin geri ödeme planları, factoring sözleşmeleri gibi belge ve bilgiler de firma kredi çalışmasında istenmektedir⁵⁶.

3.4. KREDİ SÜRECİ DETAY KREDİ ANALİZİ

Kredi analizi, geniş anlamıyla kredi talebinde bulunan bir kişi veya kuruluşun kredi değerliliği konusunda bir karara ulaşabilmek için gerekli ve ilgili görülen çeşitli bilgi ve etkenlerin değerlendirilmesini ve sonucunda müşterinin hangi şartlar ve tutarlarda kredilendirilmesi, bankaca ne kadar risk alınması gerektiğini saptayan bir çalışmadır⁵⁷.

Kredi analizi kapsamında yapılacak finansal analiz; mali tabloların düzenlendiği tarihte firmanın varlık ve kaynak yapılarının irdelenmesi, firmanın borç ödeme gücünün gelecekte devam etme olasılığının incelenmesi, firma gelirlerinin geçmiş dönemlerde göstermiş olduğu eğilimin ve firmanın gelecek dönemlerde talep edeceği krediyi geri ödeyebilecek ölçüde fon yaratıp yaratamayacağını saptanması amacını irdelenecek şekilde değerlendirilebilir⁵⁸.

3.4.1. Ülke ve Sektör Analizi

Ülke Analizi: Fon arz eden kuruluşlar olarak bankalar, fon talep eden müşterilerinin kredibilitesini tespit etmeye çalışırken, bu müşterilerin yaşamsal döngüsünü sürdürdüğü ülke koşullarını da göz önünde bulundurmaktadır. Bankalar ülkeye ait politik, ekonomik ve finansal faktörlerin analizini yaparak tespit etmiş olduğu makro dengesizliklerin fon aktarılacak olan sektör ve firmaya olan mikro ekonomik etkisini tespit eder. Yapılan ülke analizi aynı zamanda gelecekteki ülke riskinin de algılanmasını sağlar⁵⁹.

⁵⁶ Hatice Biçen Yılmaz, "Bankalar Tarafından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi", http://www.paradoks.org/makale/yil2_sayi1/Hatice%20B.YILMAZ.pdf s.4. (07/7/2010)

⁵⁷ Öztin Akgüç, "Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi", 6.Baskı, Arayış Yayıncılık, İstanbul 2000. s.329.

⁵⁸ Öztin Akgüç, "Mali Tablolar Analizi", Avcıol Basım Yayın, İstanbul 1995.

⁵⁹ Kürşad Günaydın, "Ülke Riski İçin Farklı Yaklaşımlar", Activeline Gazetesi, 01/04/2006 no:73

TABLO 6 : PRS-ICRG Kuruluşunun Ülke Riski Değerlendirme Kategorileri ve Faktörleri

PRS-ICRG KURULUŞUNUN ÜLKE RİSKİ DEĞERLENDİRME KATEGORİLERİ VE FAKTÖRLERİ		
POLİTİK RİSK KATEGORİSİ	EKONOMİK RİSK KATEGORİSİ	FİNANSAL RİSK KATEGORİSİ
1-Hükümetin İstikrarı	1-Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hâsıla	1-GSMH'nın Yüzdesi Olarak Toplam Dış Borç
2-Sosyoekonomik Durum	2-Yıllık Gerçek GSMH Artışı	2-Toplam Mal Ve Hizmet İhracatının Yüzdesi Olarak Dış Borç Servisi
3-Yatırım Ortamı	3-Yıllık Enflasyon Artış Oranı	3-Toplam Mal ve Hizmet İhracatının Yüzdesi Olarak Cari Hesap
4-İç Karışıklık	4-GSMH'nın Yüzdesi Olarak Bütçe Dengesi	4-İthalatın Yapıldığı Aylar Bazında Net Uluslar Arası Likidite
5-Dış Karışıklık	5-GSMH'nın Yüzdesi Olarak Cari Hesap	5-Yüzde Değişim Değeri Olarak Döviz Kuru Kararlılığı
6-Yozlaşma		
7-Askeri Otoritenin Politikaya Etkisi		
8-Dinsel Gerilimler		
9-Kanun ve Düzenlemeler		
10-Etnik Gerilim		
11-Demokratik Sorumluluklar		
12-Bürokrasi Etkisi		

Kaynak: Mustafa Cem Kirankabeş, "Ülke risk Kavramı, Medodolojisi ve Türkiye Değerlendirmesi", Mevzuat Dergisi, Sayı 102 , Haziran 2006. <http://www.mevzuatdergisi.com/2006/06a/01.htm> (18/10/2010).

Ülke analizi ve ülke riski tespitinde PRS-ICRG (Political Risk Services-International Country Risk Guide) ülke riski derecelendirme kuruluşuna ait Ülke Riski Değerlendirme Kategorileri ve Faktörleri yukarıdaki tablodadır. PRS-ICRG kuruluşunun metodolojisi politik, ekonomik ve finansal faktörleri kapsamakta ve ihtiyaç doğrultusunda bankalar da dahil her alana uyarlanabilmektedir PRS-ICRG halen toplam 140 ülkenin ülke riski değerlendirmesini aylık bazda yayınlamaktadır ⁶⁰.PRS-ICRG

⁶⁰ Mustafa Cem Kirankabeş, "Ülke risk Kavramı, Medodolojisi ve Türkiye Değerlendirmesi", Mevzuat Dergisi, Sayı 102 , Haziran 2006. <http://www.mevzuatdergisi.com/2006/06a/01.htm> (18/10/2010).

çalışanları ülkelere ait politik, ekonomik ve finansal bilgileri toplarlar ve bu bilgileri risk puanları haline getirirler.

Finansal faaliyetlerin uluslararası boyuta taşınması, ihracat ve ithalat faaliyetlerinin artması, çok uluslu şirket yapısına sahip olunması gibi nedenlerden dolayı kredi talep eden firmanın ilişkili olduğu ülke analizinin bankalar tarafından yapılması; bu firmaların mevcut kredibilitesinin tespiti ve gelecekte karşılaşılabilecek risklerin öngörülmesi açısından önemlidir. Bankaların yanı sıra doğrudan yatırım yapan çok uluslu şirketler, ithalatçılar, ihracatçılar gibi kurum veya kişilerce kullanılmakta olan ülke analizlerinin uluslararası kabul görmüş kredi derecelendirme kuruluşları tarafından yapılmakta ve duyurulmaktadır.

Sektör Analizi: Sektör, aynı üretim teknolojisine sahip olan ve birbirinin yerine ikame edilen mal ve/veya hizmet üreten ve kâr amacı güden üreticiler grubudur. Farklı sektörler ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik gelişmelere farklı şekilde tepki gösterebilmektedir. Şirketler, ekonomik durumun yanı sıra sektörel gelişmelerden de etkilenirler. Bazı sektörler GSMH ile aynı hızda, bazıları daha hızlı, bazıları ise daha yavaş büyüme gösterirler. Bir ortaklığın büyümesi genellikle faaliyet gösterdiği sektörün büyümesi ile paralel bir durum arz eder.

Kredi müşterisinin içinde bulunduğu sektör analizinde bu sektörün makro ekonomik koşullardan nasıl etkilendiği tespit edilmelidir. Mesela ekonomik dalgalanmalarda bile teknoloji ve elektronik sektörü, büyüyen ve genişleyen bir sektördür. Gıda ve sağlık gibi temel ihtiyaca yönelik sektörler ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenirken otomotiv sektöründeki pazar daralması daha derin olmaktadır. Kredi analisti, sektörün özelliğine göre mevcut ve gelecekte karşılaşılabilecek riskleri tespit etmelidir⁶¹.

Her sektörün ürüne bağlı kuruluş, büyüme ve olgunluk devrelerini kapsayan hayat süreci vardır. Kuruluş aşamasında belirsizliklerin fazla oluşu risk tahminini güçleştirmektedir. Büyüme ve gelişme aşamasındaki sektörlerde, mali yapıları, yönetimleri ve pazarlama organizasyonu daha güçlü olan şirketlerin piyasaya hakimiyeti

⁶¹ Mehmet Hasan Eken, "**Temel Analiz**", Ders Notları, Kadir Has Üniversitesi. SBE. 2009.

artmakta ve talep fazlalılığına bağlı olarak sektör payları da artmaktadır. Olgunluk ve doyum aşamasına gelen sektördeki şirketlerin satışları yavaş yavaş azalır. Bu tür şirketlerin farklı sektörlere yatırım yapmaları beklenir.

Sektördeki her aşamada belli riskler mevcuttur. Eğer bu riskler sektörel devrelere bağlı olarak kredi analisti tarafından tahmin edilebilirse sağlıklı kredi kararının alınması ve kredi fiyatlandırmasının bu riske göre doğru yapılması sağlanır⁶². Bankalar riskli sektörlerde faaliyet gösteren firmaları istikrarlı sektörlerde faaliyet gösteren firmalara göre daha az tercih ederler. Riskli sektördeki firmalar bu olumsuzluğu ancak sağlam bir finansal yapıya sahip olarak giderebilmektedirler⁶³.

Günümüzde işletmeler sürekli değişen bir rekabet ortamında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kredi talebinde bulunan firmanın sektördeki konumunun üstün ve zayıf yönleri, rakiplerine göre üstünlükleri, fiyat ve kalite avantajı sağlayıp sağlayamadığı, banka tarafından sektörün iyi analiz edilmesi ile anlaşılacaktır.

3.4.2. Müşteri Analizi

Bankalar, kredi ilişkisinde bulunduğu ya da bulunmayı düşündüğü gerçek ve tüzel kişilerin kredibilitesini tespit etmek amacıyla, gizlilik, tarafsızlık, doğruluk ve geçerlilik ilkeleri altında, ticari, mali ve moralite açısından çeşitli kaynaklardan araştırma yapmak, bunları analiz etmek ve raporlamak durumundadır. Bankalar, yapılan analiz ve hazırlanan rapor doğrultusunda müşteri ile kredi ilişkisine girip girmeyeceği kararını vermektedir. Kredi ilişkisine girme kararı verilmiş ise düzenlenen rapor doğrultusunda hangi tür kredinin, hangi vade ve fiyat ile kullanılması gerektiği ve bu kredi için hangi teminatların kabul edilmesi gerektiği tespit edilmelidir.

3.4.2.1. Mali Tahlil

Mali tablolar kredi talep eden firmalar hakkında kredi kararının en önemli dayanağını teşkil eden bilgi kaynaklarıdır. Bu bakımdan tabloların tahlili bankalarca

⁶² Kahraman Arslan, "Risk Yönetimi Mİ, Kriz Yönetimi Mi?", TurkTrade- Durum Dergisi, <http://www.turktrade.org.tr/tr/article/30469dfe-583a-421a-866f-9627b2a7d371/risk-yonetimi-mi-kriz-yonetimi-mi.aspx> (21/07/2010)

⁶³ Belkıs Seval, 'Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi', İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, Yayın No:59, 1990, İstanbul.s.127-128.

büyük önem taşımaktadır. Kredi analistleri firmaların gelişme eğilimini görebilmek ve dinamik tahlil yapabilmek için birbirini izleyen birkaç döneme ait mali tabloları istemektedir. Böylece dönemler itibariyle değişiklikleri inceleyerek, firmanın ve mali durumunun hangi yönde gelişmekte olduğu hakkında bilgi sahibi olmakta ve firmanın geleceği için tahminde bulunabilmektedirler.

Finansal tablolar, kredi talebinde bulunan firmalar hakkında başlıca bilgi kaynağı olmalarının yanı sıra kredi kararının en önemli dayanağını oluşturmaktadır. Bu nedenle finansal tablolar analizi bankalar için çok önemli olmaktadır. Bankalar kendilerine sunulan finansal tabloların doğruluğu ve güvenilir olmalarını kontrol etmektedirler. Finansal tablolar sağlıklı bir şekilde hazırlanmadığı takdirde analiz teknikleri ile kredi talep etmekte olan firmaların mali durumu hakkında güvenilir sonuçlara ulaşmak mümkün olmamaktadır⁶⁴.

Mali Tahlilde Kullanılan Teknikler: Genel olarak işletmelerin mali durumu ve faaliyet sonuçları, finansal açıdan yeterli olup olmadığını saptamak ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için mali tablolarda yer alan hesaplar arasındaki ilişkiler ve bunların yıllar içindeki gelişimleri, uzman kredi analistleri tarafından incelenmektedir. Bu incelemelerde, işletmelerin yükümlülüklerini yerine getirmesi, yeterli kârlılık seviyesine ulaşması, likidite durumu, finansman yapısı ve mali tabloların firmaların faaliyetlerini yansıtıp yansıtmadığı tespit edilir. Tüm bunların tespitinde, gerek işletme sahiplerinin gerekse kredi sağlayan kuruluşların başvurdukları en önemli yöntemlerin başında, finansal analiz yöntemi gelmektedir⁶⁵.

Yapılan görüşmeden ve diğer istihbarat kaynaklarından elde edilen bilgiler toplanarak tasnif edildikten sonra firmanın mali tablolar analizi esnasında kullanılacak belgeleri firmadan temin edilir ve bu tablolar analize elverişli hale getirilir. Analiz sırasında en çok kullanılan mali tablolar; bilânço, gelir tablosu (hesap durum belgesi), detay mizan, satışların maliyeti tablosu, nakit akım tablosu, fon akım tablosu, öz kaynaklar değişim tablosu ve kâr dağıtım tablosudur.

⁶⁴ Erdal Polat, "Türk Bankacılık Sisteminde Problemleri Önceden Belirleyecek Model Geliştirilmesi İçin Bir Çalışma", Pamukbank T.A.Ş. Yayınları, İstanbul 1995, s.86-90.

⁶⁵ M. Cengiz Göğebakan ve Musa Arda, "Yeniden Değerleme Oranının Finansal Analiz Üzerindeki Etkisi", Bankacılar Dergisi, Sayı.45 (2003), s.61.

Mali analiz, kredi kararı aşamasında, çeşitli göstergelerin ölçülmesi ve karşılaştırılması ile işletmenin mali yapısı, kârlılığı ve verimliliği hakkında bir değerlendirme yapılmasına yardımcı olarak kredinin kalitesinin yüksek olmasını sağlamaktadır. Mali analizde bazı teknikler kullanılmakta olup karşılaştırmalı mali tahlil, yüzde metodu ile mali tahlil (dikey tahlil), eğilim yüzdeleri (trend analizi) ve oran tahlili yaygın kullanılan tekniklerdir⁶⁶.

a) Karşılaştırmalı mali tahlil: Bir işletmenin birbirini izleyen iki veya daha fazla döneme ilişkin aktif, pasif ve gelir tablosunu oluşturan hesapları ve bunlardaki değişimlerini ortaya koyma işlemidir. Bu yöntem, tutarların dönemler itibariyle seyrini ilk bakışta göstermesi ve fazla bir işlemi gerektirmemesi bakımından çok kullanılmaktadır. Ancak, tutarların, farkların saptanması için karşılaştırılması, iki dönem için mümkündür. Karşılaştırılacak tutarlar ikiden çoksa yine bunların ikişerli karşılaştırmaları zorunludur. Bunlardan ilkinde temel dönem tutarı ya da baz yılı denir⁶⁷.

b) Dikey yüzdeler analizi: “Ortak paydaya indirgenmiş tablolar” olarak da adlandırılan yüzde metodu ile mali tahlilde, mali tablolarda yer alan her bir kalemin, toplam içerisindeki payı yüzde olarak ifade edilmektedir. Bu yöntemle mali tablolar tahlil edilirken birden fazla yılın rakamlarının karşılaştırılması esas alınmamaktadır. Bir yılın rakamları üzerinde hesaplama yapılmaktadır. Ancak aynı tablo üzerinde birden fazla yılın verilerinin de bulunması durumunda yüzde tutarlar itibariyle karşılaştırmalar yapmak mümkün olmaktadır. Bu metot daha çok işletmenin sektördeki ortalamalar veya diğer firmalarla karşılaştırılması için kullanılmaktadır⁶⁸.

c) Eğilim yüzdeleri (trend analizi): Bu yöntemde, finansal tablolarda bir yıl baz yıl olarak kabul edilmekte ve o yıla ait tutarlar 100 kabul edilerek bunu izleyen dönemlere ilişkin aynı tür değerlerin baz yılına göre yüzde olarak değişimi hesaplanmaktadır. Trend analizi veya indeks yöntemi ismi ile de anılan bu yöntem, işletmede dinamik analiz yapılmasına imkân vermektedir. Eğilim yüzdeleri analizinde,

⁶⁶ Şakar, 2001, s.225-226.

⁶⁷ Halil Söyler, "Bilançonun Tahlile Hazırlanması, Tahlil Yöntemleri ve Eleştiriler" 2003, http://www.alomaliye.com/halil_soyler_bilanco_tahlile.htm (15/07/2010)

⁶⁸ Mevlüt Özer, "Mali Tablolar ve Finansal Analiz". c.II, Özkan Matbaacılık",Ankara 1997,s.707-738.

işletmelerin finansal tablolarında yer alan kalemlerin dönemler arasında göstermiş olduğu artış veya azalışlar tespit edilmekte ve bu değişikliklerin temel yıla göre oransal önemleri ortaya konularak işletmenin gelişme yönü incelenmektedir⁶⁹.

d) Oran tahlili: İşletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını kendi içinde ve aynı zamanda bulunduğu sektör, farklı sektörler veya diğer işletmelerin sektör sonuçlarıyla karşılaştırarak incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu kullanım sadece bir dönem için olabileceği gibi, iki veya daha fazla dönem için olabilmektedir. Bu yönüyle oranlar, işletme içinde ya da dışında olan analizciye işletmenin mevcut durumu, yönetimin yeterliliği veya işletmenin uzun vadeli beklentilerini değerlemeye çalışma, yönetime kendi faaliyetlerini değerlendirme, hatalarını düzeltme ve finansal kararsızlıklar ile ticari başarısızlıklara sürükleyici koşullardan ve kararlardan kaçınma gibi durumlarda yardımcı olmaktadır⁷⁰.

Mali Tahlilde Kullanılan Rasyolar: Firmalarda yapılacak her analiz bir amaca yönelik olup basit bir oranı ifade eden rasyo finansal tabloların çeşitli kalemleri kullanarak hesaplanmaktadır. Analizin amacı doğrultusunda hesap edilebilecek çok sayıda rasyodan ancak belli sayıda olanları amaca uygun düşmektedir⁷¹. Örneğin, firmaya kısa vadeli kredi vermek için yapılan mali tahlilde likiditenin ölçülmesi önem kazanmaktadır. Firmaya kısa vadeli kredi verenler için önemli olan borcun zamanında ve tamamen geri ödenmesi olmaktadır. Firmanın uzun vadedeki kârlılığı kısa vadeli kredi verenler için pek fazla önemli olmamaktadır.

Uzun vadeli kredi sağlanması için yapılacak mali tahlilde ise, önemli olan firmanın faaliyetlerinin verimliliği ile kazanç gücü olmaktadır. Verimin düşük oluşu, kârın azlığı, uzun vadede borçların geri ödenmesinde yetersiz kalınacağına işaretler. Mali tahlilde kullanılan rasyolar genel olarak dört ana grupta toplanmakta olup bunlar likidite rasyoları, kârlılık rasyoları, finansal yapı rasyoları ve faaliyet rasyolarıdır⁷².

⁶⁹ Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, "Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri", 7. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001, s.575.

⁷⁰ Muharrem Özdemir, "Finansal Yönetim", Türkmen Kitap Evi, İstanbul 1999, s.26.

⁷¹ R. Metin Türko, "Finansal Yönetim I", Atatürk Üniversitesi Matbaası, Erzurum 1994, s.86.

⁷² İsmet Öztürk, "Bankalarda Ticari Kredi Uygulamalarında Mali Tahlil ve İstihbaratın Etkinliği" T.C. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,2005.

3.4.2.2. Finansal Olmayan Analiz

İncelemeye konu firmanın geçmişte ve gelecekteki durumunu etkilemiş ve etkileyebilecek tüm sayısal olmayan (kalitatif) unsurların göz önünde bulundurularak ortaya konularak incelenmesi ve değerlendirilmesini içerir. Firma yöneticileri ve ortaklarının karakterleri, ödeme ahlakları, yönetim tarzı, firmanın iştiraklerinin analizi, firma ortaklarının varlık düzeyinin analizi, rekabet gücü analizi, firmanın diğer banka ve finans kurumları ile ilişkilerinin analizi, firmanın finansal tablolarına yansımamış olan kayıt dışı faaliyetlerinin analizi, ortakların/yöneticilerin sektördeki deneyimleri, itibarlarının araştırılması, finansal olmayan analizi oluşturur.

3.4.2.3. Kredi Analizi Standardizasyonu: Derecelendirme

Derecelendirme; kalitatif (sözel) ve kantitatif (sayısal) değerlerin birlikte değerlendirilerek yorumlanması ve bir not sistemine tabi tutulmasıdır. Oluşturulan bu sistem sayesinde kredi verilecek firma hakkında son karara varılır. Zaman içerisinde firmaların her dönem yeni mali tabloları yayımlandıktan sonra yeniden derecelendirmeye tabii tutularak farklı bir durum olup olmadığı araştırılır.

Genel olarak rating uygulamalarının amacı; firmaların risk derecelerini ölçümlemek suretiyle, banka portföyündeki risk dağılımını Yönetim Kurulu'nun kararları doğrultusunda optimum düzeyde tutmak ve sorunlu kredi ilişkilerini en aza indirmektir. Derecelendirme, tüm banka personelinin aynı standart yapıyı kullanmasıyla daha objektif kararların ön plana çıkması ve bireysel değerlendirmenin en az seviyede kalmasına imkan sağlamaktadır. Buda firmaların derece değişimlerini tespiti ve analizinin daha kısa sürede yapılmasını sağlamakta ve sorunlu kredilerin daha çabuk teşhis edilmesine imkan vermektedir. Derecelendirme ile firmalar birbiriyle karşılaştırılabilmekte ve risk/getiri perspektifiyle farklı risk derecesindeki firmalara farklı fiyatlar uygulanabilmektedir. Derecelendirme aynı zamanda kredi riski yönetim fonksiyonu için bir temel teşkil etmek ve ileriki aşamalarda gerekli tarihsel veri setini oluşturmaktır⁷³.

⁷³ Şenol Babuşçu, "Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting & Training Yayınevi, 2005(a), s.105-106.

3.4.3. Kredi Kararının Verilmesi

Kredilendirme sürecinde, gerekli değerlendirmelerin yapılması sonrasında iki yol vardır. Kredi talep eden firmanın talebi onaylanır veya reddedilir. Kredi talebi yasal nedenlerden, kredi talep eden firmanın mali ve mali olmayan durumundaki olumsuzluklardan ve bankanın kredi politikalarından rededilebilir. Talebi reddedilen firma için kredilendirme süreci bu aşamada bitmiş olur.

Yapılan görüşmeler ve analizler sonrasında banka tarafından kredi tahsis edilmesine karar verilmiş ise kredi oluşturulması aşamasına gelinmiş olur. Kredinin oluşturulması; uygun kredi türü, vade, teminat, fiyat ve diğer özel şartların bankanın ve firmanın karşılıklı çıkar ve hedefleri doğrultusunda belirlenmesidir. Kredi oluşturulmasının başarılı olabilmesi için uygulanacak temel ilke müşterinin finansman ihtiyaçları ile kredi imkânlarını uyumlu bir şekilde birleştirmek, müşterinin ihtiyaçlarına cevap verecek kredi olanaklarını sunmaktır. Müşterinin kredi değerliliği yüksek olsa bile doğru şartlarda oluşturulmayan kredinin geri ödenmesinde problemler yaşanabilir.

3.5. KREDİ FİYATLAMASI, KULLANDIRIMI VE İZLEMESİ

3.5.1. Kredinin Fiyatlandırılması

Bankalar, tasarruf sahiplerinin elindeki fonları mevduat olarak almakta ve bu fonları yatırımcılara kredi olarak plase etmektedir. Yatırımcı tarafından alınan kredinin ödenmeme riskini banka mevduat sahibine yansıtmamakta ve kendi üzerinde taşımaktadır. Bankalar, taşımış oldukları bu riskin bedeli olarak bir kazanç elde ederler. Bu kazanç mevduata ödenen faiz ile krediden alınan faiz arasındaki fark olup kâr marjı olarak isimlendirilmektedir⁷⁴.

Kredinin fiyatı, bankanın kredi müşterisine kullanılabileceği fonun karşılığı olarak belirlediği fiyattır. Bankaların yapılarına ve politikalarına bağlı olarak bu fiyat tutarının tespitinde farklı yöntem ve stratejiler kullanılmaktadır. Sektörde kamu otoritesinin koymuş olduğu kısıtlamalar, bankaların kendi aralarındaki rekabet,

⁷⁴ Mehmet Hasan Eken, "Türk Bankacılık Sektörü Yapılanma Sürecinde Bankalarda Finansal Risk Yönetimi-I", Analiz Dergisi, Sayı 15, Nisan 2006. s. 75.

bankalara rakip diğer fon kullandıran kurumların piyasadaki ağırlığı ve tutumu, müşteri talep ve tutumu kredinin fiyatlandırılmasında etkili olan faktörler olmakla birlikte fon maliyeti en etkin faktördür⁷⁵.

3.5.1.1. Kredi Maliyetleri

Bankanın topladığı kaynaklar banka bilançonun pasifine, bu kaynakların kullanımı ise banka bilançosunun aktifine yansımaktadır. Pasif taraf daima bankanın kaynak bulmaya yönelik faaliyetlerini, aktif taraf ise bu kaynakların kullanım şeklini vermektedir. Bir bankanın kaynak maliyeti o bankanın kredi satış performansını doğrudan etkilemektedir. Kârlılık hesaplarında aktifin getirisi ile karşılaştırılacak maliyet, pasifin maliyeti olmaktadır. Dolayısıyla, aktifin maliyeti yine pasifin maliyetidir. Ancak aktifin getirisi ile karşılaştırılacak maliyetler, sadece pasifin maliyeti değil bu işlemleri gerçekleştirmek için gereken operasyon maliyetleri ve bu arada doğan risk maliyetlerini de kapsar. Bu maliyet kalemleri karşılaştırıldıktan sonra artan varsa kâr olacaktır⁷⁶.

Kredi olarak verilen fonların maliyetini öz sermaye ve likitide maliyeti, kredi riski maliyeti, birim maliyetler ve genel maliyetler belirlemektedir⁷⁷. Öz sermaye maliyeti, bankaların kredileri öz sermayelerinden karşıladıkları zaman ortaya çıkmaktadır. Maliyet hesabı yapılırken, özsermayenin maliyeti bankanın hedeflediği kazanç/sermaye oranına göre hesaplanır. Bir kredideki öz sermaye oranı genelde bankanın öz sermaye/borç rasyosuna göre belirlenir. Kredinin öz sermaye dışında kalan kısmı ise bankanın diğer fonlama kaynaklarının bir karışımıdır.

Kredi riski maliyeti ise, kredinin vadesinde geri ödenmemesi karşılığında bu durumun bankaya getireceği külfetin karşılığıdır. Birim maliyetler, direkt üretim maliyetleri ve satış maliyetleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Direkt üretim maliyeti, doğrudan doğruya krediye yüklenebilen maliyetlerden oluşmaktadır. Banka içerisinde kredi verilisinde etken olan personel maliyeti, bina ve yerleşim maliyetleri vs.

⁷⁵ H. Ersin Özince, "Banka - Sanayi ilişkileri, TBB Başkan Konuşmaları", http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Baskan_Konusmalari/Ersin_Ozince_ISO_20021230.ppt#285.22.Slayt_22 (15/09/2010) ve Mikail Altan, İbrahim Emre Göktürk, "Türkiye'de Kredi Kartlarının Toplam Özel Nihai Tüketim harcamalarına Etkisi", 2007, <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/Dizin/Yazar.htm> (11/07/2010)

⁷⁶ Tunay İyigün, "Bankacılıkta Fiyatlandırma" Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2006, s.41.

⁷⁷ Parasız, 2007, s. 302-304.

sayılabilir. Satış maliyetleri ise kredinin pazarlanması ve tanıtımı ile reklam masrafları, müşterilerle temas kurmak için yapılan yolculuk, konaklama gibi giderleri kapsamaktadır.

Genel maliyetler doğrudan doğruya kredilere yüklenemeyen ve ayırımı yapılamayan maliyetlerden oluşmaktadır. Bunlar; personel giderleri, bankanın kullandığı alanların maliyeti, büro, tesis ve donanım ile bunların bakım giderleri, haberleşme giderleri, reklam ve temsilcilik giderleri, personelin eğitim ve geliştirme giderleri şeklinde yapılan harcamalardır.

3.5.1.2. Kredi Fiyatlama Yöntemleri

Bankalar iyi bir kredi fiyatlaması için ayrıntılı ve sürekli bir maliyet bilgisine ihtiyaç duymaktadırlar. Kredi fiyatlamasında bankaların dikkate almaları gereken diğer önemli faktörler ise; kredilere olan talep , kredi talep eden müşterilerin tutum ve davranışları, bankanın sektördeki pozisyonu, diğer kredi veren kuruluşların maliyeti ve sektördeki durumudur. Belirtilen bu faktörlere göre banka kredi fiyatlama yöntemlerini maliyet temelli fiyatlama ve maliyetlere dayalı olmayan fiyatlama olarak ikiye ayırabiliriz⁷⁸.

3.5.1.2.1. Maliyet Temelli Kredi Fiyatlama Yöntemleri

Bankacılık endüstrisi açısından fiyatlama davranışı, ister rekabete dayalı ister para otoritelerinin belirlediği fiyatlara dayalı bir fiyat politikası olsun, maliyetlere dayalı bir fiyat politikası ile tamamlanmalıdır. Bu çerçevede maliyet temelli fiyatlandırma yöntemleri, maliyete kâr payı eklenmesiyle yapılan fiyatlama ve marjinal fiyatlandırma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Maliyete Kâr Payı Eklenmesiyle Yapılan Kredi Fiyatlaması: Uygulamada en sık görülen fiyatlandırma yaklaşımı olup tüm maliyetleri hesaplandıktan sonra belli bir kârın maliyete eklenmesi ile yapılan fiyatlandırma. Bu kâr marj, bankanın stratejik hedefleri doğrultusunda piyasaya kullandığı fonlardan elde etmeyi planladığı minimum kâr payı ya da risk primi olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda elde edilen

⁷⁸ İyigün, 2006, s.46.

rakam en azından piyasa ve rekabet koşulları gibi hususlar dikkate alınmadan önceki hedef bir rakamı ortaya koymaktadır⁷⁹.

Marjinal Kredi Fiyatlandırması: Bu fiyatlandırma yönteminde, ticari bankalar faiz oranları hakkında karar verirken marjinal maliyetleri dikkate almaktadır. İnterbank repo para piyasası, merkez bankası açık piyasa işlemleri, merkez bankası ile bankalar arasında olan para arz ve talep vs. işlemlerine ait faiz oranlarının ticari bankalar için marjinal maliyet unsurları olduğu varsayılmaktadır. Bankalar, para piyasası oranlarındaki değişimlere göre kredi fiyatlamasını yapmaktadır⁸⁰.

3.5.1.2.2. Maliyetlere Dayalı Olmayan Yöntemler ile Kredi Fiyatlaması

Başabaş Noktası Yöntemi ile Kredi Fiyatlaması: Bu yöntemde işlem miktarı analizin içine dahil edilmektedir. Toplam gelirler ile sabit ve değişken maliyetlerden oluşan toplam giderlerin çakıştığı nokta başabaş noktası için gerekli olan işlem miktarını vermektedir.

Kullanım Değeri Yöntemi ile Kredi Fiyatlaması: Bu yöntemde ürün ve hizmetlerin tüketicilerde yarattığı kullanım değeri esas alınır. Bu yöntemde asıl planlanmaya çalışılan, ürünün adedi (işlem miktarı) ve kalitesidir. Özellikle ürün paketi mantığı ile çalışan bankalar için uygun bir yöntemdir.

Pazar Fiyatına Uyuma Yöntemi ile Kredi Fiyatlaması: Bu yöntemde banka kendi kategorisindeki bankaların uyguladıkları fiyatları baz alır. Küçük bankalarda sektörde güçlü olan bankaları takip ederek fiyatlama yaparlar.

Özel İlişki Yöntemi ile Kredi Fiyatlaması: Bu yöntemde müşterinin bankaya olan verimliliği dikkate alınarak fiyatlama yapılır. Müşterinin banka ile olan tüm işlemleri bir bütün olarak değerlendirilir. Bazı fiyatlama yöntemlerine hassas müşteriler için (örneğin komisyon ödemek istemeyen müşteriler) bazı ürün ve hizmetlerde normalin altında fiyatlama yapılabilir veya hiç masraf veya komisyon alınmayabilir.

⁷⁹ K. Batu Tunay ve Mustafa T. Uzuner, Adnan Yiğit "Ticari Bankalarda Optimal Kaynak Yönetimi: Teorik ve Analitik Bir Yaklaşım", Beta Yayınları, İstanbul 1998, s.73.

⁸⁰ Aziz Kutlar ve Murat Sarıkaya, "Asimetrik Enformasyon ve Marjinal maliyet Fiyatlama Modeli Çerçevesinde Türkiye'de kredi Tayinlaması ve Faiz oranlarının Tahmini", C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi , Cilt , Sayı 1, 2003, <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/search.php?k=asimetrik+enformasyon> (14/07/2010)

Ancak bu durum, bu müşterinin diğer ürün ve hizmetlerinden sağlanan getiri ile bir arada değerlendirilerek, verimli olması durumunda uygulanabilir⁸¹.

Pazara Girme Yöntemi ile Kredi Fiyatlaması: Piyasanın fiyatlara duyarlı olması ve bankanın o piyasaya yeni girmesi durumunda banka bilinçli olarak rakiplerinden daha düşük fiyatlama yaparak piyasada tutunmaya çalışabilir. Bu durumda bazı bankalar fiyat savaşından yenik çıkarak piyasadaki çekilmek zorunda kalabilirler. Aynı şekilde pazara girmek adına aşırı taviz vererek fiyatları aşağı çeken bankada bir müddet sonra aşırı zarar nedeni ile o piyasadaki çekilmek zorunda kalabilir. Bu politikayı izleyen bankalar başabaş noktasını belki yakalayamazlar ama, bu sayede kazanmış olduğu müşterilere farklı bankacılık işlemleri sunarak kazanç elde etmeye çalışarak ve uğramış olduğu zararları bu kazançlarla kompanse edebilirler⁸².

Pazarın Kaymağını Alma Yöntemi ile Fiyatlaması: Bu yöntemde sunulan ürünün çok farklı ve kaliteli olduğu imajı verilerek mümkün olduğu kadar yüksek fiyat uygulanmaktadır. Özellikle henüz rakiplerin bulunmadığı ürün ve hizmet gruplarında öncü olmanın avantajını kullanan bankalar bu fiyat üstünlüklerini devam ettirebilmek için rakiplerine göre gözle görülür bir kalite farklılığı sergilemelidirler. Bu fiyatlama yönteminin uzun süreli olarak devam ettirilebilmesi oldukça güçtür⁸³.

Prestij Kredi Fiyatlandırması: Müşterinin kaliteye uygun fiyat ödeme eğilimidir. Bir mamulün fiyatının yüksekliğinin kalitesinin de yüksek olduğu şeklinde bir kanı uyandırdığına dair müşterilerin ciddi algılamaları vardır. Bu nedenle benzer mamuller karşılaştırıldığında ucuz olan kalitesiz sayılır. Müşterilerin bu kalite anlayışı göz önüne alınarak yapılan fiyatlandırmaya prestij fiyatlandırması denilir⁸⁴.

3.5.2. Kredinin Kullanılma

Kredi kullanıcısı olan müşteri ile faiz , komisyon, teminat , vade, geri ödeme şartları hususunda mutabık kalan banka krediye bağlı olarak temin edilmesi gereken bir

⁸¹ İyigün, 2006, s.54.

⁸² Ayşe Oya Benli, "İhracatta Fiyatlandırma ve Teklif Hazırlama", İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2006, <http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/fiyatlandırma.pdf> (18/08/2010)

⁸³ Adnan Sevim, "Maliyet Muhasebesi", Editör: Kerim Banar, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1524, Eskişehir 2004, s.340.

⁸⁴ Tunay, Uzun, Yğit, 1998, s.78.

takım belgeler düzenlendikten ve ibrazı gereken belgeler var ise bu belgelerde tarafına ibraz edildikten sonra kredi kullandırma işlemini gerçekleştirirler⁸⁵.

Kredi kullandırmada kredi hesabı açılır ve bu kredi hesabına kredi tutarı borç kayıt olarak muhasebesi yaratılır. Borç kaydın karşılığında alacak tutar müşteriye ödenir. Müşterinin ihtiyacı yada talebi doğrultusunda bu ödeme müşteriye nakit ödeme veya müşteriye ait bankadaki bir hesaba alacaklandırma şeklinde olabilir.

Kredinin konusu garanti vermek, kefalet etmek ise bu durumda muhatap tarafa bankanın garanti verdiğini, kefalet ettiğini bildirmesi ile kredi kullandırma gerçekleşmiş olur.

3.5.3. Kredinin İzlenmesi ve Kontrolü

Kredinin tahsisi ile geri dönüşü (vadesi) arasında geçen süre içerisinde müşterinin kredi değerliliğinde meydana gelecek değişimleri saptamak, sorun yaratabilecek kredileri önceden belirlemek ve bunları bünyesine alarak sorunları çözmek işlemine kredi izleme denilmektedir. Kredi izleme ve kontrolü kurum tarafından ulaşılmak istenen amaçların ya da üstlenilen görev ve sorumlulukların eksiksiz, verimli ve zamanında gerçekleşip gerçekleşmediğinin yaptırımli bir biçimde izlenerek, gerektiğinde düzeltici önlemlerin alınmasını da içeren temel görevlerden oluşan bir süreçtir⁸⁶:

Müşteriye kredi tahsis edildikten sonra düzenli olarak kredi ve müşteri takip edilmelidir. Kredinin ödeme performansı düzenli olsa bile ileride çıkabilecek aksaklıklar ve geri ödenmeme olasılığı dikkate alınarak bankalar kredi izleme fonksiyonunu düzenli yapmalıdır.

Kredilerin izlenmesinde çok çeşitli gösterge ve verilerden yararlanılmaktadır. Müşterinin banka faaliyetleri bu göstergelerden biridir. Banka mevduatındaki hareketler, kredi teminatına alınan varlıkların değerindeki değişimler, kredi talebindeki tutar ve vade değişimi, kredi anapara ve faiz ödemelerindeki değişimler, kredi alan

⁸⁵ Şakar, 2001, s.65.

⁸⁶ Niyazi Berk, "**Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**", 3. Basım: Beta Basım A.Ş. 2001.

hakkında diğer finans kuruluşlarının ve faaliyet gösterdiği piyasanın istihbarat talepleri gibi unsurlar devamlı takip edilmeli, sorunlu kredi sinyali alınıp alınmadığı kontrol edilmelidir.

Kredi izlemede işletmelerden güncel mali tablolar ve finansal verilerde düzenli olarak temin edilmeli ve finansal inceleme gerçekleştirilmelidir. Güncel TCMB memzuç kayıtları, firma kapasitesi ve daha önceki memzuç kayıtları ile kıyaslanmalıdır. Firmanın faaliyetlerini sürdürdüğü alanların düzenli ziyaret edilmesi ile alınan kredinin amacına uygun şekilde kullanılıp kullanılmadığı da takip edilmelidir.

Tahsis aşamasından sonra krediyi tamamen unutup bir kenara koymak ve soruna bitmiş gözüyle bakmak mümkün değildir. Kredinin tahsisi ile geri dönüşü arasında geçen süre içerisinde kredi müşterisinin kredi değerliliği artabilir, tamamen yok olabilir veya bu iki sınır arasında değişiklikler gösterebilir. Kredi kalitesinin hiç değişmeden sabit kalması son derece nadir rastlanan bir durumdur. Kredi izlemeden sorumlu olan yönetici elindeki sınırlı imkânlarla çok sayıda kredi müşterisini izlemek ve mevcut kredi ilişkilerini gözden geçirmek durumundadır. Bu imkânların etkin bir biçimde amaca yöneltilmesi önemli ölçüde yaratıcı bir yönetim becerisini gerektirir⁸⁷.

3.6. SORUNLU KREDİLERİN YAPILANDIRILMASI VE TASFİYESİ

Her kredi sorunlu hale gelirken mutlaka bazı erken uyarı sinyalleri vermektedir. Genellikle krediler hiçbir uyarı işareti vermeden aniden problemlili kredi haline gelmemektedir. Erken uyarı sinyallerinin vaktinde tespit edilip doğru yorumlanması, yaklaşan tehlikeye karşı önlem alınmasını ve sorunun çözümünü kolaylaştırır.

3.6.1. Firmalarda Sorun Göstergeleri

Sorunlu kredilerdeki erken uyarı sinyallerini dört grupta sınıflandırabiliriz⁸⁸.

⁸⁷ Seval, 1990.

⁸⁸ Ahmet Mirza, "Kredi Riski Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi", T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İzmir 2006, s.170.

Firma Finansal Verilerinde Sorun Göstergeleri: Finansal tablolardan bir çok erken uyarı sinyali alınabilir. Bilançodan alınacak erken uyarı sinyallerinden biri bilançonun zamanında banka tarafından alınamamasıdır. Bilanço kalemlerinde yapılan inceleme sonucunda alacak tahsil süresinin uzadığının görülmesi, hazır değerlerin uyumsuzluğu, ticari alacaklarda büyük artışlar, stok dönüşüm hızında yavaşlama, stok miktarında artışlar gibi tespitler erken uyarı sinyalleri olabilmektedir. Toplam varlıklar içinde cari varlıkların yüzdesinin düşmesi, sabit varlıklarda hızla değişen yoğunlaşmalar, karşılıklardaki artışlar, sabit varlık dışında cari olmayan varlıklarda yoğunlaşmalar, cari borçta orantısız artış, uzun vadeli borçta önemli ölçüde artış, borca göre yetersiz özvarlık, bilanço yapısında belirgin değişiklikler, ortaklara borç veya ortaklardan alacak kalemlerinin bilançoda bulunmasında dikkat edilecek hususlardandır. Ayrıca denetim raporunun önemli görüş bildirmemesi, sık sık muhasebeci değişikliğide erken uyarı sinyali olabilir⁸⁹.

Gelir tablosundan alınacak erken uyarı sinyalleri; satılardaki azalma veya hızlı büyüme, maliyetlerin yükselmesi ve kâr marjlarının daralması, artan satışlara karşın azalan kârlar, şüpheli alacak zararlarının artması, satışlara (kârlara) oranla toplam varlıkların artması, faaliyet zararlarının izlenmesidir.

Alacaklardan alınacak erken uyarı sinyalleri; alacak yaşının uzaması, kredili satış protokolünde değişmeler, satış vadelerinin uzaması, satışların belirli müşterilerde yoğunlaşması, önemli ölçüde vadesi geçmiş alacakların yoğunlaşması, grup şirketlerinden alacakların bulunmasıdır⁹⁰.

Firma Yönetimindeki Sorun Göstergeleri: Kredi kullandırımı sonrası firma ziyaretlerinin banka tarafından sürdürülmesi , firma yönetimi ile diyalogun kesilmemesi bu uyarı sinyallerinin alınmasını sağlayacaktır. Anahtar yöneticilerde davranış değişikliği, banka ile ilişkilerde özellikle banka ile karşılıklı yardımlaşmadan kaçış şeklindeki davranış değişikliği, kişisel yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, yönetimdeki veya sahipleri arasındaki anahtar kişilerin değişmesi gibi erken uyarı sinyalleri firma ile yapılacak toplantılarla tespit edilebilir. Anahtar yöneticilerin ölümü,

⁸⁹ Jay M. Mc Donald ve John E. Mc Kinley, "Corporate Banking", Washington DC, A. Association, 1991, s. 388.

⁹⁰ Seval, 1990.

yükümlülükleri ve sözleri zamanında yerine getirmeme, çözüldüğü ileri sürülen problemlerin tekrarı, finansal raporlamanın ve kontrollerin kötüleşmesi, parçalanmış fonksiyonlar, yeni işlere, yeni coğrafi bölgelere ve yeni ürünlere doğru riskli yönelişler, iş konusunda hesapsızca risk almada ısrar edici tutum, gerçekçi olmayan fiyat politikası, kârlı üretim hatlarının ihmal edilmesi veya bu ürünlerden vazgeçilmesi, iş hayatında ekonomide ve sektördeki değişiklikler ve yaşanan işçi sorunlarında firma için yönetime dayalı erken uyarı sinyalleri olabilir⁹¹.

Firma Faaliyetlerindeki Sorun Göstergeleri: Firma faaliyetlerindeki erken uyarı sinyallerinin tespiti için firma ziyaretlerinin etkisi büyüktür. Firmanın iş konusunun özelliklerindeki değişimler, kötü finansal kontroller ve sonuçları, ürün kapasitesi ve firmanın yetersiz olması, işgücünün iyi kullanılmaması, güvenilirliği yüksek olan bir veya daha fazla önemli müşterilerin kaybedilmesi, firma faaliyetlerine bağlı erken uyarı sinyalleridir. Firmanın önemli üretim kanalları ile dağıtım haklarını veya hammadde kaynaklarını kaybedilmesi veya elden çıkarması, üretim kapasitesini zorlayacak büyüklükte sipariş alması, normal satın alma uygulamalarının dışında spekülative hammadde alımları, fabrika, teçhizat ve ekipman bakımsızlığı, eskiyen teçhizatın yenilenmemesi, yüksek miktarda stok birikimi ve bozuk stoklarda firmaya ait faaliyete bağlı erken uyarı sinyalleri olabilir.

Firmanın Banka İşlemlerindeki Sorun Göstergeleri: Kredi Koşullarına uyumun, teminatın ve kredinin sıkı bir şekilde takibi ve izlenmesi tehlike sinyallerinin önceden alınmasında hayati önem taşır. Banka işlemlerindeki erken uyarı sinyalleri; müşterinin bankadaki mevduatında düşmeler, teminata alınan senetlerin temdit edilmesi, sabit varlık alımına veya işletme sermayesi ihtiyacına yönelik yanlış veya kötü planlama, büyük ölçüde kısa vadeli kredi kullandırma, kredi taleplerinin miktarında ve sıklığında büyük sıçrama, kredinin donuklaşması gibi banka işlemleri erken uyarı sinyalleri olabilmektedir. Firmanın karşılıksız çek kayıtları ve protestolu senetlerin oluşması ödeme zorluğu içine düştüğünün göstergesidir. Ayrıca diğer finans

⁹¹ Mirza, 2006.

kurumlarının istihbarat talepleri ödeme zorluğu içindeki firmanın yeni finansman kaynakları arayışı içinde olduğunun belirtisi olabilecektir⁹².

3.6.2. Sorunlu Kredilerin Geri Dönüş Yolları

Sorunlar yaşanması durumunda bankaların ödeme kabiliyetini tehdit eden ve sermayenin aşınmasına, banka kârlılığının ve etkinliğinin azalmasına neden olan en müsait varlık kalemlerden birisi kredilerdir. Faizlerdeki ani bir yükselme, reel sektörün durgunluğa girmesi, doğal bir felaket, iklim koşullarının yarattığı olumsuz bir gelişme, siyasi istikrarsızlığa bağlı bir panik, kredi usulsüzlükleri yada ahlaki istismar bankaların sorunlu kredilerini artırarak bankaları zor duruma sokabilmektedir⁹³.

Firmalarla kredi ilişkisine girilmeden önce ve kredili çalışılmaya başladıktan sonra kredinin geri dönüşünü sağlayacak tüm tedbirlerin alınması, alınan tüm tedbirlere rağmen tahsili gecikmiş alacaklar hesaplarına intikal eden risklerin kısa zamanda tahsilâtının sağlanması ve bu husustaki tedbirlerin en ufak bir gecikme olmadan bir an önce alınması gerekmektedir. Banka kaynaklarının bu şekilde donmuş kredilere dönüşmesi banka sisteminin olanaklarını kısıtlamaktadır. Donuk ve tahsili gecikmiş krediler, bir yandan banka maliyetlerini arttırırken banka kârını azaltır ve diğer yandan da ekonomideki kaynak kullanım etkinliğini bozar⁹⁴.

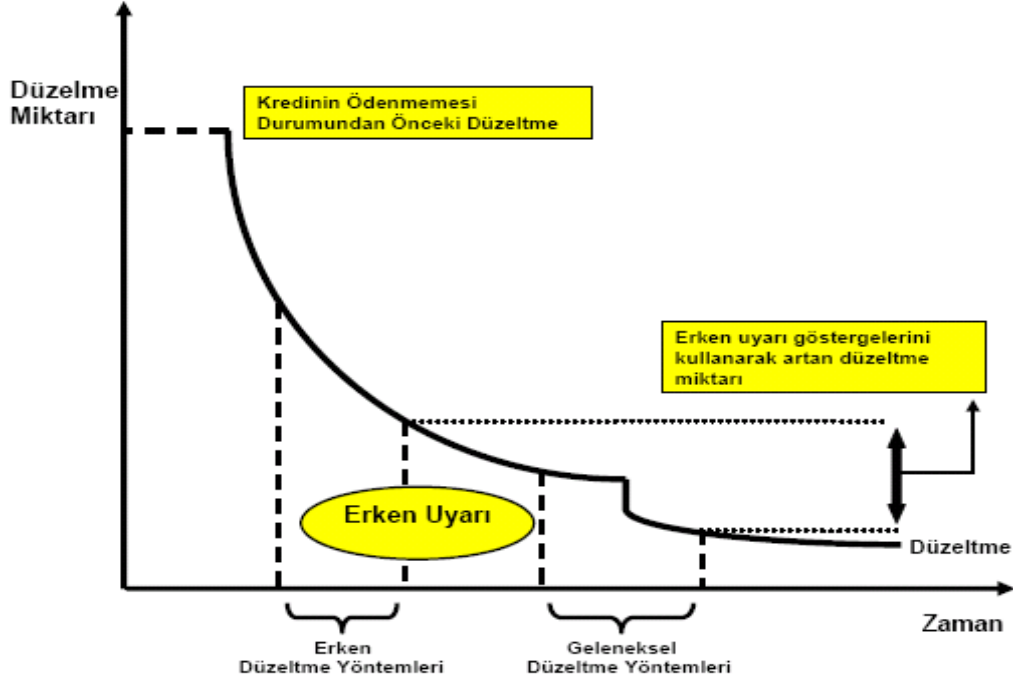
Kredinin vadesi geldiğinde anapara ve faizinin kısmen veya tamamen borçlu tarafından geri ödenmeme durumu kredinin sorunlu olduğu anlamına gelir. Normal kredilerin izlendiği departman, sorunun erken tespiti ile krediyi sorunlu kredi departmanına ne kadar hızlı devrederse o ölçüde başarılı sayılır. Bu nedenle bankalar, normal kredilerin izlenmesi süreci içersinde, kredi risklerini portföy, sektör, grup ve firma bazında takip etmelidirler. Bu anlamda kullandıkları kredilerin tahsili imkansız hale gelmesinden önce genel ekonomik parametreler gerekse sektörel parametreleri

⁹² Bülent Şenver, "Batacak Kredi Kokusundan Belli Olur", 2006, <http://www.bulentsenver.com/bsakfel/yazilarim/comment.asp?IDNews=172&orderby=author> (10/07/2010)

⁹³ Berk Mesutoğlu, "Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetimi Şirketlerince Tasfiyesi", BDDK MSPD Çalışma Raporları : 2001/3 , http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/12652001-3.pdf (20/09/2010)

⁹⁴ Öztin Akgüç, "Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Bazı Öneriler", İstanbul, Türkiye Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı, 1991, s.20

izleyerek oluşması muhtemel sorunları önceden tespit edip gereken tedbirleri almalıdırlar.

Şekil 2: Erken Uyarı Sistemleri İle Düzeltme

Kaynak: Dünya Bankası Seminer Notları- "Credit Risk Indicator, Early Warning Indicator for Credit Risks, Belçika, June-2002. s:2

Banka sorunlu kredileri ayrı sınıflandırılarak daha sıkı ve titiz bir gözetime almalıdır. Sorunlu krediler geri ödeme riskine göre; bankanın belirlediği standartların altında olanlar, şüpheli alacak durumundaki krediler ve kaybedilen krediler olarak sınıflandırılabilir. Kredi bölümünde yapılan değerlendirmeler sonunda, kredinin geri dönüş riskine göre yeni koşullar belirlenerek kredinin ödenmesi garanti altına alınmaya ya da en az kayıpla sonuçlandırılmaya çalışılır. Bunun için banka kredinin teminatını arttırabilir ve/veya sözleşmeye yeni kısıtlayıcı koşullar ilave edebilir.

Sorunlu kredilerle ilgili bankanın alabileceği kararlardan birisi de, bu tür kredilerin iyileştirme çabaları olabilir. Banka, gelecekte fon yaratma potansiyeli olarak işletmelere ilişkin başarısız kredilere yönelik verim arttırıcı çalışmalar yapabilir. Verimsiz kredilere yönelik çalışmalar için banka ile müşterinin daha önceki ilişkileri,

geçmiş dönemlerdeki ödeme alışkanlığı ve ödeme kapasitesi gibi faktörler önem taşımaktadır.⁹⁵

3.6.3. Kredinin Tasfiyesi

Krediye ait anapara, faiz , komisyon, vergi , fon ve diğer masraflarının müşteriden vadesinde tahsil edilmesiyle kredi normal yaşam döngüsünü tamamlamış olur ve banka tarafından kredi hesabı kapatılır. Krediye ait faiz tutarı faiz gelirleri hesabına, krediye ait komisyon ve diğer gelirler ise Faiz dışı gelir hesabına alacak kayıt yaratılarak tahsil edilir. Kredi hesabına ise kredi anapara kullandırım tutarı olan borç bakiye kadar alacak bakiye muhasebesi yaratılarak kredi hesap bakiyesi sıfırlanmış olur⁹⁶.

Bazı kredi kullandırmaları özelliğindedir ve müşteri tarafından kredi anapara, faiz, komisyon, vergi, fon ve diğer masraflarla birlikte kapatılsa bile banka ile müşterinin ilişkisi sonlanmamaktadır. Belge (VRHİB, DİİB vs.) kapsamında kullanılan krediler ile ihracat destek kredileri bu kapsama giren kredi türleridir. Devlet tarafından müşterilere sağlanan avantajların gereklerinin kredi kullanıcısı tarafından yerine getirilip getirilmediği takibi bankalara bırakılmaktadır. Bu durumda banka kredi alacağını faiz ve masrafları ile tahsil etse bile yasaların kendine vermiş olduğu yükümlülükle müşterinin devlet tarafından kendisine sağlanmış olan istisna yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini takip etmek durumundadır⁹⁷.

Sorunlu hale gelmiş kredinin erken teşhisi ve kredinin sorunu aşacak şekilde yeniden yapılandırması bankalara yapılandırma yaşam döngüsü ile kredinin tasfiyesi imkanı sağlamaktadır.

Kullandırılan krediye ilişkin anapara, faiz, komisyon, vergi ve fon payı şeklindeki kesintilerin tamamının tahsil edilmesi ile o kredinin riski sıfırlanmış olur. Kredi ilişkisinin tasfiyesi ise riski sıfırlanmış olan kredi hesabına ilişkin limitin tekrar kullanılmamak üzere iptal edilmesi ile olur. Kredi ilişkisi; haciz, iflas, konkordato, ödemeyi tatil, hacir altına alınma, devamlı protesto, ticari terk, ölüm, mahkumiyet,

⁹⁵ Tunay İyigün, "**Kredi Riski Yönetimi**", TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri, Ankara, 2000.

⁹⁶ SKavcıoğlu, 2003, s.46.

⁹⁷ TCMB, 26 Haziran 2000 tarih ve "Dış Ticaret Md. " 2000/YB-25 sayılı Genelge.

şirketlerde infisah ve tasfiye, aşırı borçlanma vb. nedenlerle gerçek ve tüzel kişilerin durumlarında meydana gelen olumsuz değişiklikler nedeniyle sonlandırılabilir. Kredinin işleyiş biçiminin banka kredi politikalarına uymaması, banka likiditesindeki olumsuz gelişmeler gibi nedenlerle banka tarafından, müşteri ile imzalanan sözleşme veya taahhütname hükümleri doğrultusunda kredi tasfiye edilebilir⁹⁸.

Kredinin tahsilatı için kanuni takibe geçilebilmesi ve müşteriden geri talep edilebilmesi için öncelikle kredinin kat edilerek, kat ihtarnamesi ile borçludan istenmesi, bir başka anlatımla müşterinin temerrüde düşürülmesi gerekir. Borcun geri ödenmesini talep eden ihtarnameler borçlu ve kefillerine noter aracılığı ile gönderilir.

Kanuni takip sonucunda sağlanan tahsilatlar her zaman kredi ve bu krediye bağlı masrafları tasfiye etmeye yetmemektedir. Banka, zarar niteliğinde krediler hesabında takip etmiş olduğu bu kredileri bilançosunda tutmaya devam edebilir. Müşteriden tahsilat yapamayacağına kanaat getiren banka, bilançosundaki zarar niteliğindeki krediler hesabında tutmuş olduğu bu krediyi, bu kredi için karşılıklar hesabında tutmuş olduğu bakiye ile mahsuplaştırarak tasfiye edebilir.

⁹⁸ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, "**Muhasebe ve Finansman Hizmet İşlemleri**", MEGEP , Ankara 2008, http://cygm.meb.gov.tr/moduleprogramlar/kursprogramlari/muhasebe/moduller/hizmet_islemleri.pdf s. 56. (20/08/2010)

BÖLÜM IV

4. TİCARİ BANKALARDA KREDİ RİSK YÖNETİMİ

4.1. KREDİ RİSKİ VE YÖNETİMİ

4.1.1. Bankaların Karşılaştıkları Riskler

Bankalar finansal sektörde gördüğü aracılık fonksiyonunu yerine getirirken riske aracılık, likitideye aracılık ve vadeye aracılık işlevlerini yerine getirmektedir. Bankalar riske aracılık işlevi ile kredi riskine, likitideye aracılık işlevi ile likitide riskine ve vadeye aracılık işleviyle de faiz oranı riskine maruz kalmaktadır. Küreselleşmenin etkisi ile faaliyetleri artık uluslararası boyutlara taşınan bankalar, ulusal sınırlar dışına ulaşan faaliyetlerinden dolayı dövizde aracılık işlevini de yerine getirmekte ve bu işlevine bağlı olarak kur riskine maruz kalmaktadır⁹⁹.

Bankalar riske aracılık ederek kredi riskine maruz kalmaktadırlar. Tasarruf sahiplerinin ellerindeki atıl fonları mevduat olarak kabul ederek yatırımcılara kredi veren banka, bu aracılık işlevinden dolayı yatırımcının krediyi geri ödememe riskini taşımakta ve tasarruf sahiplerine bu riski yansıtmamaktadır. Pratikte tasarruf sahiplerinin yatırımcıya doğrudan kredi vermesi de mümkün gözükmemektedir. Fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki miktar, vade ve fiyat uyumsuzluğu, riske aracılık fonksiyonunu yerine getiren bankalara ihtiyaç doğurmaktadır. Bir kredi sürecini baştan sona yönetilmesi, doğru teminatlandırmanın sağlanması, yüklenilen riskin izlenmesi ve riskin arzu edilenden fazla olması durumunda kredinin hızlı bir şekilde tasfiye edilmesi işlemleri tamamen bu konularda uzmanlık gerektiren faaliyetlerdir. Tüm bu faaliyetler için gerekli organizasyona sahip bankalar, kredi riskine maruz kalarak riske aracılık fonksiyonu yerine getirmektedir¹⁰⁰.

⁹⁹ Mehmet Hasan Eken, "Türk Bankacılık Sektörü Yapılanma Sürecinde Bankalarda Finansal Risk Yönetimi-I", Analiz Dergisi, Sayı 15, Nisan 2006. s. 74.

¹⁰⁰ Eken, 2006, s.74.

Faaliyetlerini sürdürmek için bankaların ihtiyaç duyduğu likitidenin yetersizliğine likitide riski denir. Bankaların aktifindeki kıymetleri istenildiğinde paraya çevirememesi ve bu nedenle cari piyasa değerinin altında elden çıkarmak zorunda kalması likitide riskini ifade eder. Likitideye aracılık bankalar tarafından sunulan önemli bir hizmet olup her banka vadesi gelen yükümlülüklerini karşılama kabiliyetine sahip olmalıdır.

Fon arz edenler, istedikleri zamanda paralarını geri alacaklarına emin olduklarından, paralarını bankalara getirmektedir. Bankaların tasarruf sahiplerine paralarını geri ödemede sorun yaşamaları durumunda, müşteri-banka arasındaki güven sarsılacak ve tasarruf sahipleri paralarını almak için bankalara hucüm edecektir. Bu durumda ihtiyaç duyulan likitideyi temin etmek amacı ile aktif varlıklarını cari değerinin altında elden çıkarmaya çalışan bankalar ciddi zararlar karşılaşacaklar ve yükümlülüklerini yerine getirememeye tehlikesi ile karşı karşıya kalarak batma noktasına gelebilecektir¹⁰¹.

Bankalar taşımış oldukları likitide riskine karşılık kaynaklarının bir kısmını atıl olarak tutmakta ve ilave bir maliyete katlanmaktadır. Buda bankaların kâr marjında azalmaya neden olmaktadır. Bankaların likitide riskine karşılık yüklendikleri likitide maliyetinin bedeli kâr marjının içerisinde yer almaktadır¹⁰².

Bankaların aracılık işlevi olarak yerine getirdiği diğer bir fonksiyon vadeye aracılıktır ve bu fonksiyonu yerine getirirken bankalar faiz oranı riskine maruz kalmaktadırlar. Tasarruf sahipleri ile yatırımcının vade talepleri çoğu zaman birbiri ile uyumsuzdur. Tasarruf sahipleri daha kısa vade ile fonlarını arz ederken yatırımcılar daha uzun vade ile borçlanma ihtiyacı içindedir. Faiz oranları vadeye bağlı olarak hergün ve gün içinde her an değişebilmektedir. Faiz oranlarındaki düşüş fon arz gelirini azaltırken borçlanma maliyetini de düşürmekte; faiz oranlarındaki artış ise fon arz gelirini yükseltirken borçlanma maliyetini artırmaktadır. Faiz dalgalanmalarının negatif etkisinden kaçınmak arzusu ile tasarruf sahibi de yatırımcı da bankaya ihtiyaç duymaktadır. Bankalar, tasarruf sahipleri ile yatırımcıların taşımak istemedikleri faiz

¹⁰¹ Parasız, 2007, s.220.

¹⁰² Eken, 2006, s.75.

riskini yüklenerek kısa vadeli toplamış olduğu fonları uzun vadeli kredi olarak kullanılmaktadır. Böylece vadeye aracılık işlevi ile bankalar faiz oranı riskini yüklenmekte ve faiz oranlarındaki olabilecek bir artış ile artan fon maliyetine katlanarak kârı negatif etkilenmektedir¹⁰³.

Bankaların bir diğer aracılık fonksiyonu dövize aracılık olup bankalar bu aracılık işlevi ile döviz kuru riskine maruz kalmaktadırlar. Dış ticaret işlemleri, turizm faaliyetleri, yurtdışında çalışanların tasarrufları gibi işlemler dövizle ilişkili olup bankacılık işlemleri döviz üzerinden gerçekleşebilmektedir. Ayrıca gelecekteki kur değişiminin pozitif yönde olacağı düşüncesi ile tasarruf sahipleri yatırım amacı ile de dövize yönelebilmektedir. Bankalar tarafından kabul edilen döviz mevduatı ile bankalar tarafından kullanılan döviz kredileri aynı tutarda olmayıp döviz kurundaki değişime bağlı olarak bankanın uğrayabileceği zarar döviz kur riskidir.

Genel olarak bir banka bilançosunun aktif tarafındaki döviz varlıkları pasifteki döviz borçlarını geçiyorsa pozisyon fazlası, pasifteki döviz borçları aktifteki döviz varlıklarını geçiyorsa pozisyon açığı olarak isimlendirilir. Pozisyon fazlası olan banka, dövizin ulusal para karşısında değer kazanması durumunda kâr edecek; buna karşılık dövizin ulusal para karşısında değer kaybetmesi durumunda zararla karşılaşacaktır. Pozisyon açığı olan banka ise dövizin ulusal para karşısında değer kazanması ile zarar ederken dövizin ulusal para karşısında değer kaybetmesi ile kâr etmektedir.

Bankalar, bankacılık fonksiyonunu yerine getirirken yukarıda bahsedilen dört finansal riske maruz kalmaktadırlar. Piyasa riski, ülke riski gibi diğer riskler, bu dört riskin bir veya birkaçının bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Risk yönetiminde başarılı olarak rakiplerine üstünlük sağlayacak bankalar bu dört riski iyi tanımalıdır¹⁰⁴.

4.1.2. Kredi Riski ve Çeşitleri

Kredi riski, banka müşterisinin, kredi vadesinden önce kredibilitesinin bozulması veya borcun vadesinde mevcut sözleşme şartlarına uymayarak

¹⁰³ Eken,2006, s.75.

¹⁰⁴ Eken, 2006, s.76.

yükümlülüklerini kısmen veya tamamen zamanında yerine getirmemesi nedeniyle bankanın karşı karşıya olduğu zarar durumudur. Bankalar, kredilendirme sürecinden başlayıp kredi ilişkisi sonlanıncaya kadarki süreçte çeşitli nedenlerle kredi riski ile karşı karşıya kalabilirler. Müşteri seçimindeki hatalar, sözleşmedeki eksiklikler, müşterinin kredi derecesinde kötüleşme ile ödeme gücünü kaybetmesi, reddetme, moratoryum, borçların yeniden yapılandırılması, yüksek kredi limiti tahsisi, alınan teminatların yetersiz olması ve ekonomik faktörler nedeniyle krediler tahsil edilememe riski taşımaktadır¹⁰⁵.

Kredi riskinin geçmişte bankalar arasında geleneksel tanımı, karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getiremeyerek krediyi geri ödememesi ile sınırlı kalmıştır. Kredi riskinden korunmak için bankalar piyasada iyi olarak tanınan büyük ya da orta ölçekli firmalara kredi vermişler; diğer firmaların risk değerlendirmesi sağlıklı olarak yapılamadığından bu firmalar için kredi riskine girmemeyi tercih etmişlerdir. Bankalar verdikleri kredileri güvence altına almak için borçlu firmadan güçlü teminatlar da istemişlerdir¹⁰⁶.

Günümüzde kredi riski sadece bankanın vermiş olduğu kredilerle sınırlı değildir. Borçlunun kredi derecesindeki değişimlerde kredi riski kapsamındadır. Ayrıca bankanın günlük faaliyetleri sırasında kullandıkları İnterbank işlemleri, menkul kıymet işlemleri, taahhütler, garantiler ve türev enstrüman kullanımları gibi konularda artık kredi riski kapsamındadır.

Bankalar krediler nedeniyle uğranılan zararlar sonucunda hisse değerlerini yitirmekte, sermaye yapıları ve kârlılıkları olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kredi riski bankaların nakit akımlarında ve dolayısıyla likiditesinde belirsizliğe ve sorunlara yol açabilmektedir. Sorunlu kredilerin varlığı ve boyutları bankaların yeni kaynak temini ve imajı açısından büyük önem taşımaktadır. Sorun olduğunu hisseden mevduat

¹⁰⁵ Amitabh Bhargava, "Credit Risk Management Systems in Banks", ICICI Bank, Feb.2000, s.8, http://www.garpdigitallibrary.org/display/displaychapter_meetings.asp?yr=2000 (26/06/2010).

¹⁰⁶ Burak Dolgun, Ebru Ogan Erdoğan, "Dünyada ve Türkiye'de Kredi Riski Uygulamaları", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No. 18, Mayıs-Haziran 2001.

sahiplerinin hiç müsamaha göstermeden paralarını geri almayı istemekte, bunun neticesinde banka geri ödeme gücünü kaybedebilmektedir¹⁰⁷.

Kredi riskinin bazı önemli özellikleri şunlardır. Kredi riski özellikle temerrüt ele alındığında tek bir firma açısından çok seyrek oluşur. Kredi riski asimetric olup kredi tutarının tümü kaybedilebileceği gibi hiç kayıp yaşanmayabilir ve ara durumlar genellikle oluşmaz. Her bir kredi için kayıp ve maliyetler bireysel bazda nedensel özellik gösterir. Olasılık dağılımının normal dağılım gösterdiği kabul görmez, kredi kayıp ve getirileri tek taraflı uzun ve kalın kuyruk özelliği ile piyasa riskinden farklı bir dağılım gösterir. Kredi riski kredinin kapanmasına kadar uzun bir zaman periyodu içinde devam eder. Kredi riskinin takibinde; ödememe olasılıkları, geri kurtarma oranları ve derece değerleri ve değişimleri büyük önem taşır. Kredi riskinin transfer veya hedge edilme imkanları kısıtlıdır. Kredi riski işlem seviyesi tutarında kayıp limitine sahiptir, büyük oranda karşılık gerektirir. Kredi riski piyasa riski ile etkileşim içindedir, finansal mevzuatlarda kontrol ve takibinde piyasa riskine göre çok daha belirgin sıkı yaptırımlar mevcuttur¹⁰⁸.

Kredi riski firma faaliyetlerinin yanı sıra ekonomik dalgalanmalardanda etkilenmektedir. Ekonominin yükseliş dönemlerinde azalan kredi riski, ekonomik daralma dönemlerinde borç ana para ve faiz ödemelerinde yaşanan zorluklar nedeniyle artmaktadır¹⁰⁹.

Kredi riski, genel kredi riski ve özel kredi riski olarak iki grupta incelenebilir¹¹⁰.

Genel kredi riski: Borç verme eyleminin içerdiği genel bir risktir. Borcun verildiği anda ekonomik durumu çok iyi olan, güvenilir bir şahsın ya da işletmenin durumu, önceden tahmin edilemeyecek doğal afet, konjonktürel dalgalanmalar, tüketici talebinde meydana gelen değişiklikler v.b. nedeniyle kötüye gitmektedir.

¹⁰⁷ İbrahim Kaplan, "Bankaların Gözetimi, Denetimi ve Hukuki Sorumluluk", <http://www.profkaplanlawoffice.com/info/Bankalar.doc> (20/07/2010)

¹⁰⁸ Mirza, 2006, s.46.

¹⁰⁹ Robert S. Neal, "Credit Derivatives: New Financial Instruments for Controlling Credit Risk", Federal Reserve Bank of Kansas City, Economic Review, s.15-27.

¹¹⁰ İlhan Meriç, "Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık", ODTÜ Yayını, Ankara, 1980, s.100-102.

Özel kedi riski: Kredi verilen işletmenin kendine has ekonomik koşulları ve içinde bulunduğu sektörün özel durumu nedeniyle ortaya çıkan risktir. Bankaya borç için müracaatta bulunan şahıs ya da firmalar arasında, borç ödeme gücü, yeterli teminat gösterebilme durumu, iş yeteneği, kazanma gücü açısından farklılıklar bulunabilir. Bunun yanında, firmaların faaliyet gösterdikleri endüstriler arasında risk farklılıkları gözükülebilir.

Kredi riski kapsamında değerlendirilebilecek risk türleri ise şunlardır¹¹¹:

İşlemin sonuçlandırılmaması riski: Bankanın kredi kullandırdığı taraftan, umulan sürede işleme konu finansal aracı ya da fonu (nakdi) teslim alamaması, elde edememesidir.

İşlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk: İşlemi yapan taraflardan birinin, işlemin süresi içinde, sözleşmedeki yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğinin anlaşıldığı durumdur.

Ülke riski: Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısındaki değişim nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi ihtimalidir.

Transfer riski: Krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun sözleşmede belirtildiği tür veya konvertibl diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimalidir.

4.1.3. Kredi Risk Yönetimi

Finansal kuruluşlar her zaman çeşitli nedenlerden ötürü birtakım güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bankacılık sektöründe yaşanan problemlerin başlıca nedeni, yetersiz kredi standartları, zayıf portföy risk yönetimi ya da banka müşterilerinin kredibilitelerinde bozulmaya yol açabilecek türden ekonomik

¹¹¹ Şenol Babuşcu, "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting and Training, 2005(b).

gelişmelerin ve diğer koşullardaki değişimler sayılabilir. Tüm bu olumsuzluklar gelişmekte olan ülkeler gibi gelişmiş ülkelerde yaşanmaktadır¹¹².

1980'li yıllarda çoğu bankanın ekonominin büyüme gösterdiği dönemlerde yüksek kârlar, daralma gösterdiği dönemlerde yüksek zararlar raporladığı izlenmiştir. Benzer ekonomik dönemlerde aynı sektör veya gruptaki firmaların güçlendiği veya zayıfladığı, kredilerin birbirleriyle olan korelasyon etkisinin dikkate alınmadığı ve dolayısıyla geleneksel kredi riski yaklaşımının yeterli olmadığı görülmüştür.

Bu gelişmelere bağlı olarak kredi riski yönetiminin önemini artıran etkenleri şu şekilde sıralayabiliriz. Küreselleşme ve ekonomik durgunluğun sonucu olarak rekabet gücünü kaybeden firmaların iflaslarının gündeme gelmesi, sermaye piyasalarının hızlı gelişimi, büyük firmaların yanında orta ölçekli firmaların da sermaye piyasalarından doğrudan kaynak bulma imkanlarında artışlar; çok sayıda küçük ölçekli firmanın bankalarla kredi ilişkisine girme olanaklarının sağlanması; finans sektöründe yaşanan rekabetin hızla artmasıyla müşterilere uygulanan marjların hızla daralması ve risk-getiri ilişkisinin daha da önemli hale gelmesi; türev ürünlerin artmasıyla bankaların taşıdıkları kredi riskinin, bilançoda yer alan risklerin çok üzerine çıkması; teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte, veri toplama ve biriktirmenin kolaylaşması ve buna bağlı yeni modeller ve tekniklerin uygulamaya konulması, kredi portföy analizlerinin önemini artması gibi etkenler kredi riski yönetiminin önemini artırmıştır¹¹³.

Bu gelişmeler paralelinde; müşteri verimliliğinin ön plana çıktığı, kredilerin bir portföy olarak izlendiği, portföyün beklenen değerinden ne kadar sapabileceğinin istatistiksel yöntemler ile hesaplandığı, risk-getiri ilişkisinin ölçüldüğü ve kredi fiyatlamasında risk unsurunun dikkate alındığı daha kapsamlı bir risk yönetim yaklaşımı benimsenmiştir¹¹⁴.

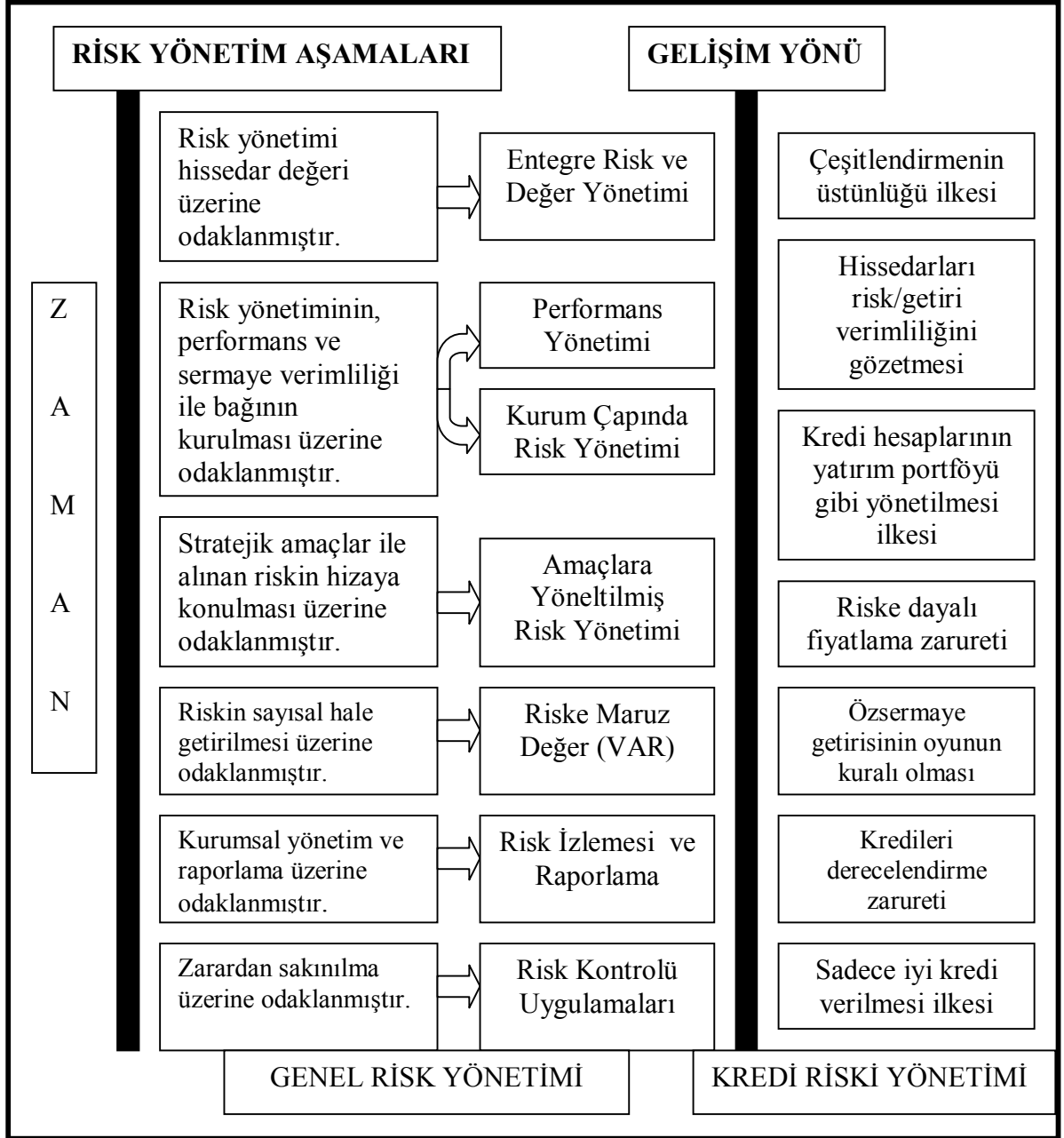
Temel işlevleri çerçevesinde bankacılık bir risk alma ve yönetme işi olduğundan, bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin gereğince anlaşılması,

¹¹² Alper Serdar, "Bankacılıkta Riskler ve Risk Yönetimindeki Değişim Sürecinin Kriz Sonrası Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı Açısından Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi, Yüksek lisans Tezi, İstanbul, 2005.s.75.

¹¹³ Erdoğan ve Dolgun, 2001. s.78-79.

¹¹⁴ Kısacık, 2009,s.17.

ölçülmesi ve iyi yönetilmesi gereklidir¹¹⁵. Bankacılık sektöründeki genel ve kredi risk yönetiminin zaman içindeki gelişimi Şekil 3'de gösterilmiştir.

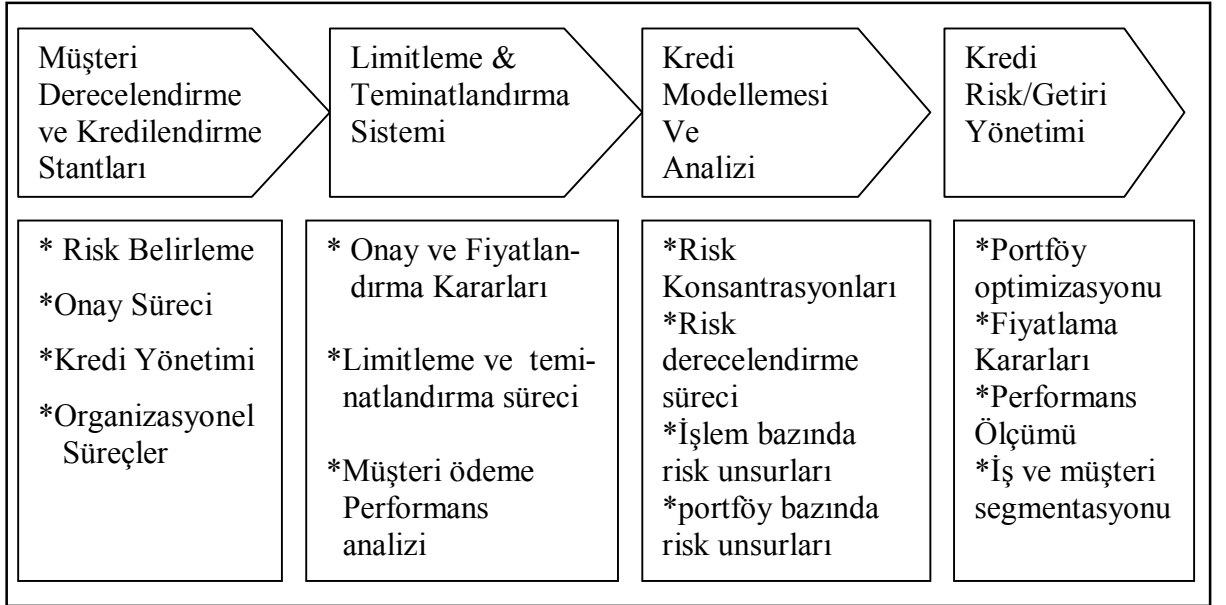

Şekil 3 : Genel Risk Yönetimi ve Kredi Riski Yönetimi Gelişimi

Kaynak: A. Nejat Yüzbaşıoğlu, **Risk Yönetimi Konferansı**, Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası, 16 Ocak 2003 - İstanbul, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Sunumlar/1977_www.bddk.org.tr_turkce_yayinlarveraporlar_sunumlar_riskmanagementNY.pdf (02/08/2010)

¹¹⁵ A. Nejat Yüzbaşıoğlu, "Risk Yönetimi Konferansı", Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası, 16 Ocak 2003 - İstanbul, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Sunumlar/1977_www.bddk.org.tr_turkce_yayinlarveraporlar_sunumlar_riskmanagementNY.pdf (02/08/2010)

Bankaların iyi bir kredi risk yönetimine sahip olmaları hem kârlılığı hem de kredi riskinin azaltılmasını olumlu yönde etkilemektedir. Kredi tahsis, kredi izleme, kredi değerlendirme gibi kredinin geri dönmesi için önemli birimlerin birbiriyle koordineli çalışması sonucu kredi riski minimize edilebilmektedir. Bunun için bankalar, krediden sağlanan verimlilik ile müşterinin taşıyabileceği kredi kapasitesini ve bu kapasitede kredinin geri ödenme olasılığını hesaplamalıdır. Kredi tahsisini yapan yöneticiler müşterilerinin kredi değerliliğini doğru olarak saptayarak, krediyi doğru yapılandırıp, gerekli güvenceleri temin ederek kredi riskinin azaltılmasını sağlamalıdır¹¹⁶. Böylece banka riski düşük, getirisi ve aktif kalitesi yüksek bir kredi portföyü oluşturabilmektedir.

Şekil 4 : Kredi Risk Yönetimi

Kaynak: K. Evren Bolgün ve M Barış Akçay, "Risk Yönetimi" 3. Baskı, İstanbul: Scala Yayıncılık, 2009, s.724.

Kredi riski yönetiminin amacı, bankanın kredilerden beklediği geri dönüşü en uygun koşullara maksimize etmektedir. Banka kredi riskini yönetirken tek tek kullandığı kredileri dikkate almakla beraber aynı anda toplam kredi portföyünün

¹¹⁶Seval, 1990, s.37.

etkinliğini de izlemelidir¹¹⁷. Böylece bankanın maruz kalabileceği risklerin yönetilmesi ve bankanın risk ayarlı getirisinin maksimuma çıkarılması mümkün olabilmektedir

Kredi risk yönetiminin en önemli unsurlarından birisi, bireysel kredi müşterilerine ve bağlı şirketlerin oluşturduğu gruplara karşı bankanın üstlenebileceği risk sınırlarının belirlenmesidir. Söz konusu limitler genellikle bankanın dahili rating sistemine göre belirlenmekte, daha iyi ratinglere sahip müşteriler için daha yüksek risk alma limitleri öngörülebilmektedir¹¹⁸.

Kredi riskinde; kredinin yapısı ve özellikleri, kredi sözleşmesinin hükümleri ve finansal koşullar, olası piyasa hareketlerine paralel olarak vade bitimine kadar risk profilinin yapısı, garanti ve teminatlar, dahili risk ratingleri ve riske maruz kalınması sürecinde ratinglerdeki muhtemel değişim gibi unsurlar etkili olmaktadır.

Kredi riskleri, risk dereceleri ile değerlendirildiğinde, risk miktarı ve riskin kalite derecesi ile dikkat çekmektedir. Bu dereceler içsel (bankanın kendisi) yada dışsal (derecelendirme kuruluşlarının verdiği dereceler) olabilir. Riskin kalitesi, temerrüde düşme ihtimalinin gerçekleşmesi sonucunda, riskin bu ihtimali kantitatif etme sürecidir. Her türlü eski belgeye dayanan veri ve derece kayıp hakkında net bir tablo sergileyemeyebilir. Çünkü kayıp üçüncü tarafa, iflastan sonra varlıkların likiditelerine ve garantilere bağlı olarak değişebilir¹¹⁹.

Kredi faaliyetlerinin yapısına ve karmaşıklığına göre kredi risk yönetiminde bankalar arasında farklı uygulamalar olabilmektedir. Kapsamlı bir kredi riski yönetim programı kredi riskiyle ilgili uygun ortamın oluşturulması; kredi verme sürecinin etkin biçimde işlemesi; uygun kredi yönetimi, ölçümü ve izleme işlevinin sürdürülmesi; kredi riskinin yeterli kontrolünün sağlanması aşamalarını içine alır¹²⁰.

Bankalar kredi riskinin yönetiminde diğer riskleride göz önünde bulundurmalıdır. Finansal risk yönetim sürecinde kredi riski ile birlikte likitide riski,

¹¹⁷ Babuşcu, 2005(b).

¹¹⁸ TBB, "Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler", 1999 .s.11. http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc (25/08/2010).

¹¹⁹ Joel Bessis, "Risk Management in Banking", John Wiley & Sons Ltd. 2002.

¹²⁰ TBB, "Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler", 1999, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc (20/08/2010)

faiz oranı riski ve döviz kuru riskide dikkate alınmalıdır. Bankaların, risk yönetimi sürecinde riski teşhis etmesi, riski ölçmesi, riski yönetmesi ve risk kontrol ve raporlaması yapması etkin bir risk yönetim süreci için gereklidir¹²¹.

4.2. TİCARİ BANKALARDA KREDİ RİSKİ ORGANİZASYON YAPISI

Bankalarda kredi organizasyon yapıları çok değişik şekillerde olabilir. Banka yönetimi, kredi riski yönetiminde etkinliği sağlayacak şekilde gerekli organizasyon yapısını sağlamalıdır.

Ticari bankalarda kredi organizasyon yapısı içerisinde kredi riskinin ölçülmesi, kontrolü, değerlendirilmesi ve gözlenmesi işlevlerinin tüm organizasyon bazında, belirlenen kredi riski politikası ve uygulamaları çerçevesinde yapılandırılır. Kredi risk politikası ve uygulamaları, kabul edilen kredi taleplerinin karakteristik özelliklerine, kredi portföylerinin yapısına, kredi risklerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde kullanılan metotlara, uygulanması zorunlu limit yapılarına, kredi riski konusunda üst yönetime verilmesi gereken raporlama verilerine bağlı olarak belirlenir¹²².

Kredi riski uygulama ve politikaları, risk yönetimi fonksiyonu tarafından geliştirilerek yönetim kuruluna onaya sunulur. Risk yönetimi grubu tarafından yönetim kurulunun onayladığı doğrultular çerçevesinde kabul edilir. Kredi riskleri ile alakalı tüm aktiviteler ve değerlendirmeler kredi riski uygulama ve politikaları ışığında gerçekleştirilir¹²³.

Bankalardaki kredi organizasyon yapıları incelendiğinde; kredi riskinin de dahil olduğu her riskin ayrı organizasyon yada departmanlarda izlendiği ve bu risklerin birbirine etkisinin göz ardı edildiği geleneksel risk yönetim organizasyonu yapısı ile risklerin birbiri ile ilişkisinin farkına varılarak risk yönetiminin tutarlı, dengeli, bir bütün halinde tüm kurumu kapsayacak şekilde entegre edilmiş risk yönetim organizasyonu yapısı arasında çok çeşitli organizasyon yapıları görülmektedir.

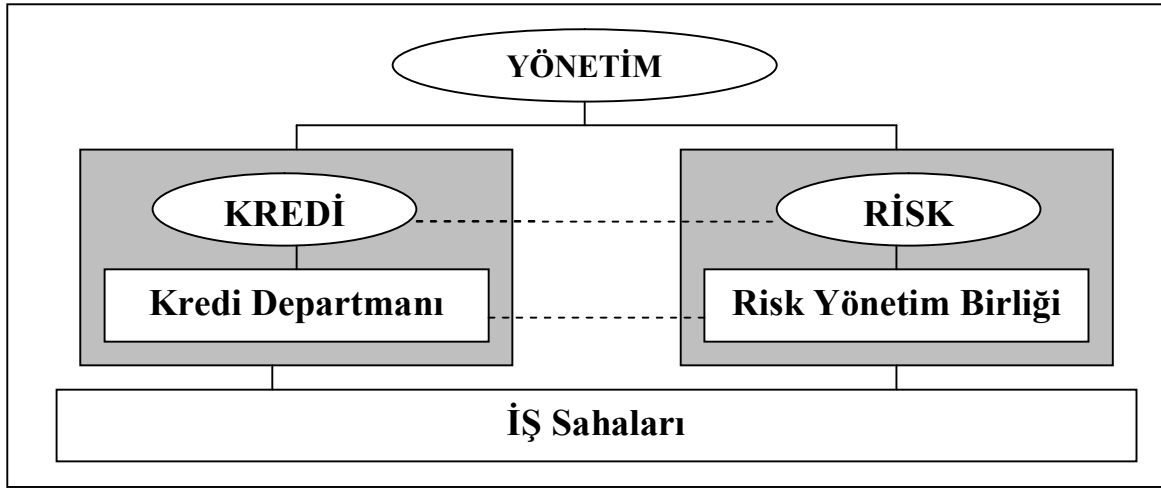
¹²¹ Mehmet Hasan Eken, "Türk Bankacılık Sektörü Yapılanma Sürecinde Bankalarda Finansal Risk Yönetimi-II", Analiz Dergisi, Sayı 16, Ekim 2006. s. 48.

¹²² Yalçın Karatepe, "Bankalarda Kredi Risk Yönetimi" TC. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara 2002, s.3

¹²³ TBB, "Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler", 1999, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc s.19. (20/08/2010)

Geleneksel Risk Yönetim Organizasyonu: Geleneksel kredilendirme yapısı, bankaların kredi kültürü doğrultusunda gelişmiş ve kredilerin genel risk yönetiminden çok, her bir kredinin değerlendirilmesine odaklanmıştır.

Geleneksel kredilendirme yapısında diğer risklerin birbirine ve kredi riskine olan etkisi göz ardı edilmektedir. Yönetim kurulu yada genel müdür altında çalışan krediler müdürü kredi politikasını belirlemekte ve kredileri onaylamakta ve sorumluluğu kredi alanı ile sınırlı kalmaktadır.

Şekil 5:Geleneksel Kredilendirme Yapısı

Kaynak: Kaan Aksel, "Kredi Risk Yönetimi" Active Dergisi, Mayıs-Haziran 2001, s.5.

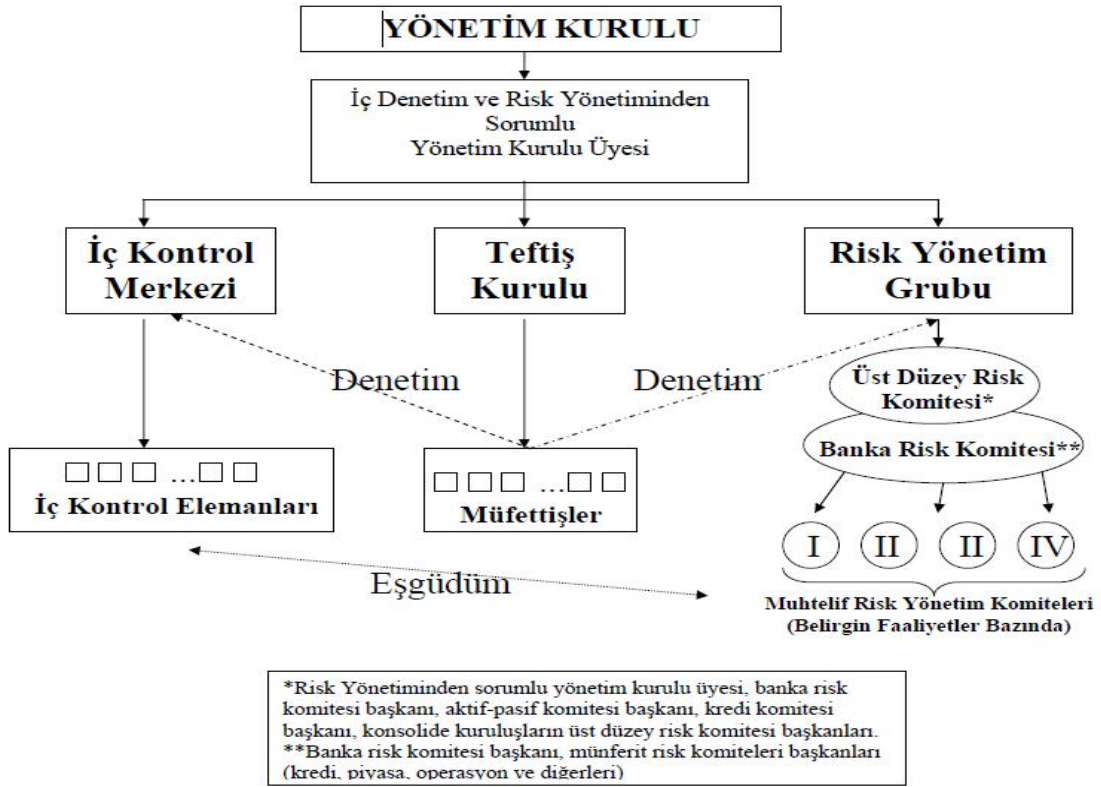
Geleneksel sistemde, riskler komiteler tarafından yürütülmektedir. Kredi değerlendirme işlemi komite bazlı olup kredi kabulü bireysel sorumluluk getirmemektedir. Birden fazla grup olması bütünlük, ölçme ve banka politikasını belirlemede sorunlara yol açabilmektedir. Geleneksel yöntem daha çok kayıpları kontrol edici bir araç olarak kullanılmakta olup kredilerden elde edilen kâr marjı azaldıkça, yetersiz risk yönetimi yeni ürünlere yönelmeyi engelleyecektir¹²⁴.

Entegre Edilmiş Risk Yönetimi Organizasyonu: Kredi risklerinin diğer risklerle beraber entegre edilerek bir bütün olarak ele alındığı, risklerin merkezi bir risk

¹²⁴ Kaan Aksel, "Kredi Risk Yönetimi", Active Dergisi, Mayıs-Haziran 2001, s.5-7. http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=493 (24/08/2010)

birimi tarafından incelendiği ve her risk kategorisi için sorumlulukların net bir şekilde belirtildiği bir organizasyon yapısı bugün için bankacılık endüstrisinde en iyi uygulama olarak kabul edilmektedir¹²⁵.

Bankanın bütün risklerini (kredi riski, likitide riski, faiz oranı riski, döviz kuru riski) merkezileştirmenin birçok faydası vardır. Bu risklerle tek tek ilgilenmek yerine etkili yöntem, risk yönetiminin devamlılığını ve bütünlülüğünü bütün risk işlemlerinin sorumluluğunu taşıyan tek bir organizasyon çatısı altında toplamaktır. Böylece kredi departmanı ve kredi komitesi risk yönetim yapısı içerisinde faaliyet gösterirken mevcut tüm organizasyon için kabul görmüş risk politikalarını göz önüne almak zorundadır¹²⁶.

Şekil 6 : Örnek Organizasyon Şeması

Kaynak: BDDK, "Bankaların İç Denetim ve risk Yönetimi Sistemlerine İlişkin Olarak Açıklanmasına Gerek Duyulan Hususlar" 2001, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/1845tbbgenelge.pdf (15/10/2010)

Bankanın amaç ve hedeflerine ulaşmasına dönük olarak iç kontrol, bankaya değer katmaya çalışır. Bankalardaki tüm risklerin iç denetim ile entegre edildiği risk

¹²⁵ Riskfree, "Entegre Risk Yönetimi Çözümlerimiz", http://www.riskfree.com.tr/documents/Riskfree_Brosur.pdf (11/08/2010)

¹²⁶ Aksel, 2001, s.6.

yönetimi organizasyon yapısı Şekil 6' da gösterilmektedir. Entegre risk yönetiminde, iç denetim, kurumun risk yönetimi, iç kontrol sistemi ve işlem süreçlerinin etkin bir şekilde işlediği; üretilen bilgilerin doğruluğu ve tamlığı; varlıklarının korunduğu; faaliyetlerin etkili, ekonomik, verimli ve kurum politikalarına uygun bir şekilde sürekli ve disiplinli şekilde sürdürüldüğü bir risk yönetiminin kurulmasına yardımcı olur¹²⁷.

4.3. KREDİ RİSKİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK POLİTİKALAR

Bankalar uygulamış oldukları kredi politikaları ile riskini ölçme ve kontrol etme çabası içerisindedir. Bankaların risk yönetimindeki amaçları; meydana gelebilecek kayıpları belirleme ve bu kayıplardan kaçınmak için risk ile getirisi arasında karşılaştırma yaparak risk alıp almama kararını vermedir.

Bankaların kredi riskini önlemeye yönelik uygulamış oldukları politikalar şunlardır: Riskin yansıtılması, riskin sınırlandırılması, riskin paylaşılması, kredi türüleri ve riskin farklılaştırılmasıdır.

4.3.1. Riskin Yansıtılması

Kredi riskinin yansıtılması; müşteri üzerindeki kredi riskinin başka bir unsur üzerine yansıtılmasıdır. Bu yansıtma kredi anapara, faiz ve komisyonunun ödenmediği durumda bankanın karşı karşıya kalacağı zararın bertaraf edilmesi amacıyla uygun teminatın alınmasıdır.

Kredilerin emniyet prensipleri içerisinde kullanılması ve sorun yaşanmadan geri dönüşünü sağlamak amacıyla kredilerin azami ölçüde teminata bağlanması bankalar için önemlidir. Kullandıkları krediler karşılığında teminat almayan bankanın, kredi takibe düştüğü takdirde, alacağını tahsili zorlaşacaktır. Krediler vadeli işlemlerdir ve bu nedenle ancak vadesi dolduktan sonra tahsil edilebilir. Firmanın finansal durumu kredinin verildiği tarihte iyi olabilir. Ancak, ileride firmanın finansal

¹²⁷ Levent Sezal, "Banka İşlemlerinde Etkin Bir İç Denetim ve Risk Yönetim Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Çukurova Üniversitesi SBE İşletme Anabilim dalı Doktora Tezi, Adana 2006.

durumunun nasıl olacağını tam olarak tespit etmek güçtür. Bu nedenle verilen krediler için teminat alınması önemlidir¹²⁸.

Kredi eğer güvenceye alınmış ise, borcun vadesinde ödenmemesi halinde, bankanın teminatı nakte dönüştürerek kredinin kapatılmasında kullanmaya hakkı vardır. Bankalar, genelde teminat karşılığında kredi kullandırır; ancak çok iyi tanıdıkları büyük ve finansal yapısı sağlam müşterilerine teminatsız kredi verebilirler¹²⁹.

Kredinin teminatları, kredi riskini azaltacak fakat firma faaliyetleri engellenmeyecek şekilde tespit edilmelidir. Bir kredi teminatlandırılırken öncelikle firmanın mali ve kredibilite durumu ile bankanın teminata ihtiyaç derecesine dikkat edilmelidir. Ayrıca kredinin dayanağı projeye dikkat edilerek teminat sağlanmalıdır¹³⁰.

Teminatın türü ve niteliği kredinin risk derecesini önemli ölçüde etkilemektedir. Bankacılıkta birinci grup teminatlı olarak nitelendirilen likititesi yüksek teminatlı kredilerin riskleri ya yoktur yada çok sınırlıdır. Bu tür krediler için hesap durumu alınması ve incelenmesine gerek olmadığı halde, likiditesi düşük teminatlarla güvence altına alınan krediler, yüksek risk gruplarına girmektedirler.

Bankalarca teminat istenmesinin önemli nedeni, borçlunun ödeme gücü konusunda bankanın tam bir güvene sahip olamamasıdır. Bu güven eksikliği, borç alanın mali açıdan zayıf görülmesi, ağır bir borç yükü altında olması, geçmiş performansının yetersiz oluşu, geçmişte yeterli ölçüde fon yaratamaması, yönetiminin başarılı bulunmaması gibi etmenlerin sonucu olabilir. Bu olumsuzluklar olmasa bile bazı kredi türleri için bankalarca teminat alınmasının ya da aranmasının nedeni bir alışkanlık olabilir. Bankalar teminatı gerektiğinde borçlunun krediyi zamanında geri ödemesini zorlayıcı bir araç olarak kullanabilmektedirler. Bankalarca teminatın paraya çevrilmesi olanağı, borçluyu, krediyi vadesinde ödemeye zorlayıcı, borçluyu kredi koşullarına uymaya zorlayıcı, disipline edici bir önlem olmaktadır. Teminat alınırken gelecekte paraya çevrilme değil, bundan yararlanarak, bankanın belirli politikaları,

¹²⁸ Mehmet Takan, "Bankacılık : Teori Uygulama Ve Yönetim", Nobel Yayın Dağıtım, Ankara-2002, s.330.

¹²⁹ Berk, 2001, s.116.

¹³⁰ Mustafa Savaşal, "Kredi Türleri ve Risk Yönetimi", TBB Seminer Notları, Ekim 2003, İstanbul.

belirli koşulları borçluya kabul ettirmesi amaçlanmalıdır. Verilen kredinin verimini yükseltmek banka tarafından teminat alınmasının diğer bir nedeni olmaktadır¹³¹.

Teminatın maliki her zaman kredi borçlusu firma ve ortakları olmayabilir. Kredi borçlusu ile ilişkili üçüncü kişilere ait varlıklar da kredinin teminatı olabilir. İster kredi borçlusu tarafından isterse üçüncü kişi tarafından verilmiş olsun banka tarafından alınan teminata bağlı olarak komisyon geliri elde etme hakkı oluşur. Bankalara ek gelir sağlaması nedeniyle teminat alınması banka gelirlerini artırıcı etkiye sahiptir.

Teminata konu varlığın güncel değerinin tespiti ve teminat tesisi için gerekli belge ve dokümanların hazırlanması; eğer varsa ilgili resmi dairede teminat rehninin işlenmesi faaliyetlerine dayanarak, banka müşteriden komisyon talep edecektir. Bazı durumlarda teminata konu varlığın banka tarafından fiziki olarak alınması ve saklanması hizmeti karşılığında komisyon hakkı oluşmaktadır. Teminata konu varlık kambiyo senedi ise bu durumda gerekli ihbarnamelerin gönderilmesi, vadesinde tahsil amacıyla ibrazı işlemleri banka komisyon gelirinin kaynağını teşkil edecektir.

Teminatların paraya dönüştürülmesi ile borçlular ödeme yetenekleri olduğu halde ödemedi kaçınmanın ekonomik olarak anlamsızlığını görebilmektedirler. Böylece teminatlar, alınan kredilerin zamanında geri ödenmesinde bir baskı unsuru olmaktadır¹³².

4.3.2. Riskin Sınırlandırılması

Bankalar kredilerine sınırlar koyarak kredi risk büyüklüğünü önlemeye çalışırlar. Bankacılık dilinde limit olan bu sınırlamalar toplam kredi limiti üzerine olabileceği gibi, bir sektöre kullanılan kredi limiti, bölgesel olarak kullanılan kredi limiti veya müşteri grubuna kullanılan kredi limiti olarak sınırlandırılabilir¹³³.

Kredi risk limitlerinin iki temel amacı mevcuttur. Kredi riskinden doğan kayıpları sınırlamak ve kredi risk sermayesini paylaşmaktır¹³⁴. Kredi limitleri

¹³¹ Akgüç, 2000, s.329.

¹³² Berk, 2001, s.233.

¹³³Hasan Candan ve Alper Özün, "Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II", 1. Baskı. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006. s.118-119.

¹³⁴ Akse, 2001 s.19.

amaçlarına göre farklı şekilde belirlenebilir. Kayıpların önlenmesi amaçlanıyor ise kredi yoğunlaşmasını önlemeye yönelik kredi sınırlamaları getirilmektedir. Eğer sermayenin dağılımı öngörülüyor ise bu durumda sektörlere ve bölgelere göre kredi sınırlamaları ön görülmektedir¹³⁵.

Bir müşteriye kredi tahsis edilirken bu müşterinin dahil olduğu risk grubu da dikkate alınarak kredi sınırlamaları uygulanır. Bu kredi sınırlamaları; müşteri grup limiti, müşteri umumi limit, nakit kredi limiti, gayrinakit kredi limitidir. Kredi türü bazında da müşteriye kredi sınırlaması konulmakta olup müşteri bu kredi türünün dahil olduğu nakit veya gayrinakit sınırı böylece aşamayacaktır¹³⁶.

4.3.3. Riskin Paylaştırılması

Riskin paylaştırılması, farklı yapıdaki birden fazla bankanın bir araya gelerek kendi aralarında yaptıkları planlama doğrultusunda bir kredi tutarını kararlaştırılan şekilde karşılama yöntemidir. Kredi paylaşımı; krediye katılım ve menkul kıymetleştirme olmak üzere iki yöntemle yapılmaktadır.

Krediye Katılım: Bankaların tek başına giremedikleri veya girmek istemedikleri büyüklükteki kredi işlemlerine birkaç bankanın birlikte katılımı ile kredi kullandırmasıdır. Böylece borç verme fırsatının değerlendirilmesinin yanı sıra müşteri ile ilişkilerin devamı da sağlanmış olur. Kredi İşlemine bankalar aynı oranda katılabilecekleri gibi, büyük banka kredinin büyük bir kısmını da karşılayabilir. Genellikle bu tür işlemlerde büyük banka diğer bankaların krediye katılımını sağlamaktadır.

Bir grup finansal kuruluşun ortak şartlarla tek bir borçluya kredi sağlanmasına sendikasyon adı verilmektedir¹³⁷. Sendikasyon kredileri bir grup banka tarafından paylaşılan kredilerdir. Sendikasyon kredilerinde bir çok taraf bulunmaktadır. Bunlardan ilki lider bankadır. Bir sendikasyon kredisi genellikle lider bankanın borçluyu finanse

¹³⁵ İyigün, 2006, s.73.

¹³⁶ Şakar, 2001, s.68.

¹³⁷ Öktem Kalaycıoğlu, "Sendikasyon Kredileri", Active Bankacılık ve Finans Dergisi sayı 4, s.1. http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=258 (20/08/2010).

etme teklifiyle başlatılır. Borçlunun teklifi kabul etmesinden sonra lider banka bir taslak hazırlar. Bu taslak borçlu hakkında bilgileri, borçlunun finansal durumunu ve girilecek borç ilişkisinin detaylarını içerir. Lider banka bu taslak ile birlikte diğer bankaları konsorsiyuma katılmaya davet eder. Daha sonra kredi sözleşmesi sendikasyona katılan tüm bankalar tarafından imzalanır¹³⁸.

Sendikasyonun temel amacı; tek bir bankanın sunabileceği kredi miktarından daha fazlasına ihtiyaç duyan firmaların talebini karşılamaktır. Birden fazla banka, kredilendirme işlemine katıldığından bu teknik hem maliyetleri hem de riskleri azaltabilmektedir. Bu tür krediler genellikle, ödemeler dengesi açıklarının ve borç ödemelerinin finansmanı ile ilgilidir¹³⁹.

Menkul Kıymetleştirme: Son yılların en önemli finansal yeniliği olarak görülen menkul kıymetleştirme; enflasyon ve faiz oranlarındaki dalgalanmalar, yasal düzenlemeler ve ekonomik faaliyetlerin olumsuz etkilerinden korunmak ve karşılaşılan risk ve maliyetleri azaltmak amacıyla işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Menkul kıymetleştirme geniş anlamda; finansal varlıkların menkul kıymete dönüşmesi; dar anlamda ise, finansal kurumların çeşitli alacaklarına karşılık olarak menkul kıymet ihraç etmesidir¹⁴⁰.

Menkul kıymetleştirme; gelecek bir nakit girişi doğuracak alacak, bireysel krediler ve benzeri borçlanma araçlarının bir araya getirilerek havuz oluşturulması, bu havuzlara dayalı olarak menkul kıymet ihraç edilerek ve kredibilitelerinin zenginleştirilerek ve derecelendirilerek, üçüncü taraf yatırımcılara satılması işlemidir. Menkul kıymetleştirme işlemi, likit olmayan varlıkların, likit ve pazarlanabilir menkul kıymetler haline dönüştürülmesi ve üçüncü taraf yatırımcılara, yatırım aracı olarak sunulmasına imkan sağlamaktadır¹⁴¹.

Kredilendirme işleminde, risk iki kaynaktan doğmaktadır. İlki, borç alan zamanında ya da tam olarak borcunu geri ödeyemeyebilir. İkincisi, krediyi fonlamak

¹³⁸ Hung Thomas ve Zhiqiang Wang, "The Integration of Bank Syndicated Loan and Junk Bond Markets", Journal of Banking and Finance, 2004, s.299-329.

¹³⁹ Takan, 2002, s.103.

¹⁴⁰ Güler Aras, " Menkul Kıymetleştirilmiş Kredi Uygulamaları ve Türkiye'de VDMK" İşletme-Finans Dergisi, 119,1996, s.52-64.

¹⁴¹ Ali Ceylan, "Finansal Teknikler", Ekin Kitabevi, Bursa 2002. s.437.

için alınan borcun faizi, kredinin şartları ve fiyatı ile uyumlu olmayabilir ve uyumsuzluk ödünç vereni faiz oranı ve peşin ödeme riski ile karşı karşıya bırakır. Kredilerin menkul kıymetleştirilmesi işlemleri, bu riskleri çok daha açık ve onun için daha etkin yönetilmesini sağlar. Bu riskleri daha şeffaf hale getirerek, söz konusu risklerin üstesinden gelebilecek taraflara çok kesin bir şekilde dağıtır. Bu nedenle, kredilerin menkul kıymetleştirilmesinin geleneksel kredilendirme işleminden temelde çok daha etkin olduğu söylenebilir. Menkul kıymetleştirilmiş kredi, klasik kredi sistemi ve menkul kıymet sistemini birleştiren melez bir finansal araç olup bankaların likidite ihtiyacını karşılayan, fon maliyetlerini azaltan ve riski çeşitlendiren bir yöntem olarak benimsenmiştir¹⁴².

4.3.4. Kredi Türevleri

Türev ürünler, fiyatları bir başka ürünün fiyatına bağlı olan ya da vade sonundaki değeri sözleşmeye konu olan bir varlığın fiyatı tarafından belirlenen finansal ürün olarak tanımlanabilir¹⁴³. Kredi türevleri, kredi ile ilgili kayıplara karşı sigorta sağlayan finansal anlaşmalardır. Bu finansal anlaşmalar hem yatırımcılar hem borç verenler hem de bankalar için, kredi satış ve menkul kıymetleştirme yöntemlerini tamamlayacak yeni teknikler ortaya çıkarmışlardır¹⁴⁴.

Kredi türev ürünlerinde temel alınan aktifin kredi riskleri, bir prim ödemesi karşılığında başka birine devredilmektedir. Böylece risk alıcısı, gerçekte satın alma zorunluluğu olmaksızın, referans aktifin kredi riskini üstlenmiş olur. Kredi türev ürünlerinin içerdikleri ödemenin tutar ve kapsamı, referans varlığın değerine ya da kredi işleminde bir riskin gerçekleşmesine veya kredi marjının (Credit Spread) büyüklüğüne yahut kredi derecesinin (Credit Rating) değişkenliğine bağlıdır¹⁴⁵.

Kredi türev ürünleri; kredi swapları (credit swaps), kredi opsiyonları (credit options) ve krediye dayalı tahviller (credit linked notes) olarak gruplanmaktadır.

¹⁴² Aras,1996,53.

¹⁴³ Kemalettin Çonkar ve H. Ali Ata, "Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kullanımı" Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 4(2), s.5.

¹⁴⁴ Robert S. Neal, "Credit Derivatives: New Financial Instruments for Controlling Credit Risk", Federal Reserve Bank of Cansas City, Economic Review, 1996, s. 19.

¹⁴⁵ Ali SaitYüksel, "Banka Yönetimi El Kitabı", Alfa Basım Yayım Dağ. Ltd. Şti, 2002,s.548.

Kredi Swapları (Credit Swaps): Kredi swapları, kredi riskini çeşitlendirme yoluyla azaltmaktadır. Kredi swapları özellikle kredi portföyleri belli sektörler ya da coğrafik bölgelerde yoğunlaşmış ticari bankalar için caziptir. Böylece bankalar çeşitlendirmeyi, farklı bölgelere kredi vererek yapmak yerine portföylerinde yer alan kredilerinin bir bölümünü takas ederek gerçekleştirirler¹⁴⁶.

a) Kredi Portföy Swapları (Loan Portfolio Swaps): Kredi swaplarının en basit tipi kredi portföy swaplarıdır. A Bankası kredi alacaklarından bir bölümünü B Bankasına satar. Bunun karşılığında B Bankası da kredi alacaklarının bir bölümünü A Bankasına satar. C Bankası (aracı banka) ise bu iki bankanın kredi alacaklarını takas etme işlemini gerçekleştirir. Takas her iki bankanın da kredi risklerini farklılaştırmasını sağlar. Aracı banka da bu işlemi gerçekleştirdiği için küçük bir komisyon alır.

b) Toplam Getiri Swapları (Total Return Swaps): Kredi swaplarının en yaygın olarak kullanılanı toplam getiri swapıdır. Toplam getiri swap işleminde, koruma alan taraf (A Bankası) referans varlıkla ilgili tüm getiriyi, riski üstlenen, koruma satan tarafa (B Bankası : garantör) ödemeyi kabul ederken karşılığında "libor+spread" gibi bir getiri sağlamaktadır. Referans varlıklar genellikle ikincil piyasada işlem gören, özel kesim tahvilleri, hazine bonoları ya da alımı ve alımı/satımı yapılabilen banka kredileri olmaktadır. Bu işlemde referans varlığın mülkiyeti devredilmez, sadece risk devredilmiş olur. Böylece koruma alan taraf kredi riskinden, korumayı satan taraf (garantör) ise doğrudan kredi kullanmadan doğan idari maliyetlerden kurtulmuş olmaktadır. Vade sonunda işleme konu olan varlığın değerinde artış söz konusu olur ise koruma alan A Bankası koruma satan B Bankasına, varlığın değerinde azalış söz konusu olur ise de koruma satan B Bankası, koruma alan A Bankasına aradaki farkı öder¹⁴⁷.

Toplam getiri swapları bankalara iki önemli avantaj sağlamaktadır. Bankalar müşterilerinin finansal kayıtlarının gizliliğini koruyarak kredi riskini çeşitlendirirler. Bunun yanında toplam getiri swap işlemiyle yönetim harcamaları azalmakta olup böylece çeşitlendirme daha az maliyetle gerçekleşmiş olur.

¹⁴⁶ Neal, 1996, s.19.

¹⁴⁷ Gülsun Özyurt, "**Kredi Türevleri**", Active Dergisi, sayı 31 http://www.makalem.com/Search/Article_Details.asp?nARTICLE_id=2362, 2003, s.2. (15/08/2010)

Kredi Opsiyonları (Credit Options): Kredi opsiyonları riskten korunmak için kullanılan türev ürünlerinin ikinci bir türüdür. Opsiyonlar, yatırımcıların finansal varlıklarındaki kayıplara karşı korunması için sigorta satın almalarını sağlar. Örneğin bir tahvil yatırımcısı, riskten korunmak için sigorta poliçesi satın alacaktır. Tahvilin faiz ödemeleri gerçekleşmediği takdirde, sigorta poliçesi sayesinde, yatırımcı zararını dengelemiş olacaktır. Herhangi bir sorun yaşanmaz ise, yatırımcı tahvilden elde ettiği faiz ödemelerini almaya devam edecek ancak poliçeden herhangi bir gelir elde edemeyecektir¹⁴⁸.

Kredi opsiyonlarının en sık kullanılanı kredi temerrüt swapıdır. Kredi temerrüt swap işleminde koruma satan taraf ancak referans varlıkta bir temerrüt durumunun oluşması halinde ödeme yaptığından temerrüt swapları bir swap işleminden çok bir opsiyon işlemine benzemektedir.

Koruma alan taraf, koruma satan tarafa (garantör), periyodik olarak (yıllık, altı aylık ya da üç aylık) prim ödemeyi üstlenir. Kredinin öngörülen ödenmeme (temerrüt) durumu ortaya çıkarsa, koruma alan taraf, karşı bedelini alır. Sözleşmeye göre bu, belirli tutardaki bir nakit olabilir; bunun miktarı da, sözleşmede temel-baz varlığı nominal tutarıyla ödememenin neden olduğu pazar değeri arasındaki fark olarak belirlenebilir ya da sözleşme başlangıcında saptanan nominal tutarın sabit bir yüzdesi olabilir¹⁴⁹.

Krediye Dayalı Tahviller (Credit Linked Notes): Krediye dayalı tahviller, menkul kıymet ihracını yapan firmanın bir yükümlülüğü olup, diğer menkul kıymetler gibi periyodik ödemeleri ve bir son ödemeyi kapsamaktadır. Krediye dayalı tahvil, normal bir tahvil ile kredi opsiyonunun kombinasyonudur. Tahvil üzerindeki kredi opsiyonu, tahvili çıkaran bankaya ya da özel amaçlı kuruma, tahvilin değişkenlerinde kötüleşme olduğunda, tahvil ödemelerini azaltma imkanı sağlamaktadır .

Krediye dayalı tahvillerin ihracı ya doğrudan bir banka tarafından ya da dolaylı olarak bir özel amaçlı kurum tarafından yapılmakta olup ihraç edilen borç enstrümanının kupon ve anapara ödemeleri, bağlantılı olduğu referans kredinin

¹⁴⁸ Neal, 1996, s.21.

¹⁴⁹ Yüksel, 2002,s.550.

performansına bağlıdır. Bu işlemde yatırımcı, özel amaçlı kuruluş tarafından ihraç edilen krediye dayalı tahvilleri satın almakta, aracı kuruluş ise bu satıştan sağladığı fonları, yatırım notu yüksek olan menkul kıymet satın alımında kullanmaktadır. Satın alınan bu menkul kıymetler bankanın kredi portföyünün temerrüt riskine karşılık özel amaçlı kuruluş için bir teminat niteliği taşımaktadır. Banka ise kredi portföyünün temerrüt riskine karşı özel amaçlı kuruluş ile bir temerrüt swap işlemi yaparak koruma satın almaktadır. Temerrüt durumuna karşı banka özel amaçlı kuruluş aracılığıyla yatırımcıya bir prim ödemekte, yatırımcı ise referans varlığın temerrüt durumuna karşılık almaktadır¹⁵⁰.

4.3.5. Riskin Farklılaştırılması

Riskin farklılaştırılması; miktarı dikkate alınmadan riskin nitelik olarak farklı gruplara yayılmasını öngören politikalardır. Örneğin, tüketiciler, küçük ticari, büyük ticari müşteriler, şirketler ve kurumsal yatırımcılar gibi farklı müşteri grupları oluşturulabilir. Pazarlama politikaları da bu gruplara uygun geliştirilerek, grup bazında kullanabilecek kredilerin üst sınırları belirlenir ise aynı anda hem kredi risk sınırlaması hem de risk farklılaştırması yapılmış olacaktır. Risk farklılaştırması bölgesel ve sektörel olarak yapılabilir. Toplam kredilerin hangi bölgelerde ne ölçüde kullanılacağı veya hangi sektörlerde hangi oranlarda kredi kullanılacağı şeklindeki kararlarla da risk farklılaştırmasıdır. Başka bir farklılaştırma vadeler itibarıyla yapılabilir. Toplam kredi hacminin; kısa, orta ve uzun vadeler şeklinde miktar olarak bölümlenmesi, ekonomik konjonktüre ve faiz oranlarının değişim hızına göre bu miktarların yeniden düzenlenmesi, kredilerin donuk olmaktan çıkarılıp daha akıcı hale getirilmesi, risk farklılaştırılması olarak nitelenir¹⁵¹.

Bankalar kredi türlerine göre de çeşitlendirme yapabilirler. Kredi riskinin kaynaklarının genellikle kredi kullananın kredibilitesi ya da sunulan teminatların kalitesine bağlı olmasına karşın, riskin artmasında kredi sürelerinin uzaması önemli rol oynar. Bu nedenle kısa süreli işletme kredisi, uzun süreli yatırım kredisine oranla daha az risklidir. İskonto kredisinde de risk sadece müşterinin kredibilitesine bağlı olmayıp,

¹⁵⁰ Özyurt, 2003, s. 4.

¹⁵¹ Hasan Kaval, "**Bankalarda Risk Yönetimi**", Yaklaşım Yayınları, Ankara 2000, s. 64.

senet borçluların kredibilitesi de önem kazanmaktadır. Burada bankalar açısından kredi türlerine göre daha düşük riskin ortaya çıkması beklenir. Kredi sürelerin uzunluğuna karşın, kredilerin türlerine göre birinci dereceden ipotek ile güvence altına alınan krediler cari hesap kredilerine oranla daha az risk taşımaktadır. Bunda kredi borçlusunun alacaklı banka tarafından ipotek nakte çevrilmesin diye öncelikle kredinin geri ödenmesi için çaba göstermesidir¹⁵².

Bankalar çeşitlendirme ile belirli bir müşteri, sektör veya coğrafi bölgeden kaynaklanabilecek kayıplarını, diğer müşteriler, sektörler veya coğrafi bölgelerden kaynaklanacak kazançlarla dengeleyebilecektir. Çeşitlendirme ile en kötü olasılıkla bankanın toplam gelir seviyesi korunabilecektir. Bu durum bankanın performansını olumlu etkileyecektir¹⁵³.

¹⁵² Berk, 2001, s.221.

¹⁵³ Halit Gönenç ve Barış Kılıçhan, "**Kredi Portföy Çeşitlendirmesinin Banka Performansı Üzerindeki Etkileri**", Bankacılar Dergisi, 49,2004, s.53-67.

BÖLÜM V

5. KREDİ RİSKİ ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Günümüzün global, karmaşık ve hızlı sermaye hareketleri, geleneksel kredi verme alışkanlık ve anlayışını değiştirmekte, risk yönetimini bankalar için stratejik bir konu haline getirmektedir. Geçmişte form doldurmak yoluyla yapılan kredi skorlaması yerini bir dizi karmaşık sayısal tekniklere dayanan veri tabanlı modellemeye bırakmaktadır.

Kredi taleplerinin değerlendirilmesinde objektif olan sayısal verinin analizine dayalı değerlendirme II. Dünya savaşı ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Bu döneme kadarki değerlendirme bankacıların öznel değerlendirmesine yada kredi talebinde bulunan kuruluşun prestijine dayanmaktaydı¹⁵⁴.

Kredi riskinin ölçülmesinde amaç, kredilerin bir portföy yaklaşımı ile yönetilmesi, fiyatlamasının riskleri içerecek şekilde yapılması ve beklenmedik zararlara karşı güvence tesis edilmesidir. Kredi riski hesaplamalarında kredi risk derecelerine dayandırılan temerrüde düşme ve geri kazanma oranları da dikkate alınmalıdır¹⁵⁵.

Kredilerin risk ölçümünün tarihsel gelişimine baktığımızda II dünya savaşına kadar nerdeyse tek değerlendirme sisteminin öznel değerlendirmeye dayalı ekspertiz modeli olduğu ve bu modelin 1970'li yıllara kadar kredi değerlemesinde ağırlığını devam ettirdiği anlaşılmaktadır. 1940'lı yılların ortalarında, kredi risk ölçümünde mali veriler kullanılmaya başlanmıştır. Teknolojide yaşanan gelişmelerinde etkisiyle 1960 yıllardan sonra yapay sinir ağları ile diskriminant analiz, lojit analizi gibi muhasebe temelli kredi risk ölçüm model çalışmaları hız kazanmıştır. Son otuz yıla baktığımızda ise portföy kredi riskinin ölçümüne yönelik KMV, CreditMetrics gibi modern modeller üzerinde çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir.

¹⁵⁴ Hüseyin Tatlıdil ve Murat Özel, "Firma Derecelendirme Çalışmaları Konusunda Çok Değişkenli İstatistiksel Analize Dayalı Karar Destek Sistemlerinin Kullanımı", Bankacılar Dergisi sayı 54 ,2005.

¹⁵⁵ Ayşegül Öker, " Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Risk Yönetimi", T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2007

5.1. KREDİ RİSKİ MODELLERİNDE KULLANILAN KAVRAMLAR

Kredi riski modellerine ilişkin temel kavramlar; kredinin geri ödenmemesi (temerrüt oranları), kredi geri kurtarma, kredi derece kaymaları, riske göre ayarlanmış performans ölçümü ve korelasyondur.

5.1.1. Kredinin Geri Ödenmemesi – Temerrüt Oranları

Temerrüt; BDDK'nın, 30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış bulunan "Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliği"ne göre kredi değerinin zayıflaması ve kredinin zafiyete uğraması olarak tanımlanmıştır.

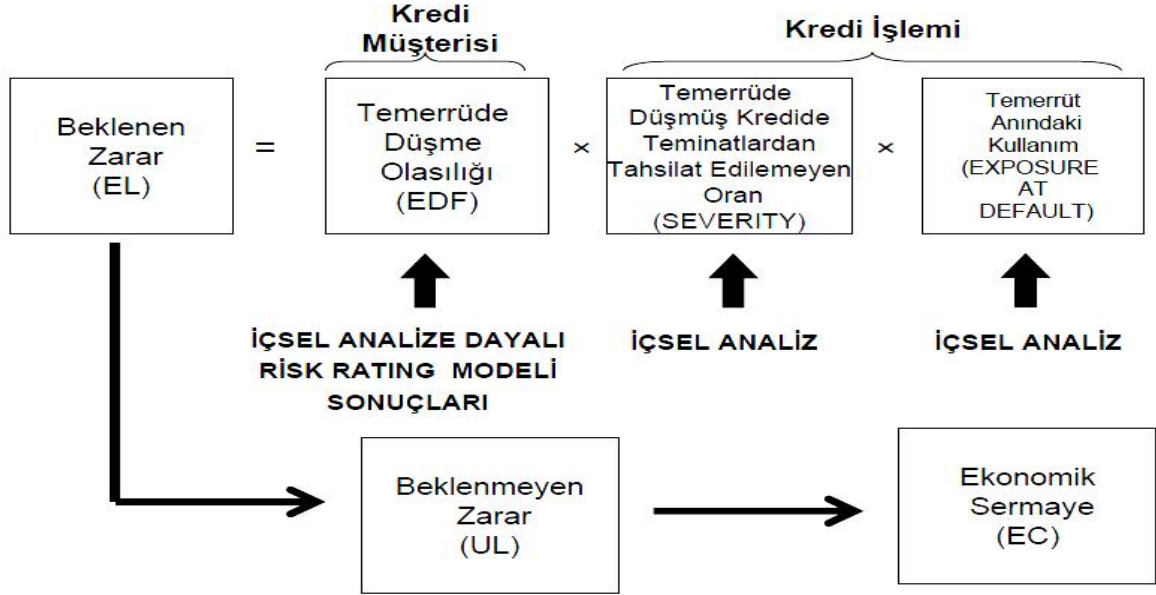
Kredi değerliliğinin zayıflaması; borçlunun, yükümlülüklerini vadesinde ve tam olarak karşılama yetersiz hale gelmesi, finansal kaldıraç oranının bankanın kabul sınırlarında olmaması, borç ödeme gücünde zayıflama, işletme sermayesinin ve/veya özkaynaklarının kredinin tahsil kabiliyetini zaafa uğratabilecek ölçüde yetersiz kalması durumlarından herhangi birinin varlığıdır.

Kredinin zafiyete uğraması ise, yapılan değerlendirmelerde mevcut şartların ve olayların esas alınması kaydıyla, kredi sözleşmesinde yer alan bağlayıcı şartlar çerçevesinde vadesi gelen kredi tutarının banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağına anlaşılması durumunu ifade etmektedir¹⁵⁶.

Temerrüt, kredinin tamamının veya bir kısmının kaybedilmesi ile sonuçlanacak sürecin başlangıcı olup temerrüt riski, kredi riskinde kilit role sahiptir. Temerrüt riski, tek bir kredi veya tüm kredi portföyü bazında ölçülebilmekte ve genellikle temerrüt riskini doğrudan ifade eden temerrüt olasılığı veya bazı modellerde aynı anlamda kullanılan beklenen temerrüt sıklığı ile ölçülmektedir. Bankalar geçmiş dönem istatistiklerinden yola çıkarak, müşterilerinin kredi derecelerine göre temerrüt halindeki

¹⁵⁶ Nazlı Aydoğan Kaplan, "Kredinin Ekonomik ve Hukuki Tanımı", 2009, <http://www.nazliaydogan.av.tr/?p=1> (10/07/2010)

kayıp oranlarını tahmin edebilmektedirler. Böylece sık gözlenmeyen temerrüde düşme olayı, temerrüde düşme olasılığı hesabı yardımıyla kantitatif hale getirilebilmektedir.

Şekil 7: Kredi Risk Ölçüm Yaklaşımı

Kaynak: A. Botan Berker, Kredi Derecelendirmesi, 2008. http://www.fitchratings.com.tr/ftp/derecelendirme/drc_20.pdf

Her kredi riski derecesi için temerrüt olasılığı ve bunların standart dağılımları S&P ve Moody's gibi piyasada güvenilirliği yüksek kuruluşlar tarafından yayınlanmaktadır. Ayrıca, bankaların kullandığı içsel derecelendirme ve temerrüt riski modellerinde her borçlu bir risk sınıfına dahil edilmekte ve zamanla her bir risk sınıfına ait temerrüt sıklığı veri tabanı oluşturulmaktadır. Daha sonra kaydedilen veri tabanı kullanılarak her bir sınıf için temerrüt olasılığı tahmin edilebilmektedir¹⁵⁷.

Bugüne kadar en kapsamlı temerrüt istatistikleri şirket bonoları için yapılmıştır. Moody's, S&P ile Altman ve Kishore, bonolarda ölçümler yaparak her bir dereceye ait temerrüt olasılıklarını yayınlamışlardır. Bunlardan, temerrüt olasılıklarının uzun dönemli hareketlerinin en önemli göstergesi niteliğindeki yıllık kümülatif ortalama temerrüt olasılıkları aşağıdaki tabloda yer almaktadır¹⁵⁸.

¹⁵⁷ Gaye Karpat Çatalbaş ve Ersin Çatalbaş, "Finansman Sorunu Yaşayan Kobi'ler Basel II ve Bankacılık Sektörü", Bankacılar Dergisi, Sayı 66, 2008, <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/66.pdf> (17/08/2010) s. 9.

¹⁵⁸ Steven Allen, "Financial Risk Management", John Wiley & Sons, New Jersey 2003. s.333-334.

TABLO 7 : Moody's Yıllık Kümülatif Ortalama Temerrüt Olasılıkları (%)

YILLAR	1	2	3	4	5..	7..	10..	15
AAA	0,00	0,00	0,07	0,15	0,24	0,66	1,40	1,40
AA	0,00	0,02	0,12	0,25	0,43	0,89	1,29	1,48
A	0,06	0,16	0,27	0,44	0,67	1,12	2,17	3,00
BBB	0,18	0,44	0,72	1,27	1,78	2,99	4,34	4,70
BB	1,06	3,48	6,12	8,68	10,97	14,46	17,73	19,91
B	5,20	11,00	15,95	19,40	21,88	25,14	29,02	30,65
CCC	19,79	26,92	31,63	35,97	40,15	42,64	45,10	45,10

Kaynak: Steven Allen, Financial Risk Management, John Wiley & Sons, New Jersey 2003. s.334.

Kamuya açık tarihsel temerrüt istatistikleri, her bir derece sınıfına göre; yıllık temerrüt olasılıklarını, zaman içerisindeki kümülatif temerrüt olasılıklarını, yıllık temerrüt olasılık değişkenliğini, derece kayma matrisini ve ortalama geri kazanma oranlarını kapsamaktadır.

Kredi kayıplarının fiyatlanmasında ve dağılımının elde edilmesinde iki temel yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar; sadece temerrüdü dikkate alan temerrüt tabanlı yaklaşım ve kredi kalitesindeki değişimleri de dikkate alan net bugünkü değer yaklaşımıdır. Temerrüt tabanlı yaklaşımda beklenen kayıp hesaplaması için temerrüt olasılığına ek olarak, temerrüt anında riske maruz kredi tutarı ve temerrüt halinde kayıp oranı ölçüsünün bilinmesi gerekmektedir.¹⁵⁹.

Müşterinin kredi derecesindeki düşüşler, kredinin vadesinin uzaması veya alınan teminatların kalitesindeki düşüşler, temerrüt halinde kayıp oranını arttırmaktadır. Temerrüt halinde kayıp ayrıca kredi fiyatlamasıyla beklenen kaybın telafi edilmesi için risksiz faiz oranı ile kredi faizi arasında farkı ifade eden kredi spread oranının ne olması gerektiğinin bulunmasında kullanılmaktadır (Kredi Spread = temerrüt oranı x temerrüt halinde kayıp).

¹⁵⁹ A. Botan Berker, "Kredi Derecelendirmesi", 2008. http://www.fitchratings.com.tr/ftp/derecelendirme/drc_20.pdf (01/08/2010)

5.1.2. Kredi Geri Kurtarma

Geri kurtarma ya da geri kazanılma oranı, kredinin, borçlusu tarafından ödenmemesi durumunda bankanın tahsil edebileceği veya geri alabileceği miktarı ifade eder. Geri kazanılma oranı; kredi tutarının, temerrüde düşme durumunda kaybedilebilecek olan bölümünü temsil etmekte olup, temerrüde düşme ve geri kazanılma oranları, bireysel olarak karşı tarafa dayandırılmak yerine kredi riski derecelerine dayandırılır¹⁶⁰.

Kredi geri kurtarmada teminatların değeri ve varsa krediye konu olan malın değeri gibi varlıklar önem kazanmaktadır. Standart & Poors'un ve Altman & Eberhart'ın bu konuda yapmış oldukları çalışmalar, geri kurtarma oranları ve kayıp oranlarının, borcun kıdemlilik (seniority) durumuyla ilgili olduğunu ve kıdemliliğin bir fonksiyonu olduğunu ortaya koymaktadır. Sektörlere göre yapılmış geri kurtarma oranları olduğu gibi, ratinglere göre yapılmış olanları da bulunmaktadır¹⁶¹.

Geri kurtarma oranı (1-temerrüt halinde kayıp), temerrüt halinde kayıp oranının tersini ifade etmektedir. Geri kurtarma oranlarının beta dağılımı özellikleri gösterdiği kabul edilmekte olup sektörler ve derecelere göre farklı zamanlarda yapılan tahminlerin ortalamasından oluşmaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda geri kurtarma oranını belirleyici faktörler olarak; işlem türü (kredi, bono veya tahvil), büyüklük, faaliyet süresi (kıdem) ve itibar, teminat ve garantiler, endüstri ve sektör, makro ekonomik ortam sayılabilir¹⁶².

5.1.3. Kredi Derece Kaymaları

Sorunlu krediler esas olarak temerrüt olasılığının yüksekliği derecesinde oluşmaktadır. Ancak tahmin edileceği gibi temerrüde düşme, özellikle büyük ölçekli ve kıdemli firmalar dikkate alındığında tepeden inme bir şekilde olmamaktadır. Önce firmaların finansal yapısında kötüleşme görülmekte ve bunu firmanın kredi

¹⁶⁰ Jens Grunert ve Martin Weber, "Recovery Rates of Bank Loans: Empirical Evidence for Germany", Centre for Economic Policy Research (CEPR), London, United Kingdom, Mart 2006,

¹⁶¹ Pekhan İşipek, "Banka Stratejik Yönetimi Açısından Kredi Riski Yönetim Modelleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi BSE, 2005.

¹⁶² Edward I. Altman, Brady Brooks, Andrea Resti ve Andrea Sironi, "The Link Between Default and Recovery Rates: Theory, Empirical Evidence and Implications", (Report Submitted to ISDA), March 2003,

değerliliğindeki kötüleşme izlemektedir. Kredi değerliliğindeki kötüleşme firmanın temerrüde düşme olasılığı da artmaktadır. Bu nedenle bir çok kredi riski modeli, kredi riski kaynağı olarak temerrüt olasılığı yanında özellikle büyük firmalar için kredi derecesi kayma olasılığını da dikkate almaktadır¹⁶³.

Her rating derece kayması, bir takım gözlemlenebilen açıklayıcı değişkenlerin oransal risklerinin tahmin edilmesi koşulları altında bağımsız rekabetçi risklerin sonucunda oluşmaktadır. Burada genel yaklaşım, rating değişikliklerinin değer değişimleriyle bağlantılı olduğu şeklindedir. Rating geçişme matrislerine bağlı temerrüt olasılık bazlı modeller, “rating göçü modelleri” olarak tanımlanmaktadır¹⁶⁴.

TABLO 8 : Moody's Derece Kayma Olasılık Matrisi

Başlangıç Derecesi	YILSONU DERECESESİ (%)							Temerrüt
	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC	
AAA	90,81	8,33	0,68	0,06	0,12	0	0	0
AA	0,7	90,65	7,79	0,64	0,06	0,14	0,02	0
A	0,09	2,27	91,05	5,52	0,74	0,26	0,01	0,06
BBB	0,02	0,33	5,95	86,93	5,3	1,17	0,12	0,18
BB	0,03	0,14	0,67	7,73	80,53	8,84	7	1,016
B	0	0,11	0,24	0,43	6,48	83,46	4,07	5,2
CCC	0,22	0	0,22	1,3	2,38	11,24	64,86	19,79

Kaynak: Steven Allen, Financial Risk Management, John Wiley & Sons, New Jersey 2003. s.334.

Kredi kalitesindeki değişiklik, sabit getirili menkul kıymet yatırımcıları için kâr veya zarar anlamına gelecektir. Bonolarda rahatlıkla gözlenen bu gelişme, ticari krediler için de aynı etkiye sebep olacak ve kredi portföyü üzerinde de benzer sonuçları doğurabilecektir. Kredi derecesi gerileyen bir şirketin riski artacak, bu artış da, kredi fiyatına marj (spread) artışı olarak yansiyacaktır. Aynı şirkete kredi derecesi gerilemeden önce kredi veren banka, kredi derecesi geriledikten sonra kredi veren bankaya göre daha az bir marj ile aynı riski bilançosunda taşıyacaktır¹⁶⁵.

¹⁶³ Besis, 1998.

¹⁶⁴ Martin Delloye, Jean-David Fermanian ve Mohammed Sbai, “Estimation of A Reduced-Form Credit Portfolio Model and Extensions to Dynamic Frailties”, Eylül 2005,

¹⁶⁵ İşipek, 2005.

5.1.4. Riske Göre Ayarlanmış Performans Ölçümü

Kurumlar, risklerine bir bütün olarak yaklaşmak ve bu risklerin ortaya çıkardığı sermaye gereksinimini belirlemek durumundadırlar. Söz konusu sermaye gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla kurumlar “Riske Göre Düzeltilmiş Sermaye Getirisi-RAROC” gibi gelişmiş risk yönetimi tekniklerinin kullanımına yönelmektedirler. Bu gibi gelişmiş teknikler, piyasa ve kredi riskinin kapsamlı olarak değerlendirilmesi ve yönetilmesine olanak tanımaktadır¹⁶⁶.

TABLO 9 : Riske Göre Ayarlanmış Performans

$\text{RAROC} = \text{Riske Ayarlı Getiri} / \text{Risk Ayarlı Özkaynak}$
$\text{Riske Ayarlı Getiri} = \text{Gelirler} - \text{Beklenen Zarar} + \text{Ekonomik Özkaynağın Getirisi} \pm \text{Transfer Değerleri}$
$\text{Riske Ayarlı Özkaynak} = \text{En Kötü Durum Zararlarını Karşılacak Özkaynak} - \text{Risklerden Beklenen Zarar}$

Kaynak : A. Nejat Yüzbaşıoğlu, “Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi”, Risk Yöneticileri Derneği Risk Yönetimi Konferansı, İstanbul, 16 Ocak 2003, s.4.

RAROC, risk hesaplama yöntemi olup; riske göre düzeltilmiş kârlılığın, riske göre düzeltilmiş sermayeye bölünmesi ile bulunmakta ve kârlılığın risk ayarlı olarak algılanmasını sağlamaktadır. Normal getiri fonksiyonlarda; yatırımlardaki risk etkeni göz önünde bulundurulmamaktadır. RAROC ise, getirileri alınan risklerle ilişkilendirmektedir.

RAROC, etkin bir risk ölçümüne ve bütünleşmesine dayanmalıdır. RAROC’un kullanılmasıyla yapılan performans değerlendirmesi süreci, fonksiyonel çevirimi tamamlayarak banka yönetimini tekrar stratejik planlama safhasına getirmektedir¹⁶⁷. Risk unsuruna göre düzeltilmiş sermaye verimliliği yaklaşımı, yararlı olsa da; sermayenin ürün, hizmet, piyasa ve işlemlere nasıl tahsis edilmesi gerektiği,

¹⁶⁶ Yüzbaşıoğlu, 2003, s.4-9.

¹⁶⁷ Salih Tanju Yavuz, “Risk Yönetimi İçeri Aktif Pasif Yönetimi Dışarı mı?: Aktif Pasif Komitesi (APKO) Faiz Riski Yönetiminin Neresinde?”, Bankacılar Dergisi, Sayı.41, (2002), s.21-31.

konjoktürel değişmeler ve zaman bağlı olarak gözlemlenen faktörler ışığında istikrarlı sermaye tahsisi konusu tartışmaya açık konular olarak önemini korumaktadır¹⁶⁸.

5.1.5. Korelasyon

Portföy ve risk yönetimi konularında hayati derecede önem taşıyan korelasyon, (+1) ve (-1) arasında değerler alarak iki finansal varlık arasındaki doğrusal ilişkinin yönünü ve derecesini göstermektedir.

TABLO 10 : Korelasyon İlişkinin Yönü

(-) Negatif yönde bir korelasyon	⇒	Birbirlerini Dengelemekte (Hedge)
(0) Korelasyon - korelasyon yok	⇒	Birbirlerini çeşitlendirmekte (Diversify)
(+) Pozitif yönde bir korelasyon	⇒	Birbirlerini arasında kaldıraç (Leverage)

Kaynak: Mirza, A.(2006). Kredi Riski Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Kredi analizindeki korelasyon katsayısı; kredilerin, kendi aralarında doğrudan veya aynı faktörlerden dolayı olarak etkilenmeleri suretiyle, birlikte temerrüde düşmesi veya derecelerinin birlikte kayması şeklindeki ilişkinin boyutunu göstermektedir. Temerrüt olayı için negatif korelasyon durumu, iki krediden biri temerrüde düşerken aynı anda diğerinin düşmeyeceğini, kredi kayması içinse kredi derecelerinin aynı anda ters yöne hareket edeceğini ifade etmektedir. İki kredi arasındaki sıfır korelasyon, kredilerin temerrüt veya derece kayması davranışı açısından birbirinden bağımsız olduğunu gösterir¹⁶⁹.

İki kredinin birlikte hareketinin olasılığı tamamen kendi içsel temerrüde düşme ya da derece kayma olasılıklarının ürünüdür. Korelasyonun pozitif değerler alması ise, kredilerin tek bir kredi gibi hareket etmesine ve çeşitlendirme etkisinin azalmasına, portföy kredi riskinin (standart sapmanın) artmasına neden olmaktadır. Kredi kayıplarının analizinde korelasyon katsayısı çoğunlukla pozitifdir ve kredi portföyüne ait riskin doğru ölçülebilmesi için portföy bileşenlerinin birbirleri ile olan doğrudan

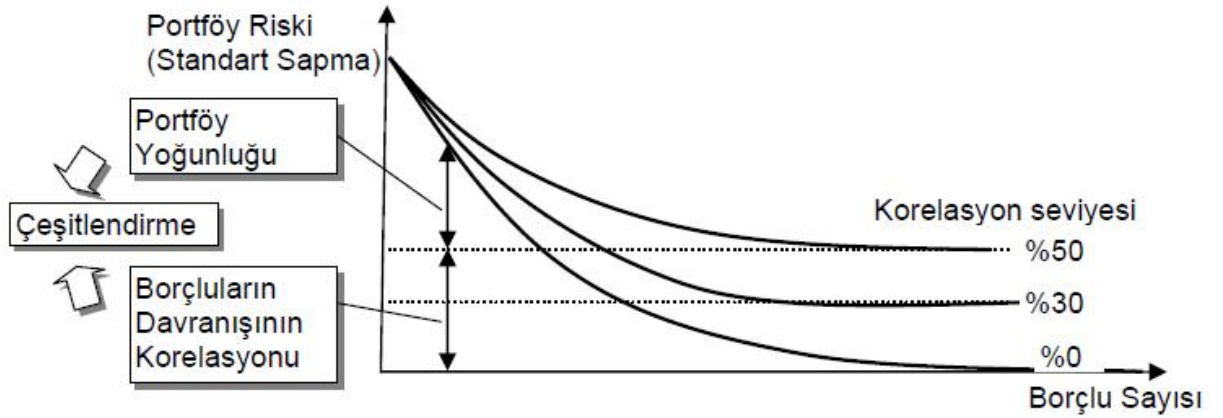
¹⁶⁸ Kaan Evren Bolgün, “Ticari Bankalarda Riske Maruz Değer (Value At Risk) Yöntemi İle Ölçümlenen Piyasa Riskinin Banka Stratejilerine Katkısı”, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Yıl.17, Sayı.191 (Şubat 2002), s.61.

¹⁶⁹ Moody's, “Moody's Rating Migration and Credit Quality Correlation”, 1920-1996”, July 1997, s.17.,

etkilerinin yanı sıra ülke, bölge, sektör ve makro ekonomik değişkenlerinde faktörler üzerindeki var olan korelasyona etkileri de dikkate alınmalıdır.

Çeşitlendirme ve borçlular arasındaki korelasyon, kredi kayıplarındaki değişkenlikten bağımsız özellikteki portföy beklenen kaybı üzerinde ise, bir etki yaratmamaktadır. Kredi portföyüne ait beklenen kayıp, portföydeki kredilerin beklenen kayıplarının toplamına eşit olup, kredilerin beklenen kayıplarının bilinmesi, riskin fazla olduğu, dolayısıyla portföy beklenen kaybına marjinal katkısı yüksek kredilerin tespit edilmesini sağlamaktadır. Ancak temerrüt olasılığı ve temerrüt halinde kayıp arasında korelasyon varsa, örneğin temerrüt olasılığı arttıkça teminatların değeri de azalıyorsa beklenen kayıp üzerinde korelasyonların etkileri dikkate alınmalıdır¹⁷⁰.

Portföy beklenen kaybının standart sapması ise, yani beklenmeyen kayıp ya da portföy kayıplarının değişkenliği, aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi yoğunlaşma ve korelasyon tarafından etkilenmektedir¹⁷¹.

Şekil 8 : Korelasyon ve Yoğunlaşmanın Kredi Portföyü Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Thomas Garside, Henry Stott ve Anthony Stevens, “Credit Portfolio Management”, ERisk, Oliver, Wyman & Company, 1 December 1999

Kredi Portföyü oluşturan borçlu sayısı arttıkça portföy yoğunlaşması ve kredi riski düşmekte ancak korelasyon nedeniyle belli bir seviyede kalmaktadır. Kredi riskinin daha da düşürülebilmesi için kredilere tek bir kredi davranışı kazandıran

¹⁷⁰ Altman, Brady Brooks, Andrea Resti ve Andrea Sironi, 2003.

¹⁷¹ Thomas Garside, Henry Stott ve Anthony Stevens, “Credit Portfolio Management”, ERisk, Oliver, Wyman & Company, 1 Aralık 1999, , http://www.erisk.com/learning/research/013_200creditportfoliomodels.pdf (18/09/2010).

korelasyonun azalması gerekmektedir. Gerçek hayatta borçlu sayısı oldukça arttırılsa bile, firmaların ülke ekonomik konjonktürü ile belli bir seviyedeki aynı yönlü ilişkisi nedeniyle, firmalar arasındaki korelasyonların belli bir noktadan aşağıya düşmesi pek mümkün olmamaktadır.

5.2. KREDİ RİSKİ ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Kredi riski ölçümü modelleri; geleneksel, modern ve portföy kredi riski modelleri olmak üzere üç temel guruba ayrılarak sınıflandırılabilir¹⁷².

5.2.1. Kredi Riski Ölçümünde Geleneksel Yöntemler

5.2.1.1. Ekspertiz Yöntemi İle Kredi Risk Ölçümü

Kredi riski ölçümünde 1970'li yılların sonlarına kadar yoğun olarak kullanılan ve bankalarda kurumsal krediler konusunda uzman olarak gözüken bankacıların öznel değerlendirmesine dayanan modellere, "ekspertiz modelleri" adı verilmiştir. Bu modellerde kredi kararını, direkt olarak şubede kredilerden sorumlu yetkili verir. İçsel olarak , bu kişinin kredi tahsisi konusundaki ekspertizi, öznel değerlendirmesi ve bazı temel faktörlere verdiği ağırlık, kredi kararının verilmesinde en önemli belirleyiciler olarak karşımıza çıkar. Aslında bir kredi eksperinin dikkate alabileceği faktörler sonsuz sayıda olabilir, ancak genel kabul görmüş ekspertiz sistemlerinden bir tanesi "beş C " modelini kullanır¹⁷³.

Beş C modelinde, eksper kredilendirmenin temel ilkeleri olan karakter, sermaye, kapasite, teminat ve koşullar faktörlerini analiz ederek, bu faktörleri öznel şekilde ağırlandırarak, kredi kararını verir. Bu karar bankacıdan bankacıya değişebilmekte olup çokta güvenilir değildir. Günümüzde bankalar ekspertiz modellerini halen kullansada 1980'li yıllardan itibaren teknoloji alanındaki gelişmelerin sağladığı avantajlarla birlikte daha nicel yöntemler kullanılmaktadır.

¹⁷² Linda Allen, "Credit Risk Modeling of Middle Markets", <http://pages.stern.nyu.edu/~lallen/whartonmidmarket.pdf> (03/08/2010) and Edward I. Altman, Anthony Saunders, Credit Risk Measurement: Developments over the last 20 years, Journal of Banking Finance 21, USA 1998.

¹⁷³ Altman, ve Anthony Saunders, 1998.

5.2.1.2.Yapay Sinir Ağları İle Kredi Risk ölçümü

Yapay sinir ağları insan beyninin çalışma yapısı dikkate alınarak öğrenme yolu ile yeni bilgiler keşfetmek, oluşturmak türetmek gibi işlemleri herhangi bir yardım olmaksızın otomatik olarak gerçekleştiren matematiksel modellenmiş bilgisayar sistemleridir¹⁷⁴.

Yapay sinir ağlarına dışarıdan verilen bilgiler girdi olarak tanımlanır. Bilginin önemine ve hücre üzerindeki etkisine göre bir ağırlık değeri vardır. Gelen net girdiyi işleminden geçirerek hücrenin çıktısını üreten ve genelde doğrusal olmayan fonksiyona aktivasyon fonksiyonu denir. Kullanılan hücre modeli çeşidine göre değişik aktivasyon fonksiyonları kullanılmaktadır.

Yapay sinir ağları çok sayıda çeşitli hücrelerin bağlanmasından oluştuğu için paralel dağılım yapısındadır. Ağın sahip olduğu bilgi ağdaki bütün bağlantılar üzerine dağılmıştır. Bu nedenle, eğitilmiş bir yapay sinir ağının bazı bağlantılarının hatta bazı hücrelerinin etkisiz hale gelmesi, ağın doğru bilgi üretmesini önemli ölçüde etkilemez. Bu nedenle hatayı tolere etme yetenekleri son derece yüksek olup yapay zeka içermeyen klasik metotlara göre daha üstün olduğu söylenebilir¹⁷⁵.

Bankalar, kredi kartı firmaları ve borç veren diğer kurumlar istatistik verilerinden yararlansalar bile kesin sonuçları belli olmayan kararlar verirler. Borç verme onay işlemi, borç verenin karar vermesini kolaylaştıran bir form doldurma işlevini içerir. Geçmişte alınan kararların verileri ile günümüzdeki bu formlar eğitilen yapay sinir ağları tarafından işlenirler. Ayrıca kredi kartı firmalarında benzer geri beslemeli yapay sinir ağlarını kredi riski ve limitlerini saptamak için kullanılmaktadır¹⁷⁶.

5.2.1.3. Kredi Skorlama Modelleri

Derecelendirme; firmaların risk durumları ve ödeyebilirliklerinin veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri

¹⁷⁴ Ercan Öztemel, “**Yapay Sinir Ağları**”, Papatya Yayıncılık, İstanbul 2003.

¹⁷⁵ Halit Ergezer, Mehmet Dikmen ve Erkan Özdemir, “**Yapay Sinir Ağları ve Tamma Sistemleri**”, <http://www.elyadal.org/pivolka/06/yapay.htm> (15/10/2010)

¹⁷⁶ Barış Bilen Vural, “**Yapay Sinir Ağları İle Finansal Tahmin**”, TC Ankara üniversitesi SBE, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.

Kredi skorlama modelleri, borç talebinde bulunanlar ile bu kişilere fon temin edenler arasındaki ilişkilerin resmi olarak gelişmesini sağlamak amacıyla 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla iç piyasaların gelişmesine ve uluslararası sermaye piyasalarının hızla büyümesine etkili olan kredi derecelendirme piyasalarındaki çeşitlenmenin etkisi ile daha çok kullanılır olmuştur¹⁷⁷. Derecelendirme, piyasalar ve ondan faydalanan yatırımcılar için hayatı kolaylaştıran, masraflı ve vakit alan çalışmalar sonucunda elde edilen bilgileri piyasalara sabit sembollerle sağlayan bir araçtır.

Kredi derecelendirme kuruluşları derecelendirme ile borç ödeme gücü tespiti sonrası derecelendirilen hakkında derece veya rate olarak adlandırılan işaret veya harf vermektedir. Verilen risk dereceleri bir ülkenin veya kuruluşun borç ödeme gücünü ve pazar payını kaybetme olasılığını yansıttığından derecelendirmeyi yapan firmalar derecelendirme işlemlerinde oldukça tutucu ve tarafsız davranmaktadırlar. Uluslararası piyasalarda kabul görmüş bazı derecelendirme kuruluşlarına ait derece sembol ve tanımları tablo 14 ve tablo 15 de gösterilmiştir.

TABLO 11 : Uluslar arası Derecelendirme Şirketine Ait Uzun Vadeli Not Skalaları

S&P	FITCH RATING	MOODY'S
AAA	Aaa	AAA
AA	Aa	AA
A	A	A
BBB	Baa	BBB
BB	Ba	BB
B	B	B
CCC	Caa	CCC
CC	Ca	CC
C	C	C
D	-	DDD
		DD
		D

Kaynak: Ertuğrul Köse, Derecelendirme nedir?, Türk Kredi Rating, http://www.finanskulup.org.tr/assets/kobi/Erol_Kose_Derecelendirme_Nedir.pdf (11/10/2010)

¹⁷⁷ Şenol Babuşcu, "Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi (Rating) ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması", SPK Yayınları Say 4, Ankara, Ekim 1997.

Derecelendirme; borçlanma araçlarının derecelendirilmesi ve kredi değerliliğinin (riskin) derecelendirmesi olarak ikiye ayrılır. Kredi derecelendirme; vadelerine göre kısa vadeli ve uzun vade, para cinsine göre uluslararası döviz cinsi derecelendirme, uluslararası yerel para cinsi derecelendirme ve ulusal yerel para cinsi derecelendirme olarak sınıflandırılabilir.

TABLO 12 : Rating Firmalara Göre Kredi Notları (Kısa Vadeli Kredi Notu Tanımları)

S&P	FITCH RATING	MOODY'S
A - 1	F1+	
A - 1	F1	P - 1
A - 2	F2	P - 2
A - 3	F3	P - 3
B	B	Non- prime
C	C	Non-prime
D	D	Non-prime

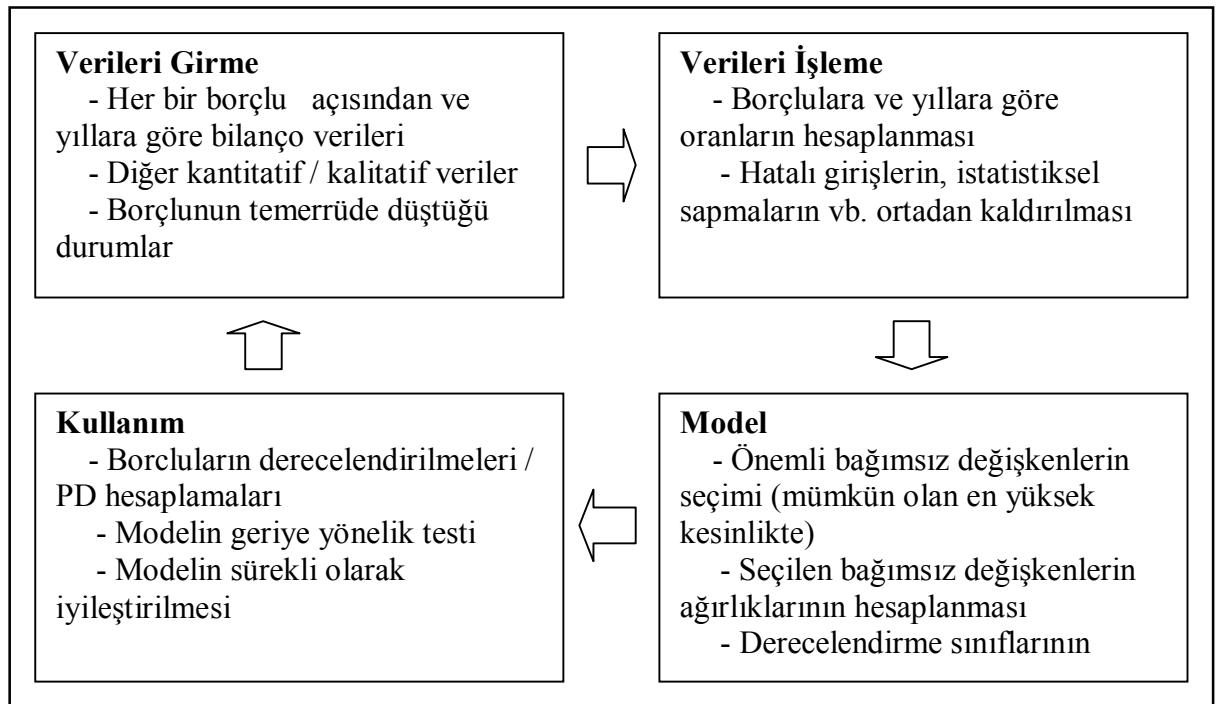
Kaynak: Mehmet Takan, Bankacılık, Teori, Uygulama Ve Yönetim, Nobel Yayınevi,2002,S.681.

Kredi derecelendirme bankacılık sektöründe iç derecelendirme ve dış derecelendirme olarak ikiye ayrılır. İç derecelendirme bankanın kendi bünyesinde oluşturduğu derecelendirmedir. Dış derecelendirme ise bu konuda gerekli prosedürü tamamlayarak düzenleme ve denetleme otoritesinden gerekli izni almış ve çoğu kere uluslararası boyutta faaliyetlerini sürdüren derecelendirme kuruluşlarıdır.

Genel olarak bir kredi derecelendirme süreci müşteri ilişkileri ve tanıtım ile başlamaktadır. Kredi derecelendirme uzmanının atanması sonrası, firmaya yapılacak ziyaret öncesi, firma hakkında araştırma ve inceleme yapılır. Firma ziyareti ile kalitatif rapor verileri ve kantitatif rapor için finansal veriler temin edilir. Kredi derecelendirme uzmanı verileri analiz ederek derecelendirme komitesine tavsiye edeceği kredi risk notu raporunu ve eklerini hazırlar. Firma risk notunun karara bağlanması için derecelendirme komitesi atanır ve bu komitenin gerekli gördüğü belge ve çalışmalar hazırlanır. Komite tarafından tayin edilen risk notu resmi açıklama öncesi firma yöneticilerine rapor ile sunulur. Firma itirazları dikkate alınarak risk notu ilan edilir. Firma izlemeye alınarak

risk notunu etkileyecek herhangi bir gelişme olup olmadığı kontrol edilir. Risk notunu etkileyecek gelişmenin tespiti durumunda risk notu yeni duruma göre revize edilir¹⁷⁸.

Günümüzde bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemleri istatistik tabanlı, yargısal tabanlı ve karma sistemler olarak üç guruba ayrılmaktadır. Bankalar tarafından çoğunlukla kullanılan sistem karma sistemdir. İstatistiksel sistemlerde kişilerin kanaatine göre değişikliğe uğramayacak bilgiler model aracılığı ile risk notuna dönüştürülüyor. Karma sistemlerde ise banka uzman kanaatine dayanan verilerde kredi derecelendirme modülünde değerlendirilerek nihayi risk notu oluşturuluyor. Hangi sistemin kullanılacağı müşteri portföyü ve kredi büyüklüğüne göre değişebilmektedir. Sayı olarak çok olmakla birlikte limiti düşük olan kredilerde istatistik model kullanılarak kredi risk notu oluşturulurken tutarı yüksek fakat sayı olarak az olan kredilerde karma modelin kullanımı tercih edilecektir¹⁷⁹.

Şekil 8 : Derecelendirme Sürecine Genel Bakış

Kaynak: Guido Giese, Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş, Çeviren: Melek Acar Boyacıoğlu, Bankacılar Dergisi sayı 46, 2003.

¹⁷⁸ Turk Kredi Raiting, “Kredi Derecelendirme Süreci”, <http://turkkredirating.com/main.php?pageId=27> (11/06/2010)

¹⁷⁹ Hasan Candan ve Alper Özün, 2006.

Bankalar işlem bazlı ve portföy olarak tüm kredilerinin niteliğinin ve kalitesinin izlemesinde derecelendirmeyi kullanmaktadırlar. Derecelendirme bankalar için önemli bir risk yönetim aracıdır¹⁸⁰. Kredi derecelendirmesinde iç derecelendirme sistemi kullanan bankalarda derecelendirme sürecine genel bakış şekil 8'de özetlenmiştir.

Kredi derecelendirme sistemleri, sadece kredi borçlularının riskliliği konusunda yol göstermemekte; aynı zamanda beklenen ve beklenmeyen zararların hesaplanmasında tahmin edilen tahsil edilememe olasılığının belirlenmesine de önemli katkıda bulunmaktadır¹⁸¹. Bankalar tarafından kredi derecelendirme sisteminin kurulması için en az beş senelik verilerin toplanmasına ihtiyaç vardır. Böylece banka derecelendirme sınıflandırması yaparak risk yönetimi için gerekli temerrüde düşme olasılıkları ve temerrüt anında kayıp verilerine ulaşabilir¹⁸².

5.2.1.4. Finansal Verilerle Kredi Skorlama Modelleri

Muhasebe bazlı kredi skorlama modellerinde firma finansal rasyoları tek tek incelenerek firmanın finansal durumu hakkında sonuçlar ortaya konulur¹⁸³. Sonuçların bankalar tarafından değerlendirilmesi sonrası kredi kabul yada kredi ret kararı verilir. Kredi skorlama modelleri, Lineer Olasılık Modeli, Logit Model, Probit Model ve Lineer Diskriminant Modelleri olarak dört ana başlık altında incelenebilir.

Lineer Olasılık Modeli: Lineer Olasılık Modeli (Linear Probability Model), temelde, bağımlı değişkenin değerinin 0 ile 1 arasında olduğu ve ilgili uygulamanın kabul edilip edilmeyeceğinin sorgulandığı bir regresyon modelidir¹⁸⁴.

Lineer olasılık modeli, bir şirketin geçmiş senelerdeki finansal verilerini kullanarak, geçmişte verilen kredilerin geri ödenme durumları ile ilgili bir sonuca varır. Bu modelin basit bir biçimde şu şekilde özetlenebilir. Geçmişte verilen krediler,

¹⁸⁰ Yıldız Ayanoglu ve Burak Ertürk, "Moden Kredi Riski Yönetiminde Derecelendirmenin Yeri ve İMKB'ye Kayıtlı Şirketler Üzerinde Bir Uygulama", Gazi üniversitesi İİBF Dergisi 9/2, 2007. s.75-90.

¹⁸¹ Deloitte & Touche, "Kredi Riski Ölçümünde Risk Dereceleri Geçiş Analizi", Risk Yönetimi Haber Bülteni, Sayı: 5, s. 4.

¹⁸² Ayanoglu ve Ertürk, 2007, s.80.

¹⁸³ Edward I. Altman, "Corporate Financial Distress and Bankruptcy: A Complete Guide to Predicting & Avoiding Distress and Profiting from Bankruptcy", John Wiley & Sons, 1993 s.45.

¹⁸⁴ Ferenc Kiss, "Credit Scoring Processes From A Knowledge Management Perspective", Periodica Polytechnica Ser.Soc. Man., Vol.11, No.1, Hungary, (2003), s.95-110.

temerrüde düşenler ($Z_i=1$) ve geri dönen krediler ($Z_i=0$) olarak iki gözlem grubuna ayrılır. Sonra bu gözlemler lineer regresyon yardımı ile i borçlu hakkında niceliksel bilgi içeren kaldıraç oranı, kâr oranları gibi nedensel değişkenlerle (X_{ij}) ilişkilendirilir ve aşağıda ki biçimde model tahmini yapılır¹⁸⁵.

$$\text{Denklem 1 } Z_i = \sum b_j X_{ij} + \text{error}$$

Modelde b_j , j değişkeninin geçmiş geri ödeme alışkanlığının tahmin edilen önem derecesini göstermektedir.

Lineer olasılık modeli, borç alanla ilgili X_{ij} bilgisi elde edilebilir olduğu sürece kolaylıkla uygulanabilecek bir modeldir. Ancak modelde, tahmin edilen temerrüde düşme oranı, her zaman 0 ile 1 arasında çıkmayabilir. Bu durumda, daha gelişmiş bir model olan Logit Model kullanılır¹⁸⁶.

Logit Modeli: Logit Model, bir kredinin kümülatif temerrüt olasılığının 0 ile 1 arasında olması gerektiğini öngörürken, temerrüt olasılığının biçimsel olarak fonksiyonel bir şekilde dağılım gösterdiğini varsaymaktadır¹⁸⁷. Yani logit model, bir kredinin verilmesi halinde beklenen temerrüt olasılığını hesaplamaktadır.

$$\text{Denklem 2 } F(Z_i) = 1 / (1 + e^{-Z_i}) \quad (2)$$

$F(Z_i)$ = Kredinin kümülatif temerrüt olasılığını,

Z_i = Lineer olasılık modeliyle bir dereceye kadar regresyonla tahmin edilen değeri ifade etmektedir¹⁸⁸.

Probit ve Tobit Modelleri: Probit modellerde, ilke olarak lojistik birikimli dağılım fonksiyonu yerine normal dağılım fonksiyonu konulur ve en yüksek olasılık yöntemi ile sonuçlar elde edilir. Geriye kalan işlemler Probit modeli ile aynıdır. Logit ve probit modelleri birbirine çok yakın sonuçlar vermektedirler ancak başlıca fark probit

¹⁸⁵ Tuba Kale Korkmaz, "Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler". Active Bankacılık ve Finans Dergisi. Sayı.37, Temmuz-Agustos 2004, ss.17-33.

¹⁸⁶ Korkmaz,2004,s.19.

¹⁸⁷ Robert P. Lieli ve Halbert L. White, "The Construction of Empirical Credit Scoring Models Based on Maximization Principles", s.1-36.

¹⁸⁸ Alfred Hamerle, Thilo Liebig ve Daniel Rösch, "Credit Risk Factor Modeling and the Basel II IRB Approach", Discussion Paper Series 2: Banking and Financial Supervision, No.02 (2003), s.20-32.

modeli eğrisinin eksenlere lojistik eğrisinden daha çabuk yaklaşmasıdır. Yani probit modelinde firmaya ait finansal rasyolardaki marjinal değişim belli bir değerden sonra temerrüt olasılığını daha çabuk sınır (0 veya 1) değerlerine yaklaştırır¹⁸⁹.

Probit modeli kullanarak, yalnızca iki değer alan (0-1) bağımlı değişkenin en küçük kareler regresyon yöntemiyle tahmin edilen değer (0-1) aralığına taşması gibi çeşitli istenmeyen sonuçlar önlenmektedir¹⁹⁰.

Probit model bağımlı y ve bağımsız x değişkenleri ile hesaplanmaktadır. Formülasyonu şu şekildedir.

$$\text{Denklem 3 } Pr(y_i=1)=F(x_i'b)$$

Buradaki "b" parametresi tahmini bir parametredir. Modelin Logit modelden farkı ise "F" parametresidir.

Probit modelinin bir uzantısı, Nobel ödüllü iktisatçı James Tobin tarafından geliştirilen tobit modelidir. Bu modelde, bağımlı değişkene ilişkin bilginin yalnızca bazı gözlemler için bulunduğu örneklem kullanılır ve model bağımlı değişkenin aldığı değerler sınırlandırılarak en çok olasılık yöntemiyle tahmin edilmektedir¹⁹¹.

Lineer Diskriminant Modeli: Kredi analizini geleneksel yöntemlere nazaran daha objektif bir hale getirmeyi amaçlayan çalışmalardan biri de Altman'ın Lineer Diskriminant Analizi'dir. Altman çalışmasında, 5 adet mali oranı kullanmış ve çok değişkenli diskriminant analiz tekniği ile bir diskriminant fonksiyonunu elde etmiştir¹⁹².

Z : Diskriminant fonksiyonu

X1 : Net İşletme Sermayesi / Toplam Varlıklar

X2 : Dağıtılmamış Kârlar / Toplam Varlıklar

¹⁸⁹ Probit Model", <http://economics.about.com/od/economicsglossary/g/probitmodel.htm> (25/09/2010)

¹⁹⁰ " Probit Model", <http://economics.about.com/od/economicsglossary/g/probitmodel.htm> (25/09/2010)

¹⁹¹ Mirza, 2006, s.77.

¹⁹² Yusuf Tansel İç ve Mustafa Yurdakul. "Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Yöntemini Kullanan Bir Kredi Değerlendirme Sistemi". Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi. Cilt.15, No.1, 2000, ss.1-14.

X3 : Faiz ve Vergiden Önceki Kâr / Toplam Varlıklar

X4 : Hisse Senetlerinin Piyasa Değeri / Toplam Borcun Defter Değeri

X5 : Satışlar / Toplam Varlıklar

Denklem 4 $Z = 1,2X1 + 1,4X2 + 3,3X3 + 0,6X4 + 1X5$

Buradan bulunan puan, yine Altman tarafından geliştirilen bir ölçekle karşılaştırılmak suretiyle, puanın karşılığındaki derecesi çok iyi, iyi, orta, düşük, zayıf şeklinde ifade edilebilmektedir.

Bu modele göre;

$Z > 1.81$ ise, düşük temerrüt riski,

$Z < 1.81$ ise, yüksek temerrüt riski durumu söz konusu olmaktadır.

Finansal Verilerle Kredi Skorlama Modellerinin Eksik Yönleri: Kredi skorlama modelleri, kredi riskinin ölçümü konusunda bankalara rehberlik görevi yapmıştır. Faydalarının ve olumlu yönlendirmelerinin yanı sıra, bu modellerin uygulamada bazı eksiklikleri mevcuttur. Bankaların temerrüt veri setleri yeterli olsa bile, aşağıda sayılan eksiklikler nedeniyle; kredi skorlama modelleri, kurumsal kredilerin risk ölçümünde yeterli olamayacaktır. Bu eksiklikler aşağıda kısaca özetlenmektedir¹⁹³:

Bu modeller sadece uç davranışlarla yani temerrüde düşme ya da düşmeme ile ilgilienmektedir. Gerçek hayatta ise temerrüde düşmenin; faiz ödemelerinin gecikmesi, hem faiz ödemelerinin hem de anaparanın ödenmesinde temerrüde düşülmesi gibi birçok aşaması mevcuttur. Bu sebelelere bağlı olarak kredi borçluları arasında daha doğru bir sınıflandırma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin; lineer diskriminant modelinde, kredi borçluları arasında daha fazla sayıda sınıflandırma yapılmalıdır.

¹⁹³ K. Evren Bolgün ve M. Barış Akçay, "Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları", 2. Basım.istanbul: Scala Yayıncılık, 2005.

Kredi skorlama modellerinde, tahmin edilen ağırlıkların çok kısa dönemde sabit kalacağı ve değişmeyeceği varsayılmakta olup; bu durum çok da gerçekçi değildir. Aynı durum, seçilen değişkenler için de söz konusudur. Örneğin; lineer diskriminant modeli, değişkenlerin birbirlerinden tamamen bağımsız olduğu varsayımı üzerine kurulmuş olup, bu durum gerçek hayatta olanaklı değildir.

Bu tür modeller, temerrüde düşme ya da düşmeme kararında önemli role sahip olabilecek ve ölçülmesi oldukça zor olan faktörleri dikkate almamaktadır. Örneğin kredi borçlusunun banka tarafından uzun zamandır tanınıyor olması iyi izlenime sahip olması modele dahil edilememektedir. Yine makro-ekonomik faktörler bu modellerde dikkate alınmazlar. Piyasalarda işlem gören, borçlu kuruma ait menkullerin fiyat gelişimleri de bu modellerde çok ender olarak dikkate alınmaktadır.

5.2.2. Kredi Risk Ölçümünde Modern (Yeni) Modeller

Yeni türeyen kredi türevleriyle birlikte bilanço dışı risklerin daha karmaşık yapıya sahip büyük boyutlara ulaşması, artan rekabetçi ortamda kredi kâr marjlarının gerilemesi ve teminatların değerindeki değişkenliklerin etkileri; teknolojik gelişmelerin de yardımıyla yeni kredi riski modellerinin üretilmesini zorunlu kılmıştır. Gelişmiş modeller olarak adlandırılan bu modellere aşağıda yer verilmektedir.

5.2.2.1 Merton Tabanlı Modeller

Skorlama modelleri en çok kullanılan yöntemler olmakla birlikte son yıllarda Merton tabanlı modeller sık kullanılmaktadır. Bu modeller kredinin geri ödenmemesi ve finansal piyasalar arasındaki artan korelasyonu daha iyi tespit etmektedir¹⁹⁴. Söz konusu modeller, mikro ekonomik değişiklikler üzerine odaklanırken; temerrüde düşme olasılıklarını, sermaye yapısı ve varlık fiyatları dalgalanmalarından faydalanarak hesaplamaktadır. Bu modellere göre, vade sonunda yükümlülüklerin değeri, varlıkların piyasa değerinin üzerindeyse, temerrüde düşme durumu söz konusu olmaktadır¹⁹⁵.

¹⁹⁴ Stephen M. Schaefer ve Ilya A. Strebulaev, “**Structural Models of Credit Risk are Useful: Evidence from Hedge Ratios on Corporate Bonds**”, London Business School, Kasım 2003,.

¹⁹⁵ M. Hashem Pesaran, Til Schuermann, Björn-Jakob Treutler, ve Scott M. Weiner, “**Macroeconomic Dynamics and Credit Risk: A Global Perspective**”, Nisan 2005,

Bu varsayım, kredi riskinin varlık fiyatlarındaki dinamizm tarafından yönlendirilmesi sonucunu getirmekte, dolayısıyla model, yükümlülüklerin defter değerlerinin, varlıkların piyasa değerlerini aşma olasılığına bir takım sistemik unsurları da katarak değerlendirmektedir¹⁹⁶.

Kurum varlıklarının piyasa değeri, bu modellerde, gözlenebilen değerler olarak ele alınmamaktadır. Piyasa değeri; hisse senedi fiyatları, bu fiyatlardaki dalgalanmalar ve hisse senetlerindeki opsiyon karakteristiklerini kullanarak bulunan yükümlülüklerin defter değerlerinin yardımlarıyla belirlenebilecektir. İş çevrimlerine paralel bir seyir izleyen hisse senedi fiyatları ve bu fiyatlardaki dalgalanmalar, temerrüde düşme olasılığını ve kurumların temerrüde düşmeleri arasındaki korelasyonu belirlediği için, bir yıllık dönemlerin kullanılması çevrimsel değerler üretmektedir. Dolayısıyla bu modeller, aynı yönde çevrimliliğin şiddetini artırabilmektedir¹⁹⁷.

5.2.2.2. Tarihsel Temerrüt Oranı Yaklaşımı Modeli

Bu modelle, kredi skorlama modellerine benzer bir şekilde geçmiş veri ile tahminde bulunmaktadır. Derecelendirme notlarına göre ayrılmış tahvillerin temerrüt oranları ve vadeye kalan süreleri dikkate alınarak model kurulmaktadır¹⁹⁸. Bankalar benzer niteliklere sahip olan kredilerin tarihsel temerrüt oranını analiz edebilirler. Bu model, kredi riskini tanımlamaya, p_1 ve p_2 değerlerini hesaplayarak başlamaktadır. Burada p_1 , örneğin B dereceli bir kredinin birinci yılın sonunda hala canlı olma ihtimalini göstermektedir. Öyleyse $(1-p_1)$ marjinal temerrüt oranını vermektedir. Diğer yandan p_2 ise birinci yılda temerrüt oluşmaması durumunda, ikinci yılın sonunda aynı kredinin hala canlı olma ihtimalini vermektedir. Aynı şekilde $(1 - p_2)$ ikinci yılın marjinal temerrüt oranıdır. Bu şekilde her bir kredi notu derecesindeki kurumsal borçlu için, tarihsel temerrüt oranları yardımı ile marjinal temerrüt oranı (Marjinal Mortality Rate - MMR) eğrisi çizilir¹⁹⁹.

¹⁹⁶ Adem Anbar, "Merton Modeli Kullanılarak Temerrüde Düşme Olasılığının Hesaplanması", Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar, Sayı.42, No.498 (Eylül 2005), s.48-57.

¹⁹⁷ Alexis Derviz ve Narcisa Kadlcáková, "Methodological Problems Of Quantitative Credit Risk Modeling In The Czech Economy", Paper No. 39, 2001,

¹⁹⁸ Edward I. Altman, "Measuring corporate Bond Mortality and Performance. " Journal of Finance, sEylül 1989.

¹⁹⁹ Korkmaz, ss.17-33.

$MMR1 = \frac{\text{İhraçlarının 1. yılında olan B dereceli tahvillerin toplam temerrüte düşme tutarı}}{\text{İhraçlarının 1. yılında olan B dereceli tahvillerin toplam tutarı}}$

$MMR2 = \frac{\text{İhraçlarının 2. yılında olan B dereceli tahvillerin toplam temerrüte düşme tutarı}}{\text{İhraçlarının 2. yılında olan B dereceli tahvillerin toplam tutarı}}$

Tarihsel Temerrüt Oranı Yaklaşımı Modelinin Eksik Yönleri: Bu modelin uygulamada bazı eksiklikleri mevcuttur. Kredi skorlama modellerinde olduğu gibi, bu modelde de, geçmiş dönem verilerine dayalı olarak risk hesaplaması yapılmaktadır. Temerrüt oranlarının tahmin edilmesi ve gelecek dönem temerrüt olasılıklarının hesaplanmasında kullanılması, risk yöneticilerinin MMR hesaplamasını yaptıkları dönemlere yüksek duyarlılık göstermeye eğilimlidir. Yapılan bu tahminler, aynı zamanda, belli bir risk grubunda yapılan yeni tahvil ihraçlarının sayısına ve her bir yatırımın derecesine duyarlı hale gelmektedir²⁰⁰.

5.2.2.3. Sermayenin Risk Ayarlı Getirisi (RAROC) Modeli

Sermayenin risk ayarlı getirisi (Risk Adjusted Return on Capital - RAROC), Bankers Trust öncülüğünde oluşturulmuş ve uygulamadaki bazı farklılıklara rağmen hemen hemen bütün büyük bankalar tarafından benimsenmiştir. RAROC'un ardında yatan esas fikir, borcun riskine karşın beklenen gelirin dengelenmesidir. Dolayısıyla burada, kredinin gelirin, varlıklar arasında bölünmesindenense varlık riskinin bazı önlemlerle bölünmesinin yerinde olacağı düşüncesinden hareket edilmektedir²⁰¹.

Bir kredi, ancak RAROC'un, bankanın gösterge maliyetine göreceli olarak yüksek olduğu durumlarda kabul edilmektedir. Alternatif olarak, mevcut bir kredide RAROC, bankanın RAROC göstergesinin altına düşerse, krediden sorumlu yöneticiler, krediyi kârlı hale getirmek için vadesini yeniden gözden geçirme yoluna gitmelidir²⁰².

²⁰⁰ Anthony Saunders ve Marcia Millon Cornett, "Financial Institutions Management: A Risk Management Approach", 5. Basım, McGraw-Hill Education, 2005, s.318.

²⁰¹ Stephen Kealhofer, "The Economics of the Bank and of the Loan Book", Mayıs 2002. http://www.moodyskmy.com/research/files/wp/econ_of_banks.pdf s.1-33.

²⁰² Öker, s.237.

RAROC hesaplamasının zorluğu, kredi riskinin ölçülmesinde yatmaktadır. Bir varlığın (kredi) değerindeki değişim ($\Delta L/L$), kredinin süresine ve faiz oranı şokunun büyüklüğüne ($\Delta R/1+R$) bağlıdır.

$$\text{Denklem 5 } \Delta L / L = - DL [(\Delta R / (1+R))]$$

Aynı görüş, aşağıdaki formülde de yer almakta olup, faiz oranı şokları kredi kalitesi şoklarıyla yer değiştirmektedir.

$$\text{Denklem 6 } \Delta L = -DL \times L \times (\Delta R/1+R)$$

ΔL = Sermayenin risk etkisi ya da kayıp miktarı (dollar capital of risk exposure or loss amount)

DL = Kredinin ağırlıklı borç verme süresi (duration of the loan)

L = Risk miktarı ya da büyüklük miktarı (Risk amount or size amount)

$(\Delta R/1+R)$ = Kredi üzerindeki güven faktörünün beklenen risk değişimi (expected risk change in credit factor on loan)

Bir finansal varlığın ortalama süresinin hesaplandığı RAROC ile kredi süresi ve miktarı da kolayca hesaplanabilir ama bir sonraki yıl kredi riski priminde meydana gelecek maksimum değişimin tahminini yapmak daha zordur. Kredi riskleri ile ilgili kamuya açık bilgi olmadığından, risk primlerinin bulunması için şirket tahvillerinin işlem gördüğü tahvil piyasasını incelemek gerekmektedir. İlk başta borçlu tarafından S&P derecelendirme sınıflarından (AAA, AA, A vb...) hangi gruba girdiği belirlenir. Sonra o kredi derecelendirme sınıfında bulunan tüm tahvillerin bir önceki yıla göre gerçekleşen risk primi değişimleri incelenir. En kötü senaryo durumunun dikkate alınması için, risk primi en çok değişen tahvilin risk primi değişimi kullanılır²⁰³.

Örnek olarak AAA derecesine sahip olan borçlunun kredi riskini değerlendirebiliriz. Bu kredinin süresi 2,7 yıl, cari faiz oranı yüzde 10 ve kredi miktarı da 1 milyon TL olsun. Yapılacak ilk iş, aynı kredi derecesine sahip olan tahvillerin bir

²⁰³ Korkmaz, S.17-33.

önceki yıla göre risk primlerindeki değişimin hesaplanmasıdır. Mesela en yüksek değişim 1,1 olduğunu varsayarsak hesaplamalarımız aşağıdaki gibi olacaktır:

$$\text{Denklem 7 } \Delta L = D_L \times L \times (\Delta R / 1+R)$$

$$= -(2,7) (1 \text{ milyon TL}) (0,011/1,1)$$

$$= -27,000 \text{ TL}$$

Sonuç olarak, değeri 1 milyon TL olan kredinin kredi kalitesindeki değişim, bu kredinin risk miktarının yada piyasa değerinin 27 bin TL düşmesine neden olmaktadır. Kredinin tahsil edilip edilmeyeceği, kredinin tahmin edilen riskinin kredi gelirleri ile kıyaslanması sonrasında belli olur.

Kredinin bir yıllık faiz ve alınan ücretlerin aşağıda gösterildiği gibi olduğunu varsayarsak:

$$\text{Marj} = \%0,2 \times 1 \text{ milyon TL} = 2.000 \text{ TL}$$

$$\text{Giderler} = \%0,1 \times 1 \text{ milyon TL} = 1.000 \text{ TL}$$

$$\text{Toplam Kredi Geliri} = 3.000 \text{ TL olarak hesaplanmaktadır.}$$

Kredi için hesaplanan RAROC katsayısı:

$$\text{RAROC} = \text{Kredinin bir yıllık geliri} / \text{Kredi riski ya da sermaye riski (DL)}$$

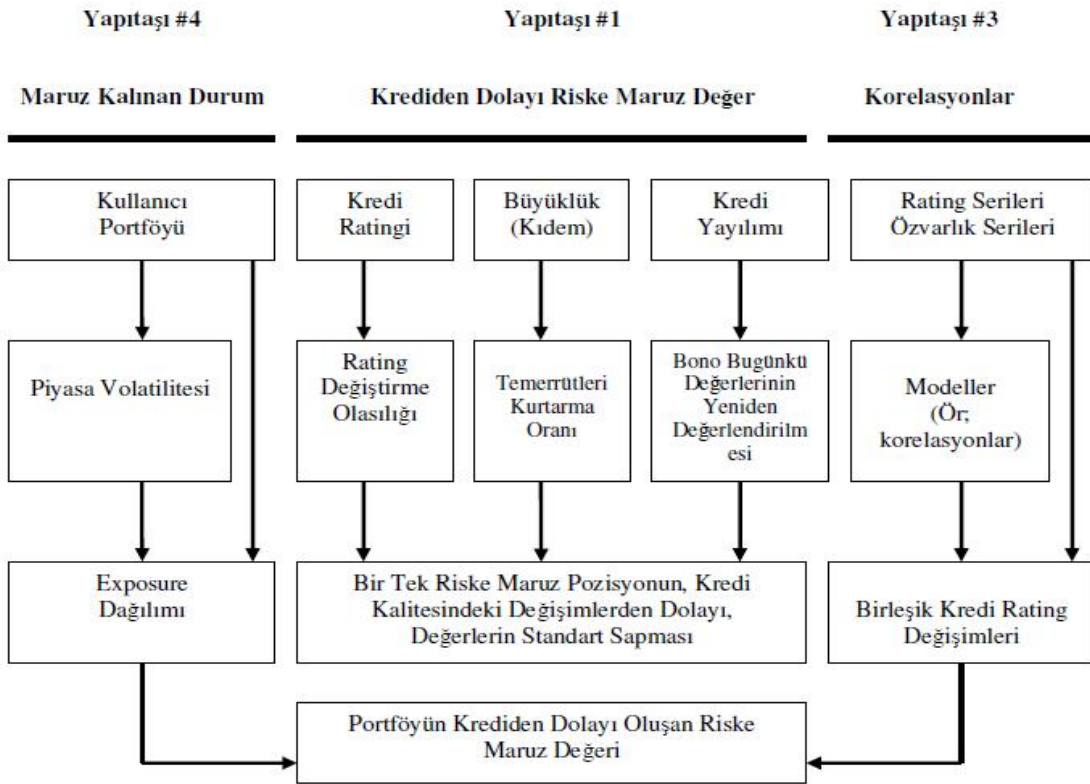
$$\text{RAROC} = 3.000 \text{ TL} / 27.000 \text{ TL} = \%11,1 \text{ olmaktadır.}$$

%11,1'lik oranın bankanın içsel RAROC göstergesinin üzerinde olması halinde (fonların maliyetine dayalı olarak), kredi kabul edilecektir. Ters bir durumda ise, kredi hemen reddedilecek ya da kabul edilebilir RAROC seviyesinin sağlanması için borçludan daha yüksek giderlere katlanması (daha yüksek bir marj ödemesi) talep edilecektir.

5.2.3. Kredi Portföy Riski Ölçüm Modeller

5.2.3.1. CreditMetrics Modeli

CreditMetrics, uluslararası yatırım bankası JP Morgan ve Sponsorları tarafından 1997 yılında "riske maruz değer - value at risk - VAR" çerçevesinde krediler gibi alım-satıma konu olmayan varlıkların veya şirket tahvillerinin risk ölçümü için geliştirilen modeldir²⁰⁴.

Yapıtaşı #2

Şekil 9 : CreditMetrics / CreditVar Yapıtaşları

Kaynak: Michel Crouhy, Dan Galai ve Robert Mark, A Comparative Analysis Of Current Credit Risk Models, Journal Of Banking & Finance. Vol.24, 2000.s.65.

CreditMetrics, kredi göçü (credit migration) tekniğine dayanmaktadır. Bu teknikte genelde belirli bir vadede (genelde bir yıllık) müşterilerin kredi kalitelerindeki değişim olasılığının belirlenmesini öngörmektedir. Bu göç iyi bir kredi derecesinden temerrüde düşme ihtimallini de içermektedir. Bu modelin etkili bir şekilde kullanımı

²⁰⁴ Michel Crouhy, Dan Galai ve Robert Mark, "A Comparative Analysis Of Current Credit Risk Models", Journal Of Banking & Finance. Vol.24, 2000.s.61.

için; borçlunun kredi notu, kredi riski tutarı, temerrüt halinde kayıp (THK) oranı, borçlu için temerrüt olasılığı ve korelasyon bilgilerine ihtiyaç vardır²⁰⁵.

Modele göre, her borçlu bir kredi derecesine sahip olmaktadır. Geçiş matrisinin yardımıyla yapılan derecelendirmedeki iyileşme ya da kötüleşme olasılığı veya temerrüde düşme durumu tespit edilmektedir. Temerrüde düşme, değer düşüşüne neden olmaktadır. Ancak kredinin değeri de, derece kötüleştikçe azalmaktadır²⁰⁶.

Şekil 9’da CreditMetrics’in risk ölçümü yapıtaşlarını gösterilmektedir. Tek bir finansal entrüman için CreditVar ve portföyün çeşitlendirme etkisi dahil CreditVar ölçümüne yönelik adımlar detaylı olarak yer almaktadır.

Bu model, borçlunun derece dağılımını tesadüfi olarak, her bir derece için olasılık şeklinde belirlemektedir. Model, kredinin değerini, verilen derecelerin forward primlerini ve bu primlerin toplanarak bulunduğu portföy değerini kullanarak yeniden hesaplamaktadır. Bu nedenle, genellikle ileriye yönelik değerlendirilen bir model olarak görülmektedir. Ancak model, iktisadi veya finansal herhangi bir değişkene dayanmayan, geçiş matrislerinin mekanik olarak adapte edilmesinden ibaret kalmaktadır. Modelin diğer bir olumsuz tarafı da, derecelendirme sistemlerine çok fazla bağımlı olması nedeniyle, aynı yönde çevrimliliği artırma ihtimali iyice güçlenmektedir²⁰⁷.

5.2.3.2. Credit Risk+ Modeli

CreditRisk+ modeli 1997 yılında Credit Suisse First Boston (CSFB) tarafından kullanıma sunulan istatistik bir modeldir. Model, portföyde yer alan her kredinin temerrüt oranı ile temerrüt halinde kayıp tutarlarından kayıpların olasılık dağılımını

²⁰⁵ Sertan Eratay, “Kredi Riski Tanımı, Ölçümü Yöntemleri ve Modelleri”, Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 31, Temmuz-Ağustos 2003.

²⁰⁶ Michel Crouhy, Dan Galai ve Robert Mark, “A Comparative Analysis Of Current Credit Risk Models”, Journal of Banking & Finance, Vol.24, (2000), s.59-117.

²⁰⁷ Edit Horvath, “Studies on The Potential Impacts Of The New Basel Capital Accord”, National Bank of Hungary Occasional Papers, No.27 (Ekim 2003), s.24-30.

tahmin etmeye çalışır. Bu tahmine göre portföyün beklenen kaybı ve belli bir miktarın üzerinde karşılaşılabilecek kayıplar için gerekli olan sermaye tahmin edilir²⁰⁸.

CreditRisk+ Modeline göre kredi riski, müşteri firmaların temerrüt olasılıklarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kredi riskinin oluşmasında üç unsur etkili olmaktadır. Bunlar; alacak tutarının büyüklüğü, borçlunun yükümlülüğünü yerine getirememesi olasılığı ve borçlunun yoğunlaşma riskidir.

Modelin en önemli özellikleri; kullanımı hızlı, kolay ve düşük maliyetlidir²⁰⁹. Bu modele temerrüt oranlarının volatilitelerini, diğer bir ifade ile beklenmeyen zarar miktarlarını hızlı bir şekilde tahmin etmek mümkün olmaktadır.

5.2.3.3. Moody's KMV (Kealhofer-McQuown-Vasicek) Modeli

Kredi portföy riski ölçüm modellerinden birisi de Merton'un geliştirdiği opsiyon fiyatlama teorisine dayanan KMV'nin beklenen temerrüt sıklığı modelidir. KMV, başlangıçta temerrüt olasılıklarını elde etmek için ölçmeye başladığı beklenen temerrüt sıklığını sonradan portföy için genişletmiştir.

Bu modelde batma süreci firmanın sermaye yapısı ile alakalı olarak içseldir. Firmanın aktifleri belirlenmiş kriter değerinin altına düştüğünde batma oluşur. KMV modeli, objektif tek bir derecelendirmeden çok her firma için ayrı bir derecelendirme öngörmektedir²¹⁰.

CreditMetrics yaklaşımda temerrüt olasılıklarının tayin edilmesinde borçlu derecesi kullanılmaktadır. KMV borçluya ait derece istatistiklerini kullanmamıştır. KMV borçlu dereceleri yerine her bir borçlu için merton modelini baz alarak beklenen temerrüt frekansını türetmektedir. Buna göre, temerrüt olasılığı firmanın sermaye yapısına, varlık getirisi değişkenliliğinin ve güncel varlık değerinin bir fonksiyonudur. Dolayısıyla beklenen temerrüt firmaya özgüdür ve bir derecelendirme sistemiyle eşleştirilerek borçlunun eşdeğer derecesi türetilir. Beklenen temerrüt frekansı

²⁰⁸ Andrew Kimber, Credit Risk; From Transaction to Portfolio Management, Elsevier Finance Butterworth - Heinemann, Oxford 2004, s.121.

²⁰⁹ Credit Suisse First Boston, Financial Pricing, Credit Risk+: Credit risk Measurement Framework, New Work/London, 1997, s. 10.

²¹⁰ Babuşçu, 1997, s.145.

derecelendirme kuruluşları tarafından öne sürülen harflere bağlı geleneksel sıralama yerine borçlunun temerrüt riskiyle ilgili ana sıralaması olarak görülebilir²¹¹.

5.2.3.4. CreditPortfolio Wiev Modeli

CreditPortfolio Wiev (Mckinsey) Modeli, makroekonomik büyüklükleride katarak kredi risk hesaplaması yapan bir modeldir. Geçiş olasılıkları matrisleri ve temerrüt olasılıkları, makro ekonomik gelişmelere göre uyarlanmaktadır. Makro ekonomik değerler farklı ülke ve sektörler göre değişmektedir. Ekonominin genel durumundaki olumlu veya olumsuz dalgalanmalara karşı kredi derecelendirmeleri gözden geçirilmelidir²¹². Örneğin BBB dereceli bir borçlunun temerrüte düşme olasılığı ekonominin daraldığı dönemde genişleme dönemine göre daha yüksek olmaktadır.

CreditPortfolio Wiev model, temerrüdün her ülke için işsizlik oranı, GSMH büyüme oranı, uzun vadeli faiz oranı düzeyi, döviz kurları, hükümet harcamaları, ve toplam tasarruf oranı gibi makroekonomik etmenlerin değerine bağlı olduğu kabul eder. Model, bu etmenlerin farklı sektördeki değişik derece gruplarına ait geçiş olasılıklarını simüle etmek için kullanılan çoklu faktör modelidir²¹³. Temerrüde düşme rasyosunun çevrimlere bağlı hareket ettiği ve bu rasyodaki dalgalanmaların sektörler arasında farklılık gösterdiğine dair gözlemler bu modeli meydana getirmiştir.

5.2.3.5. Kredi Riski Portföy Teorisi

Modern Portföy Teorisine göre beklenen getiri ve riskin hesaplanmasında, finansal varlıkların geçmişteki getirileri gözönüne alınmaktadır. Yatırımcının dönem sonunda elde edeceği getiriyi bilmesi mümkün değildir. Yatırımcı portföydeki varlıkların geçmişteki performansına bakarak gelecekteki getiriyi tahmin edebilir. Portföydeki varlıklar beklenen getiriye karşın riskte taşır. Yatırımcı portföyün beklenen getirisini yükseltmek isterken aynı zamanda riskinide azaltmak arzusunda olacaktır.²¹⁴.

²¹¹ Bolgün ve M. Barış Akçay, 2005, s.586.

²¹² Öker, s.244.

²¹³ Bolgün ve M. Barış Akçay, 2005, s.596.

²¹⁴ Mehmet Baha Karan, Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi, Gazi Kitabevi, Ankara 2001, s.131.

Modern Portföy Teorisi, finansal varlıkların getirileri arasındaki ilişkilerin dikkate alınması ve tam pozitif ilişki içinde bulunmayan varlıkların aynı portföyde birleştirilmesiyle, beklenen getiriden vazgeçmeden riskin azaltılabileceğini göstermiştir. Yani portföy çeşitlendirmesi ile daha düşük riskli portföyler oluşturmak mümkündür.

Markowitz'in ortaya koyduğu modern portföy teorisi bankalardaki kredi portföyleri içinde geçerlidir. Banka tarafından ne kadar iyi analiz yapılırsa yapılsın risk kredi portföyünde sıfırlanamaz. Kredi portföyüne ait riskin azaltılması ancak farklı sektör ve farklı müşteri gruplarına yayılmış kredi portföyü ile mümkün olacaktır²¹⁵.

Bankaların kredi portföylerindeki kredilerden elde ettikleri getirileri (X_i) tek tek hesapladıklarını varsayarsak buna göre bu portföyün beklenen getirisi (E_p) ve portföyün riski (σ_p) aşağıdaki şekilde hesaplanabilir²¹⁶.

Portföyün Getirisi:

Denklem 8 $E_p = \sum p_i * X_i$, p_i oran ve x_i getirileri göstermektedir.

Portföyün Riski:

Denklem 9 $\sigma_p = (\sum \sum p_i * p_j * \sigma_{ij})^{1/2}$, formülü ile hesaplanabilir.

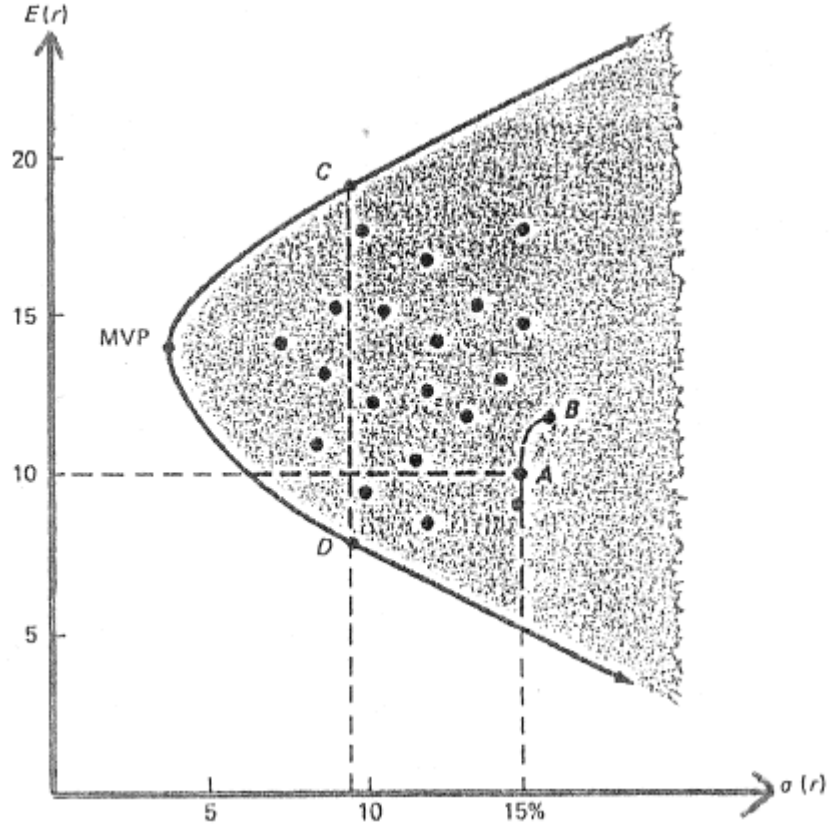
Denklem 10 $\sigma_{ij} = COV_{ij}$, iki varlığın kovaryansına eşittir.

Denklem 11 $COV_{ij} = \rho * \sigma_i * \sigma_j$ burada ρ kolerasyon katsayısına eşittir.

Bankalar sahip oldukları kredi portföyünün; bu portföyü oluşturan kredilerin geçmişteki davranışlarından ve birbirleri ile korelasyonlarından faydalanarak gelecekteki getiri ve riskini hesaplayabilir.

²¹⁵ Kaval, 2000, s.64.

²¹⁶ Tuba Kale Korkmaz, Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler, Active dergisi, Temmuz-Ağustos 2004.

Şekil 9: Banka Kredi Portföy Çeşitlendirmesi.

Kaynak: Robert A. Haugen, "Modern Investment Theory", 5. Baskı, s.92.

Şekil 9'da minimum kredi riski taşımak isteyen bankanın kredi portföyü, MVP noktasını temsil eden kredi çeşitlendirmesi ile sağlanan portföydür. Eğer banka getirisini artırmak istiyor ise bu durumda risk artışına katlanarak MVP-C arasındaki hedeflemiş olduğu getiriye sağlayacak kredi çeşitlendirmesi ile kredi portföyünü oluşturacaktır.

Riski seven bankanın daha yüksek kazanç beklentisi ile riski yüksek portföylere yatırım yapması beklenmektedir. Oysaki banka regülatörleri, risklerin önceden belirlenmiş limitler içerisinde tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle riski seven banka, taşıyacağı risk miktarını regülatörün kabul sınırlarına indirmeye yada sermaye miktarını artırmaya zorlanacaktır. Buna bağlı olarak bankanın beklenen getirisini ve sermaye kârlılık oranı düşecektir. Öte yandan riski sevmeyen banka zaten düşük risk-

getiri düzeyinde portföy oluşturacağı için düşük kazanca razı olacak ve taşıdığı riskler büyük olasılıkla regülatörün belirlediği limitler dahilinde kalacaktır²¹⁷.

5.2.3.6. Kredi Portföy Riski Ölçüm Modellerinin Karşılaştırılması

Kredi portföy risk ölçüm modellerinde karşılaşılan en önemli güçlük kullanılan parametrelerin risk ölçümünü önemli derecede etkilemesi ve uygulama sürecinde kullanıcıların yargısal bazı değerlerinin de modüle dahil olmasıdır.

KMV ve CreditPortfolio View yaklaşımlarına göre temerrüt ve değişim oranları zaman içinde değişmektedir ve bu olaylar aynı deneysel gözlemlere dayanmaktadır. KMV, borçluya ait varlıkların piyasa değerinin borçlunun temerrüt olasılığı ile ilişkili olduğunu mikroekonomik bir yaklaşımla kabul ederken; CreditPortfolio View temerrüt ve değişim olasılıklarını makroekonomik faktörlerle ilişkilendirmektedir. Bu modelin kullanılması, kullanıldığı ülkenin ve ilgili sektörün temerrüt verilerinin güvenilir olmasına bağlıdır²¹⁸.

CreditMetrics modeli yapılar kredi risklerinde spread riskini gözardı etmektedir. Buda riskin eksik ölçümüne neden olabilir. Mevcut kredi risk modelleri faiz riskini ve diğer piyasa risklerini modül dışında tutarak kredi risk ölçümünü basitleştirmektedir²¹⁹.

Kredi portföyü riski ölçüm modelleri uzun süreye dayalı geçmiş verilere ihtiyaç duymakta olup Türkiye’de gerekli veriler olmadığından bugün için uygulanması olanaksızdır. Türkiye’de Merkez Bankasının yayınladığı temel düzeydeki birkaç veri haricinde elde kaynak mevcut değildir. Bu modeller finansal piyasası gelişmiş ve gerekli veri birikimini uluslararası derecelendirme kuruluşlarının sahip olduğu kayıtlardan temin edebilen piyasalar için geçerlidir²²⁰.

²¹⁷ Eken, 2006, s. 52.

²¹⁸ Patrica Jackson ve William Perraudin, Regulatory Implication of Credit Risk Modeling, Journal of Banking & Finance No:24 2000. s.88-93.

²¹⁹ Öker,s.262.

²²⁰ Bolgün ve M. Barış Akçay, 2005, s.604.

BÖLÜM VI

6. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLAR İLE KREDİ RİSKİ HAKKINDA YAPILAN BİR ARAŞTIRMA

Dünyada yaşanan gelişmelerin sonucunda bankacılık sektöründeki kredi kullandırma alışkanlıkları, özellikle son çeyrek yüzyılda çok hızlı bir şekilde değişmiş ve daha karmaşık bir hale gelmiştir. Buna bağlı olarak kredi riski yönetim anlayışı da değişerek gelişmektedir. Türkiye' de de durum farklı değildir. Otuz sene önce kredi eksperlerinin kişisel değerlendirmesi ile yapılan kredi risk ölçüm yöntemi günümüzde yerini istatistik tabanlı yöntemlere bırakmaktadır. Buna bağlı olarak da bankacılık sektöründe kredilendirme ve kredi riski yönetimi anlayışı değişmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde kredi riski ile ilgili bankacılık sektöründe özellikle kredi ile ilgili departmanlarda görev alan kişilerle yapılan bir ankete yer verilmektedir.

6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

6.1.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Sınırı

Çalışmanın amacı Türkiye' de bankacılık sektöründe çalışanların kredi riskine bakışını analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye' de faaliyet gösteren bankaların kredi ve risk yönetimi ile ilişkili departmanlarında faaliyet gösterenler bu çalışmanın ana kitlesini oluşturmaktadırlar. Yapılan bu çalışmada Türkiye' de kurulu yabancı yatırım bankalarından Credit Agricole Yatırım bankası Türk A.Ş., Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş. ve Taib Yatırım bankası A.Ş. ile Türkiye'de mevduat toplama yetkisine sahip yabancı bankalardan Bank Mellat, Habib Bank Limited, JP Morgan Chase Bank National Association, Societe Generale S.A., The Royal Bank of Scotland N.V., Westlb A.G. bankalarına ulaşılammış ve bu 9 banka yapılan örnekleme çalışmasına dahil edilmemiştir. Bu araştırmaya yukarıda sayılan bankalar haricinde Türkiye' de faaliyet gösteren 40 bankanın kredi ve risk yönetimi faaliyetleri ile ilişkili

departmanlarında görevli 1.085 kişi dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen kişilerin tespitinde, banka çalışanları ile yapılan yüzyüze görüşmelerde önerilen kişiler ile bankalararası yapılan toplantı, konferans ve seminer katılımcıları ve bankaların internet sitelerinden tespit edilen kişiler dikkate alınmıştır.

6.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Verilerin toplanmasında nicel bir araştırma yöntemi olan anket tekniği uygulanmıştır. Anket içeriği bankacılık sektörü çalışanlarıyla yüz yüze yapılan görüşmeler ile çoktan seçmeli ve çoklu seçmeli sorular olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket çalışması "google anket" sistemine girilmiş ve ankete ulaşabilecekleri link e-posta ile ana kitleye gönderilmiştir. Birçok bankanın bilgisayar sisteminin kendi güvenlik ayarları nedeni ile anket linkini taşıyan e-postaya erişimi engellemiş olması katılımı kısıtlamıştır. Ankete katılımını sağlamak amacıyla anket formu e-post içeriği ile ana kitleye ayrıca gönderilmiş ve cevapların e-posta ile iletilmesi istenmiştir.

Ankete katılım daveti 1.085 kişiye 06.12.2010 tarihinde sadece google anket programı ile 09.12.2010 ve 13.12.2010 tarihinde google anket programı ve e-posta ile gönderilmiştir. E-posta gönderimlerinde ortalama olarak 63 adet "işyeri dışında" ve 128 adet "teslim edilemeyen ileti" geri bildirim e-posta mesajı alınmıştır. Ankete 96 kişi katılmış olup hiç soru cevaplamayan yada cevapladığı soru oranı % 20 den aşağı olan 6 katılımcı dikkate alınmamıştır. Değerlendirmeye 90 katılımcı alınmış olup katılım oranı $(90 / 1.085) \%8$ olmuştur.

6.1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Bankalar; büyüklüğüne, organizasyon yapısına, türüne ve faaliyet gösterdiği alanların dağılımına göre birçok farklı iş biriminden oluşmaktadır. Banka çalışanları ile yapılan anket çalışmasında; bankada çalışılan departmanın, bankada çalışma süresinin, banka türünün ve banka büyüklüğünün bankacıların kredi riskine ve risk yönetimine bakışına etkisi istatistiksel olarak analiz edilecektir.

Çalışma süresi yapılan işle ilgili becerinin kazanılması ve işe ait riskli noktaların bilinmesi anlamında önemlidir. Anket sonuçlarına göre bankacılık

sektöründe çalışma süresi ile yapılan işe ait risk analiz bilgisine sahip olunup olunmadığı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı istatistiki olarak araştırılacaktır.

Bankanın büyüklüğü ile halka arzı arasında ilişkinin varlığı bu çalışmada sorgulanacak olan diğer bir husustur. Her kurum gibi bankalarda büyüdükçe faaliyet alanları ve miktarları büyümekte buda bankaların kurumsallaşmasını sağlamaktadır. Bankanın borsada işlem görmesi bu kurumların büyüklüğü ve kurumsallaşması ile doğrudan alakalıdır. Banka çalışan sayısı, bilanço aktif büyüklüğü ile birlikte bankanın büyüklüğünü gösteren kriterlerden biridir. Buna göre çalışan sayısı ile bankanın IMKB'da işlem görmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilecektir.

Bu çalışmada analiz edilecek diğer bir nokta risk ölçüm sonuçlarının bildiriminde banka türleri arasında fark olup olmadığının tespitidir. Banka risk ölçüm sonuçlarının çalışanları ile paylaşımı bankacılık sektöründe homojen bir dağılım mı göstermekte yoksa banka türüne göre çalışanları ile paylaşan bankalar ve paylaşmayan bankalar ayrışmakta mıdır sorusunun cevabı yapılacak istatistik analizi ile anlaşılmaya çalışılacaktır. Ayrıca kredi riski ölçümünde yetersiz olan etkenin banka türlerine göre yabancı sermayeli, özel sermayeli, kamu sermayeli ve mevduat kabul etmeyen bankalara göre farklılık içerip içermediği bu çalışmada analiz edilecektir.

Bankalar faaliyetlerinden dolayı bir çok riskle karşılaşmaktadır. Banka türüne bağlı olarak bankacılık sektöründe en önemli görülen risk arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı anket bulgularına göre test edilecektir. Ayrıca banka çalışanın risk yönetimindeki gelişmeleri ağırlıklı olarak takip ettiği kaynak ile görev yaptığı departmana göre sektörde gördüğü en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı istatistiksel olarak araştırılacak diğer bir husustur.

Kredi riskinin gerçekleşmesi yani temerrüt durumunun oluşmasındaki en önemli nedenin ne olduğu ve anket katılımcısının çalıştığı banka türü ile görev yaptığı departmana göre değişip değişmediği istatistiksel olarak bu çalışmada araştırılacaktır.

6.2. ANKET VERİLERİNİN ANALİZİ

Kredi portföyü ve riski yönetimi anket formu üç bölüm halinde hazırlanmış olup sorular anket formunda karışık sıralanmıştır. İlk bölümde banka genel bilgileri ve katılımcının faaliyet gösterdiği alan ile sektör deneyimi tespit edilmeye çalışılmıştır. Anketin ikinci bölümünde, bankaların kullanmış olduğu kredi risk ölçüm metodunun ne olduğu, kredi müşterileri ile kredi ürünlerinin risklerini ölçüp ölçmediği, ölçüm sonuçlarını kaç grupta sınıflandırdığı, ölçüm sonuçlarının bankaların hangi kararlarını etkilediği ve ölçüm sonuçlarının bankalar tarafından çalışanları ile paylaşım düzeyi araştırılmıştır. Ayrıca bankaların kredi riskinden korunmak için hangi işlemleri kullandığı sorgulanmıştır. Anketin üçüncü bölümünde, katılımcının yaptığı işle ilgili risk analiz bilgisine sahip olup olmadığı ve risk yönetimindeki gelişmeleri en çok hangi kaynaktan takip ettiği sorulmuştur. Ayrıca katılımcıya, bankacılık sektöründeki en önemli risk, kredi derecelendirme aşamasında kullanılan veriler içinde en önemli bulunduğu kriter, günümüz kredi riski yönetiminin önemini artıran en önemli etken, kredi riski yönetimi ihtiyacının en önemli kriteri, kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli etken ve kredi riskinin ölçümündeki yetersizliğin neden kaynaklandığı sorulmuştur.

6.2.1. Banka ve Katılımcı Genel Bulguları

Bankaların genel bilgileri ve katılımcıların faaliyet gösterdiği departman ile sektör deneyimi bu bölümde yer almakta elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Banka Türü Bilgisi: Banka türü bilgisi, bankanın faaliyetleri hakkında genel bir fikir vermesi açısından önemlidir.

TABLO 13 : Ankete Katılanların Çalıştığı Banka Türleri

Çalıştığınız banka türünü belirtiniz.	Sayısı	Oranı
Özel sermayeli banka	19	%21
Yabancı sermayeli banka	25	%28
Mevduat kabul etmeyen banka	6	%7
Kamu sermayeli banka	40	%44
Toplam	90	%100

Ankete katılan kişilerin çalıştığı banka türü bilgisi dağılım frekansı tablo 13’de gösterilmiştir. Buna göre ankete katılanlardan %44 kamu sermayeli, %28 yabancı sermayeli, %21 özel sermayeli ve %7 mevduat kabul etmeyen banka çalışanıdır.

Banka IMKB İşlem Bilgisi: Bankanın IMKB’da işlem görüyor olması risklerini hissedarlarına kadar dağıttığı ve kurumsal bir yapıya sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

TABLO 14 : Bankaların IMKB İşlem Bilgileri

Bankanız IMKB’da İşlem görüyor mu?	Sayısı	Oranı
Evēt	46	%51
Hayır	44	%49
Toplam	90	%100

Ankete IMKB’da işlem gören bankalardan 46 kişi ve işlem görmeyen bankalardan 44 kişi katılmıştır.

Banka Personel Sayısı: Bankanın çalışan sayısı bankanın büyüklüğü, ülke geneline dağılımı ve şube sayısı hakkında fikir vermektedir.

TABLO 15 : Bankaların Personel Sayıları

Bankanız çalışan sayısını belirtiniz.	Sayısı	Oranı
0 - 1.000 arası kişi	8	%9
1.000 - 5.000 arası kişi	19	%21
5.000 - 10.000 arası kişi	9	%10
10.000 ve üzeri kişi	54	%60
Toplam	90	%100

En yüksek katılım %60 oranı ve 54 kişi ile 10.000 ve üzeri personele sahip büyük bankalardan gerçekleşmiştir. 1.000-5.000 arası çalışanı olan bankalardan katılım oranı %21 ile 19 kişidir. 5.000 - 10.000 arası çalışanı olan bankalardan ankete katılım

oranı %10 olup katılan kişi sayısı dokuzdur. 0-1.000 arası çalışanı olan bankadan katılım oranı %9 olup ankete katılan kişi sayısı sekizdir.

Bankanın türü, IMKB bilgisi ve çalışan sayısı birlikte analiz edildiğinde en az 17 banka çalışanın ankete katıldığı anlaşılmaktadır. Kamu sermayeli beş farklı banka, özel sermayeli beş farklı banka, yabancı sermayeli beş farklı banka ve mevduat kabul etmeyen iki farklı banka ayrımı yapılabilmektedir.

Sektördeki İş Deneyimi: Sektördeki iş deneyimi süresi banka çalışanlarının iş bilgileri ve deneyimleri konusunda fikir verecektir.

TABLO 16 : Ankete Katılanların Sektöründeki İş Deneyimi

Kaç yıldır bankacılık sektöründe çalışmaktasınız?	Sayısı	Oranı
1 - 5 yıl arası	19	%21
5 - 10 yıl arası	3	%3
10 - 15 yıl arası	36	%40
15 yıldan fazla	32	%36
Toplam	90	%100

Sektörde çalışma süresi 10-15 yıl arasında olan 36 kişi ankete katılmış olup tüm katılımcıların %40'ını oluşturmaktadır. Ankete 15 yıldan daha uzun süre çalışan 32 kişi katılmış olup tüm katılımcıların %36 sını oluşturmaktadır. 1- 5 yıl arasında çalışan 19 kişi ankete katılmış olup katılım oranı %21'dir. Ankete 3 kişi ile en az katılım 5- 10 yıl arası çalışan gruptan olmuştur.

Bu gruptaki katılımın azlığı Türkiye'de 2001 yılında finans sektöründe yaşanan krizle sektördeki işgücü kaybı ve devam eden 3- 4 yıl boyuncada bankacılık sektöründe ciddi bir personel alımının olmaması yani bankacılık sektöründe zaten 5-10 yıl tecrübeye sahip personelin azlığıdır.

Bankada Çalışılan Departman Bilgisi: Ankete katılanların bankada görev aldıkları departman, kredi sürecinin hangi aşaması ile daha alakadar oldukları konusunda fikir verecektir.

Anket çalışması kredi ile ilişkili departmanların katılımı için hazırlanmış olmakla birlikte banka içi departman değişikliği olabileceği düşüncesi ile banka bünyesindeki tüm departmanlar genel olarak belirtilmiştir.

TABLO 17 : Bankada Çalıştığı Departman

Bankanızın hangi departmanında çalışmaktasınız?	Sayısı	Oranı
Yönetim	8	%9
Hazine ve nakit yönetimi	1	%1
Kredi Pazarlama	17	%19
İstihbarat ve Mali tahlil	21	%23
Kredi tahsis	18	%20
Kredi İzleme ve raporlama	12	%13
Şube operasyonları	8	%9
Destek hizmetleri	5	%6
Toplam	90	%100

Ankete bankaların istihbarat ve mali tahlil departmanında çalışan kişilerin katılımı daha fazla olmuştur. Bu departmandan katılım oranı %23 ve katılan kişi sayısı 21 kişidir. Ankete kredi tahsis departmanında görevli 18 kişi katılmış olup katılım oranı %20 dir. Ankete kredi pazarlama departmanında görevli 17 kişi katılmış olup katılım oranı %19 dir. Kredi izleme ve raporlama departmanında görevli 12 kişi ankete katılmış olup katılım oranı %13'dür. Bankaların yönetim kadrosunda görevli 8 kişi ankete katılmış olup katılım oranı %9 dur. Şube operasyonları departmanından ankete 8 kişi katılmış olup katılım oranı %9 dur. Banka hazine ve nakit yönetimi departmanından bir kişi, banka destek hizmetleri departmanından beş kişi ankete katılmıştır.

6.2.2. Bankanın Kredi Riski Yönetimi ve Çalışanı ile Paylaşımı

Bankacılık sektöründe başarı risklerin iyi bir şekilde yönetilmesine bağlıdır. Bankalar tarafından risklerin iyi yönetilmesi ise etkin bir risk yönetim sürecinin bankalarda uygulanması ile mümkündür. Bankalarda risk yönetim sürecinin başarısı için öncelikle doğru bir şekilde risklerin tespit edilmesi ve tespit edilen bu risklerin ölçülmesi gerekmektedir. Bankanın maruz kaldığı riskleri tanımlayabilmesi ve

ölçebilmesi görevlendirdiği personelin becerisine bağlıdır. Bankalar, çalışanlarına bu beceriyi kazandırmak ve risk yönetim politikasına çalışanlarını dahil etmek durumundadır.

Bankanın Risk Ölçüm Sonuçlarını Çalışanına Bildirim Durumu: Bankanın risk ölçüm sonuçlarını personeli ile paylaşması risk yönetim sürecine personeli ne kadar dahil ettiğinin bir göstergesi olacaktır.

TABLO 18: Bankanın Risk Ölçüm Sonuçlarını Bildirim Durumu

Bankanız risk ölçüm sonuçlarını size bildiriyor mu?	Sayısı	Oranı
Evet	63	%70
Hayır	25	%28
Toplam	88	%98

Anket sonuçlarına göre katılımcıların %70 ini oluşturan 63 kişi çalıştığı bankanın risk ölçüm sonuçlarını kendisine bildirdiğini belirtmiştir. Ankete katılanların %28'ini temsil eden 25 kişi ise çalıştığı bankanın risk ölçüm sonuçlarını kendisine bildirmediğini belirtmiştir.

Bankanın Uyguladığı Kredi Derecelendirme Yöntemi: Her banka kendi kredi portföyüne, sahip olduğu teknolojik alt yapı ve yazılım ile görevlendirdiği personelin becerisine göre kendisi için en uygun olan kredi derecelendirme yöntemini uygulayacaktır.

TABLO 19: Bankanın Kredi Derecelendirme Yöntemi

Bankanız kredi derecelendirmede hangi yöntemleri kullanmaktadır?	Sayısı	Oranı
İstatistik tabanlı yöntemler	11	%12
Yargı tabanlı yöntemler	1	%1
Karma (istatistik + yargı) yöntemler	59	%66
Bu konuda bilgim yok	16	%18
Diğer	3	%3
Toplam	90	%100

Anket katılımcılarının %81 banka kredi derecelendirme yöntemi ile ilgili kullanılan yöntem bilgisini vermiştir. Buna göre %66'sı karma yöntemi belirtirken %12'si istatistiksel tabanlı yöntemi işaretlemiştir. Yargı tabanlı yöntem kullandıklarını belirten bir kişi olmuştur. Ayrıca diğer seçeneğinde bir kişi bankasındaki bazı portföyler için sadece istatistik tabanlı yöntemler kullanıldığını belirtirken diğer portföyler için yargı tabanlı yöntemin kullanıldığını işaret etmiştir. Anket katılımcılarından bir kişi diğer seçeneğinde bankasındaki kredi derecelendirme yöntemi olarak "siyasi yöntemler" yazmıştır. Ankete katılanların %18'i bankasında kullanılan derecelendirme yöntemi hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir.

Banka Kredi Derecelendirme Sonuç Sınıflandırması: Bankalar kredi derecelendirme sonuçlarına göre müşterilerini sınıflara ayırmaktadır. Kredi derecesi aynı veya birbirine yakın müşterilerin aynı grup içerisinde yer alması kredi riski yönetiminde süreçlerin verimli işlenmesini ve kalitenin artmasını imkan sağlar.

TABLO 20: Banka Kredi Derecelendirme Sonuç Sınıflandırması

Bankanız kredi derecelendirme sonuçlarınızı kaç grupta sınıflandırmaktadır?	Sayısı	Oranı
1 - 4	19	%21
5 - 7	16	%18
8 - 10	25	%28
11 ve üzeri	19	%21
Toplam	79	%88

Bankaların kredi derecelendirme sınıflandırmasını kaç grupta yaptığı sorusuna katılımcıların %21'i olan 19 kişi 1-4, katılımcıların %18'i olan 16 kişi 5-7, katılımcıların %28'i olan 25 kişi 8-10 ve katılımcıların %21'i olan 19 kişi 11 ve üzerinde sınıflandırma yaptığını belirtmiştir. Anket katılımcılarının %12'i olan 11 katılımcı bu soruya cevap vermemiştir.

Kredi Derecelendirme Sonuçlarının Bankada Etkilediği Kararlar: Bankalar kredi derecelendirme sonuçlarına göre kredi müşterisini tanımlamakta ve derecelendirme sonucuna bakarak bazı kararlar almaktadır. Kredi derecelendirme

sonuçları bankanızda hangi kararları etkilemektedir sorusu ankette bir ve daha fazla şık seçilebilecek şekilde sorulmuş ve kredi derecelendirme sonuçlarının bankalarda ağırlıklı olarak hangi kararlarda kullanıldığı tespit edilmek istenmiştir.

TABLO 21: Kredi Derecelendirme Sonuçlarının Etkilediği Kararlar

Kredi derecelendirme sonuçları bankanızda hangi kararları etkilemektedir?	Sayısı	Oranı
Kredi tahsis edilmesi kararı	67	%74
Kredinin devam etmesi ve tasfiye kararı	46	%51
Kredi fiyatlaması	36	%40
Kredi teminat koşullarının belirlenmesi	50	%56
Kredi politikalarının oluşturulması	48	%53
Katılan kişi sayısı	90	%100

Anket katılımcılarının %28'i olan 25 kişi bu soruda tüm seçenekleri işaretlemiştir. Ankete göre kredi derecelendirme sonuçları en çok kredi tahsis edilmesi kararının verilmesinde kullanılmaktadır. Katılımcıların %74 ü olan 67 kişi kredi derecelendirme sonucunun kredi tahsisi kararını etkilediğini belirtirken 21 kişi sadece kredi tahsis edilmesi kararını işaretlemiştir. Anket katılımcılarının %56'sı olan 50 kişi kredi teminat koşullarının belirlenmesinde kredi derecelendirme sonuçlarının etkili olduğunu belirtmiştir. Bankalarda Kredi derecelendirme kararının en az etkili olduğu alan kredi fiyatlaması olup ankete katılanların sadece %40 kredi derecelendirme sonuçlarının kredi fiyatlamasında etkili olduğunu belirtmiştir.

Banka Kredi Derecelendirme Modülü Revizyon Süresi: Kredi derecelendirme modelinin kurulması, işleyiş prosedürünün oluşturulması, oluşturulan bu prosedüre göre müşterilerin derecelendirilmesinin yapılması ve elde edilen sonuçların analiz edilerek istenilen hassaslıkta doğru sonuçlar verdiğinin tespit edilmesi belli bir süreci kapsamaktadır.

Kredi derecelendirme prosedürünün gözden geçirilmesi süresinin kısalığı; bankaların kredi derecelendirme prosedürlerinin daha tam olarak yerleşmediği,

bankaların devamlı olarak kredi derecelendirme sistemlerinde değişikliğe gitmek zorunda kaldığına işaret etmektedir.

TABLO 22: Kredi Derecelendirme Modülü Revizyon Süresi

Bankanız kredi derecelendirme prosedürünü hangi sıklıkla gözden geçirmektedir.	Sayısı	Oranı
Her yıl	53	%59
2 - 3 yılda bir	13	%14
4 yıl ve daha uzun süre	0	%0
Bu konuda bilgim yok	24	%27
Toplam	90	%100

Katılımcılar, bankalarındaki kredi derecelendirme prosedürünün hangi sıklıkla gözden geçirildiği sorusuna %59 oranı ile her yıl cevabını vermişlerdir. Katılımcıların %27'si bu konuda bilgisi olmadığını belirtirken %14' ü 2-3 yılda bir kredi derecelendirme prosedürünün gözden geçirildiğini belirtmiştir.

Kredi Riskinden korunma Yöntemi: Bankalar kredi riskinden korunmak için bazı yöntemler uygulamaktadır. Anket katılımcılarına çalıştıkları bankalarda uygulanan kredi riskinden korunma yöntemleri birden fazla şık işaretleyebilecekleri şekilde sorulmuştur.

TABLO 23: Bankalarda Kullanılan Kredi Riskinden Korunma Yöntemleri

Kredi riskinden korunmak için bankanızda hangi yöntemler kullanılmaktadır?	Sayısı	Oranı
Teminatlandırma	80	%91
Kredi riski sınırlandırması	35	%40
Menkul kıymetleştirme	3	%3
Kredi türevleri	7	%8
Diğer	2	%3
Katılan kişi sayısı	88	%98

Anket katılımcıları bankalarında kullanılan kredi riskinden korunma yöntemleri sorusuna %91 oranında teminatlandırma cevabını vermiştir. Katılımcıların

%40'ı kredi riski sınırlandırmasının kullanıldığını belirtmiştir. Menkul kıymetleştirme ve kredi türevlerinin kredi riskinden korunmak için bankalarda kullanım oranı %3 ve %8' dir. Katılımcılardan 2 kişi bu soruyu yanıtlamamıştır.

Kredi Risk Ölçüm Yönteminin Kullanım Alanı: Bankalar tarafından kullanılan risk ölçüm yönteminin hangi riski ölçtüğü sorusu birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri soru ile sorulmuştur.

TABLO 24: Kredi Riski Ölçüm Yönteminin Kullanım Alanı

Bankanızda kullanılan kredi risk ölçüm yöntemi için uygun olanı işaretleyiniz?	Sayısı	Oranı
Bir müşterinin kredi riskini ölçmektedir.	72	%83
Bir kredi ürününün riskini ölçmektedir	14	%16
İki veya daha fazla müşteriden oluşan grup kredi riskini ölçmektedir.	46	%53
Paket ürünlerin riskini ölçmektedir.	11	%13
Diğer	8	%9
Katılan kişi sayısı	87	%97

Bankalar tarafından kullanılan kredi risk ölçüm yöntemi anket katılımcılarının %83'üne göre sadece tek müşterinin riskini ölçmektedir. İki ve daha fazla müşteriden oluşan grup kredi riskini ölçme oranı ise %53 dür. Bir kredi ürünü ve paket kredi ürünlerinin riskini ölçen yöntemlerin oranı sırası ile %16 ve %13'dür. Katılımcılardan 32 kişi kullanılan yöntemin sadece bir kredi müşterisinin riskini ölçtüğünü belirtirken 8 kişi iki veya daha fazla müşteriden oluşan grup kredi riskinin ölçüldüğünü belirtmiştir. Katılımcılardan 7 kişi bankasında kullanılan risk ölçüm yöntemi için bir müşterinin, bir kredi ürününün, iki veya daha fazla müşteriden oluşan grup ve paket ürünlerin riskini ölçtüğünü ifade etmiştir.

Diğer seçeneğinde bir kişi "Sektörüne göre her müşterinin değerlendirmesi talep edilen kredi paketine göre yapılmaktadır.", başka bir kişi ise "temel amacının hizmet olması, merkezi hükümetten aktarılan kaynağın bünyesinde gerçekleşmesi nedeniyle kendine özgü riski bulunmaktadır" şeklinde ankete cevap vermişlerdir.

6.2.3. Katılımcının Risk Yönetimi ve Kredi Riskine Genel Yaklaşımı

Anketin bu bölümünde katılımcının yaptığı işle ilgili risk analiz bilgisi, risk yönetimindeki gelişmeleri en çok hangi kaynaklardan takip ettiği ve kredi risk yönetimi hakkındaki genel yaklaşımları tespit edilmek istenmiştir.

Yapılan İşle İlgili Risk Analiz Bilgisi: Bankalarda etkin bir risk yönetiminin varlığından sözdebilmek için çalışanların risk analiz bilgisine sahip olması gerekmektedir.

TABLO 25 : Yapılan İşle İlgili Risk Analiz Bilgisi Sahipliği

İşinizle ilgili risk analiz bilgisine sahip misiniz?	Sayısı	Oranı
Evet	80	%89
Hayır	10	%11
Toplam	90	%100

Anket katılımcılarının %89 'unu oluşturan 80 kişi işiyle ilgili risk analiz bilgisine sahip olduğunu ifade etmiştir. İşle ilgili risk analiz bilgisine sahip olmayanların oranı %11 olup 10 kişidir.

Risk Yönetimindeki Gelişmelerin Takip Edildiği Kaynaklar: Anket katılımcılarına risk yönetimindeki gelişmeleri en çok hangi kaynaktan takip ettiği sorularak en etkin kaynak tespit edilmek istenmiştir.

TABLO 26: Risk Yönetimindeki Gelişmelerin Takip Edildiği Kaynaklar

Risk yönetimindeki gelişmeleri daha çok hangi kaynaktan takip ediyorsunuz?	Sayısı	Oranı
Yazılı ve görsel basından	10	%11
Banka içi kaynaklardan	56	%62
Düzenleyici kurum yayınlarından	9	%10
Diğer	15	%17
Toplam	90	%100

Katılımcılara risk yönetimi ile ilgili gelişmeleri en çok hangi kaynaktan takip ettiği sorgulandığında %62 oranında banka içi kaynaklar belirtilmiştir. Katılımcılardan 15'i bu soruda diğer seçeneğini işaretlemiş ve takip ettiği kaynaklar olarak soru şıklarından iki ve daha fazlasını yazmıştır. Diğer seçeneğinde, anket seçeneklerinde bulunmayıp farklı olan yanıtlar; piyasa, banka istihbarat kaynakları, PRMIA yayınları, diğer finansal kuruluşlarda çalışanlar ile bilgi paylaşımı şeklindedir. Risk yönetimindeki gelişmeleri en çok yazılı ve görsel basından takip edenlerin oranı %11 ve en çok düzenleyici kurum yayınlarından takip edenlerin oranı %10'dur.

Kredi Derecelendirmede En Önemli Bilgi: Bankalar, müşterilerini derecelendirirken birçok kaynaktan bilgi toplamakta ve bu bilgileri analiz ederek kredi derecesini oluşturmaktadır. Ankete katılan bankacılara en önemlisinin hangisi olduğu sorularak bilgi kaynaklarının önem sıralaması tespit edilmek istenmiştir.

TABLO 27: Kredi Derecelendirmenin En Önemli Etkeni

Kredi derecelendirmede en önemlisi sizce hangisidir?	Sayısı	Oranı
Müşteri istihbaratı ve bankanızla çalışma süresi	34	%38
Finansal analiz	37	%41
Diğer banka ve finans kuruluşlarındaki kredi bilgileri	15	%17
Sektör analizi	1	%1
Toplam	87	%97

Anket katılımcılarına kredi derecelendirmedeki en önemli etkenin ne olduğu sorulduğunda %41 oranında finansal analiz, %38 oranında müşteri istihbaratı ve banka ile çalışma süresi olduğu belirtilmiştir. Anket katılımcılarından 15 kişi diğer banka ve finans kuruluşlarındaki kredi bilgilerinin en önemli olduğunu belirtirken bir kişi ise sektör analizinin en önemli bilgi kaynağı olduğunu belirtmiştir.

Bankacılık sektöründeki En Önemli Risk: Anket katılımcılarından bankacılık sektöründe karşılaşılan en temel dört riskten en önemli olarak hangisini gördüğü sorulmuştur.

Bankacılık sektöründeki en önemli riskin hangisi olduğu sorusuna katılımcıların %58'i kredi riski %30'u ise likidite riski cevabını vermiştir. Katılımcılardan üçü tüm risklerin en önemli risk olduğunu belirttiğinden değerlendirmeye alınmamıştır. Faiz oranı riski ve döviz kuru riskini en önemli risk olarak görenlerin oranı %4,5 de kalmıştır.

TABLO 28: Bankacılık Sektöründeki En Önemli Risk

Bankacılık sektöründeki en önemli risk sizce hangisidir?	Sayısı	Oranı
Kredi riski	52	%58
Faiz oranı riski	4	%4,5
Likidite riski	27	%30
Döviz kur riski	4	%4,5
Toplam	87	%97

Kredi Riski Yönetiminin Önemi Artıran Etkenler: Kredi kullandırım alışkanlıklarındaki değişikliklere bağlı olarak kredi riski yönetiminin önemini artıran etkenlerde değişmektedir. Bu etkenler içinde en önemli etkenin hangisi olduğu banka çalışanlarına sorulmuştur.

TABLO 29: Kredi Riski Yönetiminin Önemi Artıran Etkenler

Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini artıran en önemli neden sizce hangisidir?	Sayısı	Oranı
Küresel boyutu taşınan rekabet	19	%21
Firma iflasları	19	%21
Kredi müşteri sayısındaki hızlı artış	21	%23
Kâr marjının daralması	16	%16
Kredi türev ürünleri	2	%2
Diğer	13	%14
Toplam	90	%100

Kredi riski yönetiminin önemini artıran en önemli neden olarak ankete katılan bankacıların %23'ü kredi müşteri sayısındaki artış olduğunu belirtmiştir. Küresel boyuta taşınan rekabet ile firma iflasları %21 oranla kredi riski yönetiminin önemini artıran ikinci etken olarak belirtilmiştir. Kâr marjındaki daralmayı kredi riski yönetimindeki en

önemli etken olarak görenlerin sayısı 16'dır. Katılımcılardan 13'ü bu soruda diğer seçeneğini cevaplamış olup verilen cevaplardan 11'i anket sorusunun şıklarının birden fazlasının yazılması şeklinde olmuştur. Diğer seçeneğinde ankete katılan iki kişiden biri "artan sektörel rekabet, kriz dönemleri ve firmaların bozulan mali yapıları", diğeri ise "sistemik ve finansal krizler" cevabını vermiştir.

Kredi Risk Yönetimine İhtiyaç Duyma Nedenleri: Kredi riskinin tanımlanması, analiz edilmesi, yönetilmesi ve kontrolü bankalara, başarılı olmak için genel olarak önerilen risk yönetim sürecidir. Katılımcılara kredi risk yönetimine neden ihtiyaç duydukları sorusu ile başarıda hangi kriterin belirgin önceliği olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

TABLO 30: Kredi Riski Yönetimine İhtiyaç Duyma Nedenleri

Kredi risk yönetim ihtiyacını ortaya çıkartan en temel etken sizce hangisidir?	Sayısı	Oranı
Banka itibar ve güveninin korunması	11	%12
Yasal düzenlemelere uyum ihtiyacı	5	%6
Sürdürülebilir kârlılık ve büyümenin sağlanması	44	%49
Fırsat ve tehditlerin daha iyi tespit edilmesi	20	%22
Diğer	10	%11
Toplam	90	%100

Bankacılar, kredi riski yönetimine ihtiyacını ortaya çıkartan sebep olarak %49 oranında sürdürülebilir kârlılık ve büyümenin sağlanması cevabını ve %22 oranında fırsat ve tehditlerin daha iyi tespit edilmesi cevabını vermişlerdir. Diğer seçeneğinde bilgi girişi ile cevap veren 10 katılımcının 9'u soru şıklarından birden fazlasını cevap olarak belirtmişlerdir. Diğer seçeneğinde cevap veren bir katılımcı " banka fonlarının daha sağlıklı sektör ve firmalara yönlendirilmesi" ni ankete cevap olarak yazmıştır.

Kredi Riskinin Gerçekleşme Nedenleri: Kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden katılımcılara sorulmuştur.

TABLO 31: Kredi Riskinin Gerçekleşme Nedenleri

Kredi riskinin gerçekleşmesinin en önemli nedeni sizce ne olabilir?	Sayısı	Oranı
Hatalı müşteri seçimi	8	%9
Yetersiz kredi riski ölçüm yöntemi	44	%49
Kullandırılan kredi ile müşteri ihtiyacının uyumsuzluğu	8	%9
Kredi takibinin sağlıklı yapılmaması	18	%20
Diğer	12	%13
Toplam	90	%100

Anket katılımcılarının %49 u kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak yetersiz kredi risk ölçüm yöntemleri cevabını vermiştir. İkinci olarak %20 oranı ile kredi takibinin sağlıklı yapılmaması belirtilmiştir. Diğer seçeneği ile cevap veren anket katılımcılarından 12'si soruya ait birkaç şıkkı birden yazarak cevap vermiştir. Sadece bir katılımcı “Şıklar arasında önem derecesi yoktur, sektör ve firmaya göre değişir” cevabını yazmıştır. Hatalı müşteri seçimini kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak gören katılımcı sayısı 8'dir. Ayrıca katılımcılardan 8'i müşteri ile kullandırılan kredinin uyumsuzluğu cevabını kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak belirtmiştir.

Kredi Riski Ölçmede Yetersiz Etken: Katılımcılara son olarak kredi risk ölçümünde yetersiz olan kriter sorulmuştur.

TABLO 32: Kredi Riski Ölçmede Yetersiz Kriter

Kredi riskinin ölçümünde sizce hangisi yetersizdir?	Sayısı	Oranı
Teknolojik altyapı ve yazılım	17	%19
Yetişmiş insan gücü	21	%23
Yeterli ve sağlıklı veri	41	%46
Diğer	9	%10
Toplam	88	%98

Katılımcıların %46'sı yeterli ve sağlıklı verinin kredi riski ölçümü için yetersiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %23'ü yetişmiş insan gücünün yetersiz olduğunu işaret ederken katılımcılardan 19 kişi teknolojik altyapı ve yazılımın yetersiz olduğunu

ifade etmiştir. Diğer seçeneği ile ankete katılanlar soru şıklarından birden fazlasını cevap olarak belirtmiştir.

6.2.4. Testler

Anket verilerinin yorumlanması ve ilişkilerin sınanması için “Ki-kare” analiz yöntemi kullanılmıştır. Farklı iki soruya verilen cevaplar ki-kare yöntemi ile analiz edilerek istatistiksel olarak aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

6.2.4.1. Hipotezler ve İlişkilerin Sınanması

Hipotez 1: Çalışma süresi ile yapılan işin risk analiz bilgisine sahip olma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Çalışma süresi ile yapılan işin risk analiz bilgisine sahip olma arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Çalışma süresi ile yapılan işin risk analiz bilgisine sahip olma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çapraz tabloya göre bankaçılık sektöründe 1-5 yıl arası çalışanlardan %89,5 yaptığı işin risk analiz bilgisine sahip olduğunu belirtmiştir. Sektörde çalışma süresi 5-10 yıl arasında olanların yaptığı işin risk analiz bilgisine sahip olma oranı ise %66,7 dir. 10-15 yıl sektör deneyimine sahip olanların yaptığı işin risk analiz bilgisine sahip olma oranı % 83,3 ve 15 yıldan daha fazla bu sektörde çalışanların yaptığı işe ait risk analiz bilgisine sahip olma oranı %96,6’dır. Ankete katılan tüm katılımcıların yapmış olduğu işe ait risk analiz bilgisine sahiplik oranı %88,9 ‘dur.

TABLO 33:Çalışma Süresi ve Yapılan İşin Risk Analiz Bilgisine Sahip Olma Çapraz Tablosu

Çalışma Süresi (Yıl)		Yapılan İşin Risk Analiz Bilgisine Sahip Olma		Toplam
		Evet	Hayır	
1-5 yıl	Sayı	17	2	19
	Yüzde %	89,5	10,5	100
5-10 yıl	Sayı	2	1	3
	Yüzde %	66,7	33,3	100
10-15 yıl	Sayı	30	6	36
	Yüzde %	83,3	16,7	100
15 yıl ve üzeri	Sayı	31	1	32
	Yüzde %	96,9	3,1	100
Toplam	Sayı	80	10	90
	Yüzde %	88,9	11,1	100

Ki-kare yönteminin uygulanması sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,195 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den büyük olduğu için çalışma süresi ile yapılan işin risk analiz bilgisine sahip olma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

$P=0,195>0,05$ H_0 hipotezi kabul edilir.

Hipotez 2: Banka personel sayısı ile banka İMKB işlem bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Banka personel sayısı ile banka İMKB işlem bilgisi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Banka personel sayısı ile banka İMKB işlem bilgisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

TABLO 34: Banka Personel Sayısı ve Banka İMKB İşlem Bilgisi Çapraz Tablosu

Banka Personel Sayısı		Banka İMKB'da İşlem Görmektedir		Toplam
		Evet	Hayır	
0 - 1.000 arası	Sayı	1	7	8
	Yüzde %	12,5	87,5	100
1.000 - 5.000 arası	Sayı	4	15	19
	Yüzde %	21,1	78,9	100
5.000 - 10.000 arası	Sayı	6	3	9
	Yüzde %	66,7	33,3	100
10.000 ve üzeri	Sayı	35	19	54
	Yüzde %	64,8	35,2	100
Toplam	Sayı	46	44	90
	Yüzde %	51,1	48,9	100

Çapraz tabloya göre ankete katılanların çalıştığı banka İMKB işlem bilgisi analiz edildiğinde çalışan sayısı 1- 1.000 arasında olan bankaların %87,5'i İMKB'da işlem görmemektedir. Çalışan sayısı 1.000-5.000 arasında olan bankaların %78,9'u İMKB'da işlem görmemektedir. Çalışan sayısı 5.000- 10.000 arası ve 10.000'den fazla olan bankalarda ise İMKB'de işlem görme oranları sırası ile %66,7 ve %64,8' dir.

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,001 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den küçük olduğu için banka çalışan sayısı ile bankanın İMKB'da işlem görmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

$P=0,001 < 0,05$ H_0 hipotezi red edilir.

Hipotez 3: Banka türü ile banka risk ölçüm sonuçları paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Banka türü ile banka risk ölçüm sonuçları paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Banka türü ile banka risk ölçüm sonuçları paylaşımı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

TABLO 35: Banka Türü ve Banka Risk Ölçüm Sonuçları Paylaşımı Çapraz Tablosu

Banka Türü		Banka Risk ölçüm Sonuçlarını Çalışanı İle Paylaşıyor		Toplam
		Evet	Hayır	
Özel Sermayeli Banka	Sayı	13	5	18
	Yüzde %	72,2	27,8	100
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	19	6	25
	Yüzde %	76	24	100
Mevduat Kabul Etmeyen Banka	Sayı	1	5	6
	Yüzde %	16,7	83,3	100
Kamu Sermayeli Banka	Sayı	30	9	39
	Yüzde %	76,9	23,1	100
Toplam	Sayı	63	25	88
	Yüzde %	71,6	28,4	100

Çapraz tabloya göre; özel sermayeli bankaların risk ölçüm sonuçlarını çalışanları ile paylaşma oranı %72,2 , yabancı sermayeli bankaların risk ölçüm sonuçlarını çalışanları ile paylaşma oranı %76 ve kamu sermayeli bankaların risk ölçüm sonuçlarını çalışanları ile paylaşma oranı %76,9 ‘dur. Mevduat kabul etmeyen bankaların çalışanları ile risk ölçüm sonuçlarını paylaşım düzeyi %16,7 de kalmıştır.

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,021 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05’den küçük olduğu için banka türü ile bankanın risk ölçüm sonuçlarını çalışanları ile paylaşması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

$P=0,021 < 0,05$ H_0 hipotezi red edilir.

Hipotez 4: Banka türü ile kredi riski ölçümünde yetersiz olan kriter arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Banka türü ile kredi riski ölçümünde yetersiz olan kriter arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Banka türü ile kredi riski ölçümünde yetersiz olan kriter arasında anlamlı bir ilişki vardır.

TABLO 36: Banka Türü ve Kredi Riski Ölçümünde Yetersiz Olan Kriter Çapraz Tablosu

Banka Türü		Kredi Riski Ölçümünde Yetersiz Olan Kriter				Toplam
		Teknolojik altyapı ve yazılım	Yetişmiş insan gücü	Yeterli ve sağlıklı veri	Diğer	
Özel Sermayeli Banka	Sayı	4	4	10	1	19
	Yüzde %	21,1	21,1	52,6	5,3	100
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	9	5	11	0	25
	Yüzde %	36	20	44	0	100
Mevduat Kabul Etmeyen Banka	Sayı	0	4	2	0	6
	Yüzde %	0	66,7	33,3	0	100
Kamu Sermayeli Banka	Sayı	4	9	18	7	38
	Yüzde %	10,5	23,7	47,4	18,4	100
Toplam	Sayı	17	22	41	8	88
	Yüzde %	19,3	25	46,6	9,1	100

Çapraz tabloya göre; özel sermayeli bankalardan ankete katılanların % 52,6' sı kredi riski ölçümünde yetersiz kriter olarak yeterli ve sağlıklı verinin olmayışını belirtmişlerdir. Yabancı sermayeli bankalardan katılanları %44'ü kredi riski ölçümünde yetersiz olan kriter olarak yeterli ve sağlıklı veri olmamasını işaretlerken %36 'sı teknolojik alt yapı ve yazılım yetersizliğini belirtmiştir. Kamu sermayeli banka çalışanlarının ise %47,4'ü yetersiz ve sağlıklı veri olmamasını kredi risk ölçümündeki

yetersiz kriter olarak seçmiştir. Mevduat kabul etmeyen bankalardan katılanların %66,7'si kredi riski ölçümü için yetersiz olanın yetişmiş insan gücü olduğunu belirtmiştir.

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,035 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den küçük olduğu için banka türü ile kredi riski ölçümünde yetersiz olan kriter arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

$P=0,035 < 0,05$ H_0 hipotezi red edilir.

Hipotez 5: Banka türü ile bankacılık sektöründe en önemli görülen risk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Banka türü ile bankacılık sektöründe en önemli görülen risk arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Banka türü ile bankacılık sektöründe en önemli görülen risk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çapraz tabloya göre; anket katılımcılarından özel bankalarda çalışanların %68,4'u , yabancı sermayeli bankalarda çalışanlardan % 66,'si, Kamu bankalarında çalışanlardan %56,4'u bankacılık sektöründeki en önemli risk olarak kredi riskini görmektedir. Özel sermayeli banka çalışanlarının %21,1'i , yabancı sermayeli banka çalışanlarının % 20,8'i mevduat kabul etmeyen banka çalışanının %80'i ve kamu bankasında çalışanların %33,9'u likidite riskini en önemli risk olarak işaret etmektedirler.

TABLO 37: Banka Türü ve Bankacılık Sektöründeki En Önemli Risk Çapraz Tablosu

Banka Türü		Bankacılık Sektöründe En önemli Risk				Toplam
		Kredi Riski	Faiz Oranı riski	Likidite Riski	Döviz Kur riski	
Özel Sermayeli Banka	Sayı	13	2	4	0	19
	Yüzde %	68,4	10,5	21,1	0	100
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	16	2	5	1	24
	Yüzde %	66,7	8,3	20,8	4,2	100
Mevduat Kabul Etmeyen Banka	Sayı	1	0	4	0	5
	Yüzde %	20	0	80	0	100
Kamu Sermayeli Banka	Sayı	22	0	14	3	39
	Yüzde %	56,4	0	35,9	7,7	100
Toplam	Sayı	52	4	27	4	87
	Yüzde %	59,8	4,6	31	4,6	100

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,140 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den büyük olduğu için banka türü ile bankacılık sektöründe en önemli görülen risk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

$P=0,140 > 0,05$ H_0 hipotezi kabul edilir.

Hipotez 6: Risk yönetimindeki gelişmelerin en çok takip edildiği kaynak ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Risk yönetimindeki gelişmelerin en çok takip edildiği kaynak ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Risk yönetimindeki gelişmelerin en çok takip edildiği kaynak ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

TABLO 38: Risk Yönetiminin Takip Edildiği Kaynak ve Sektöründeki Önemli Risk Çapraz Tablosu

Risk Yönetimindeki Gelişmelerin Takip Edildiği Kaynak	Bankacılık Sektöründe En önemli Risk				Toplam	
	Kredi Riski	Faiz Oranı riski	Likidite Riski	Döviz Kur riski		
Yazılı ve görsel basından	Sayı	5	2	2	1	10
	Yüzde %	50	20	20	10	100
Banka içi kaynaklardan	Sayı	31	1	19	3	54
	Yüzde %	57,4	1,9	35,2	5,6	100
Düzenleyici kurum yayınlarından	Sayı	6	1	2	0	9
	Yüzde %	66,7	11,1	22,2	0	100
Diğer	Sayı	10	0	3	0	13
	Yüzde %	76,9	0	23,1	0	100
Toplam	Sayı	52	4	26	4	86
	Yüzde %	60,5	4,7	30,2	4,7	100

Çapraz tabloya göre risk yönetimindeki gelişmeleri en çok yazılı ve görsel basından takip edenlerin %50'si, banka içi kaynaklardan takip edenlerin %57,4'ü, düzenleyici kurum yayınlarından takip edenlerin %66,7'si bankacılık sektöründeki en önemli riskin kredi riski olduğunu belirtmiştir. Ayrıca banka içi yayınları takip eden kişilerin %35'i likidite riskini en önemli risk olarak işaretlemişlerdir.

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,261 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den büyük olduğu için risk yönetimindeki gelişmelerin en çok takip edildiği kaynak ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

$P=0,261 > 0,05$ H_0 hipotezi kabul edilir.

Hipotez 7: Bankada çalışılan departman ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Bankada çalışılan departman ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Bankada çalışılan departman ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

TABLO 39: Çalışılan Departman ve Bankacılık Sektöründeki En Önemli Risk Çapraz Tablosu

Çalışılan departman		Bankacılık Sektöründe En önemli Risk				Toplam
		Kredi Riski	Faiz Oranı riski	Likidite Riski	Döviz Kur riski	
Yönetim	Sayı	3	0	5	0	8
	Yüzde %	37,5	0	62,5	0	100
Hazine ve Nakit Yönetimi	Sayı	0	1	0	0	1
	Yüzde %	0	100	0	0	100
Kredi Pazarlama	Sayı	13	0	3	1	17
	Yüzde %	76,5	0	17,6	5,9	100
İstihbarat ve Mali Tahlil	Sayı	12	2	6	1	21
	Yüzde %	57,1	9,5	28,6	4,8	100
Kredi Tahsis	Sayı	10	0	7	1	18
	Yüzde %	55,6	0	38,9	5,6	100
Kredi İzleme ve Raporlama	Sayı	7	0	3	0	10
	Yüzde %	70	0	30	0	100
Şube Operasyonları	Sayı	4	1	3	0	8
	Yüzde %	50	12,5	37,5		100
Destek Hizmetleri	Sayı	3	0	0	1	4
	Yüzde %	75	0	0	25	100
Toplam	Sayı	52	4	27	4	87
	Yüzde %	59,8	4,6	31	4,6	100

Çapraz tabloya göre; kredi pazarlama departmanında çalışanların %76,5'i, Destek hizmetlerinde çalışanların %75'i, istihbarat ve mali tahlil departmanında çalışanların %57,1'i kredi tahsis biriminde çalışanların %55,6'sı, şube operasyonları departmanında çalışanların %50'si kredi riskini en önemli risk olarak

görmektedirler. Yönetimde çalışanların %62,5'i , kredi tahsis departmanında çalışanların %38,9'u ve şube operasyonları departmanında çalışanların %37,5'i likidite riskini en önemli risk olarak belirtmişlerdir.

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,014 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den küçük olduğu için bankada çalışılan departman ile bankacılık sektöründe görülen en önemli risk arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

$P=0,014 < 0,05$ H_0 hipotezi red edilir.

Hipotez 8: Banka türü ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Banka türü ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Banka türü ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli nedeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çapraz tabloya göre; mevduat kabul etmeyen bankalardan ankete katılanların %66,7'si, Özel sermayeli bankalardan katılanların %52,6'sı, Kamu sermayeli bankalardan katılanların %50'si ve yabancı sermayeli bankalardan katılanların %41,7'si kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak yetersiz risk ölçüm yöntemi olduğunu belirtmiştir. Yabancı sermayeli banka katılımcılarının %33,3'ü, özel sermayeli bankalardan ve kamu bankalarından katılanların %15,6'sı kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak kredi takibinin sağlıklı yapılmamasını işaret etmektedirler. Yabancı sermayeli banka katılımcılarının %16,7'si hatalı müşteri seçiminin kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak göstermiştir.

TABLO 40: Banka Türü ve Kredi Riskinin Gerçekleşmesinin Nedeni Çapraz Tablosu

Banka Türü	Kredi Riskinin Gerçekleşmesinin En Önemli Nedeni						Toplam
	Hatalı Müşteri Seçimi	Yetersiz Kredi Risk Ölçüm Yöntemi	Kredi ve müşteri ihtiyacının uyumsuzluğu	Kredi takibinin sağlıklı yapılması	Diğer		
Özel Sermayeli B.	Sayı	2	10	2	3	2	19
	Yüzde %	10,5	52,6	10,5	15,8	10,5	100
Yabancı Sermayeli B.	Sayı	4	10	0	8	2	24
	Yüzde %	16,7	41,7	0	33,3	8,3	100
Mevduat Kb. Etmeyen B.	Sayı	0	4	1	1	0	6
	Yüzde %	0	66,7	16,7	16,7	0	100
Kamu Sermayeli B.	Sayı	3	19	5	6	5	38
	Yüzde %	7,9	50	13,2	15,8	13,2	100
Toplam	Sayı	9	43	8	18	9	87
	Yüzde %	10,3	49,4	9,2	20,7	10,3	100

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,678 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den büyük olduğu için banka türü ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

$P=0,678 > 0,05$ H_0 hipotezi kabul edilir.

Hipotez 9: Bankada çalışılan departman ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında anlamlı bir ilişki vardır.

$$H_0 : \prod_i \prod_j = \prod_{ij}$$

Bankada çalışılan departman ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında anlamlı bir ilişki yoktur

$$H_1 : \prod_i \prod_j \neq \prod_{ij}$$

Bankada çalışılan departman ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında anlamlı bir ilişki vardır.

TABLO 41: Çalışılan Departman ve Kredi Riskinin Gerçekleşme Nedeni Çapraz Tablosu

Çalışılan departman		Kredi Riskinin Gerçekleşmesinin En Önemli Nedeni					Toplam
		Hatalı Müşteri Seçimi	Yetersiz Kredi Risk Ölçüm Yöntemi	Kredi ve müşteri ihtiyacının uyumsuzluğu	Kredi takibinin sağlıklı yapılması	Diğer	
Yönetim	Sayı	3	4	0	0	1	8
	Yüzde %	37,5	50	0	0	12,5	100
Hazine ve Nakit Yönetimi	Sayı	0	0	0	1	0	1
	Yüzde %	0	0	0	100	0	100
Kredi Pazarlama	Sayı	2	10	2	2	1	17
	Yüzde %	11,8	58,8	11,8	11,8	5,9	100
İstihbarat ve Mali Tahlil	Sayı	0	7	2	9	1	19
	Yüzde %	0	36,8	10,5	47,4	5,3	100
Kredi Tahsis	Sayı	1	7	3	4	3	18
	Yüzde %	5,6	38,9	16,7	22,2	16,7	100
Kredi İzleme ve Raporlama	Sayı	1	7	0	2	2	12
	Yüzde %	8,3	58,3	0	16,7	16,7	100
Şube Operasyonları	Sayı	0	5	1	0	1	7
	Yüzde %	0	71,4	14,3	0	14,3	100
Destek Hizmetleri	Sayı	2	3	0	0	0	9
	Yüzde %	40	60	0	0	0	100
Toplam	Sayı	9	43	8	18	9	87
	Yüzde %	10,3	49,4	9,2	20,7	10,3	100

Çapraz tabloya göre; şube operasyonları departmanında çalışanlar %71,4'u, destek hizmetlerinde çalışanların %60'ı, kredi pazarlama departmanında çalışanların %58,8'i, kredi izleme ve raporlama departmanında çalışanların %58,3'u, kredi tahsis departmanında çalışanların %38,9'u, istihbarat ve mali tahlil departmanında çalışanların %36,8'i kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli nedenin yetersiz olan kredi risk ölçüm yöntemi olduğunu belirtmiştir. İstihbarat ve mali tahlil departmanından ankete

katılanları %47,4'u, kredi tahsis departmanından ankete katılanların %22,2 si kredi takibinin sağlıklı yapılmamasını kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden olarak belirtmişlerdir.

Ki-kare testi sonucuna göre Asymp. Sig. (Anlamlılık) değeri 0,117 çıkmakta olup söz konusu değer 0,05'den büyük olduğu için bankada çalışılan departman ile kredi riskinin gerçekleşmesindeki en önemli neden arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

$P=0,117 > 0,05$ H_0 hipotezi kabul edilir.

BÖLÜM VII

7. SONUÇ

Küreselleşmenin sağladığı finansal serbestlik, ulusal ve uluslararası piyasalarda son yıllarda çok hızlı değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimin bankacılık sektöründeki en büyük etkisi; birleşme, satın alma ve yeni girişlerle sektörde rekabetin artmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerin finans sistemlerinin en önemli kurumları olan bankalar reel sektöre kaynak aktararak ülke kalkınmada çok önemli rol oynamaktadırlar. Bankaların varlığını sürdürerek reel sektörün ihtiyaç duyduğu krediyi sağlaması ancak hızlı değişimler yaşayan bankacılık sektöründe rekabet edebilecek güce sahip olmasıyla mümkündür.

Her ticari işletme gibi bankalarda faaliyetlerini varlığını sürdürmek ve verimliliğini artırmak gayreti içinde sürdürmek zorundadır. Bankalar faaliyetlerini sürdürürken likidite riski, kredi riski, faiz oranı riski gibi bir takım riskleri yüklenmek zorunda kalmaktadır. En büyük gelirleri kredilerden sağlanan faiz gelirleri olan bankalar kredi faiz kazançlarını artırırken aynı zamanda en önemli risk olan kredi riskini yüklenmektedir.

Bu çalışmada bankaların yüklenmek zorunda kaldığı kredi riskinin etkin yönetiminden bahsedilmiştir. Kredi riski yönetiminde tüm iş birimlerinin bu sürece dahil edileceği kredi politikasının oluşturulması önemlidir. Kredi risklerinin tek bir müşteride ve kredi portföylerinde doğru teşhisi, izlenmesi, ölçülmesi, ölçüm sonuçlarının kontrol edilerek değişimlerin algılanması ve aksiyon alınması ancak kredilerle ilgili tüm iş birimlerinin sürece dahil edilmesi ile mümkündür. Yapılan anket çalışması ile katılımcıların risk yönetim sürecine katılımı tespit edilmeye çalışılmıştır. "İşinizle ilgili risk analiz bilgisine sahip misiniz?" sorusu ile anket katılımcısının kendini bu konuda değerlendirmesi istenmiştir. Katılımcıların %89'unun risk analiz bilgisine sahip olduğunu belirtmesi bankacılık sektöründe risk yönetiminin ciddi boyutta algılandığını göstermekle birlikte aslında durum bu kadar iyi değildir. "Bankanız risk ölçüm sonuçlarını size bildiriyor mu?" sorusuna evet cevabını verenlerin

yaptığı işe ait risk analiz bilgisine sahip olma oran %65'dir. Değerlendirmeye "bankanız kredi derecelendirmede hangi yöntemi kullanmaktadır?" sorusuna cevap verebilenlerle oran %60'a ve "bankanız kredi derecelendirme prosedürü hangi sıklıkla gözden geçirilmektedir " sorusunu yanıtlayanlarla bu oran %44'e düşmektedir. Yani risk analiz bilgisine sahip olduğunu beyan edenlerin yarıdan fazlası (%45) çalıştığı bankanın risk ölçüm sonuçlarına ulaşamayan, bankasında kullanılan derecelendirme yöntemini bilmeyen ve kredi derecelendirme prosedürünün hangi sıklıkla gözden geçirildiğinden habersiz olan banka çalışanlarıdır.

Etkin bir risk yönetimi için öncelikli yapılması gerekli olan, risklerin doğru teşhis edilmesidir. Bu ise tüm banka çalışanlarının bu süreçte dahil edilmesi ile mümkündür. Anket çalışmasına göre bankacıların %62'si risk yönetimindeki gelişmeleri en çok banka içi kaynaklardan takip etmektedir. Banka yöneticileri için bu bir fırsat olup banka içi yayınlar ile çalışanlarına banka risk ölçüm sonuçlarını duyurmalı, risk ölçümünde kullanılan metodları açıklamalı ve kredi riski ölçüm prosedürlerini gözden geçirirken, ilişkili tüm departmanlarda çalışanların bu sürece dahil olmasını sağlamalıdır.

Bankacılık sektöründe finansal serbestleşme ile rekabet artmış, faiz oranlarındaki düşüşle birlikte faiz gelir ve giderleri arasındaki makas azalarak kâr marjı daralmış, genişleyen kredi portföyleri ile müşteri tanınırlığı azalmıştır. Günümüzde kredi risk yönetiminin önemini artıran en önemli sebep olarak ankete katılan bankacılar müşteri sayısındaki hızlı artış olduğunu belirtmiştir. Müşteri sayısındaki hızlı artış müşterinin banka çalışanı tarafından daha az tanınır olması sonucunu getirmektedir. Bankalar bu sorunu bertaraf etmek için mutlaka müşteri tanınırlığını sağlayacak bir bilgi işlem yapısına sahip olmalıdır. Banka iş birimlerinin herhangi birisiyle temas eden müşterinin bilgilerinin alınarak veri havuzu oluşturulması ve bankanın tüm iş birimlerine bu veri havuzunun açık olması önemlidir. Burada en önemli sorun verilerin doğruluğudur. Bu da banka iş birimlerinin tamamının risk yönetimi sürecine dahil edilmesi ile mümkündür.

Anket katılımcıları kredi riskinin gerçekleşmesinin en önemli nedeni olarak yetersiz kredi risk ölçüm yöntemi olduğunu belirtmişlerdir. Her banka kendi müşteri

portföyü ve ürün yapısına uygun olan kredi risk ölçüm metodunu seçmek ve kendi bankasına uyarlayarak kullanmak durumundadır. Müşteri sayısındaki hızlı artış düşünüldüğünde kullanılacak kredi risk ölçüm yönteminin yargısal değerlendirmeyi en aza indiren, kısa sürede çok fazla müşterinin risk ölçümünü gerçekleştirebilecek yapıda istatistik tabanlı yöntemler olmalıdır.

Kredi derecelendirme sonuçları bankaların kredi portföylerini analiz etmesi ve buna göre portföy yönetim kararlarını vermesini sağlamaktadır. Anket çalışmasına göre kredi derecelendirmenin ağırlıklı olarak kredi riskine girilmeden önce kredi verilsin mi verilmesin mi kararını vermek için kullanıldığı, kredi riski yüklenildikten sonra portföy yönetimi için gerekli kararların verilmesinde fazla etkin kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Mesela anket sonuçlarına göre kredi tahsis kararının verilmesinde kredi derecelendirme sonuçları %74 etkiliyken kredi fiyatlamasında bu oran %40'a düşmektedir. Kredi derecelendirme sonuçlarının bankanın portföy yönetiminde daha etkin kullanılması çalışanların subjektif değerlendirmelerine bağlı kararların azalmasını ve buna bağlı olarak kişilerden kaynaklı hataların giderilmesini sağlayacaktır. Banka yöneticilerine kredi politikasını oluştururken kredi derecelendirme sonuçlarını tüm kredi sürecinde etkin kullanmayı hedeflemelidir.

Bu çalışmada kredi risk ölçüm metodları incelenerek genel bilgi vermeye çalışılmıştır. İstatik tabanlı modellerin kullanımı için uzun soluklu tarihsel verilere ihtiyaç duyulmaktadır ve bu verilerin miktarı ve saklanması, ülkemizde, ankete katılan bankacıların da belirttiği gibi sistemin yeterli ve sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için yetersizdir. Dünyanın güçlü ekonomilerinin yüzyılları gecen piyasalarında oluşan riskleri ölçmek için oluşturulan risk ölçüm modellerinin Türkiye gibi tarihsel derinliği olmayan zayıf bir piyasada uygulanmasında sorunlar çıkması normaldir. Eldeki veriye göre en uygun kredi risk ölçüm modeli banka tarafından alınarak uygulanmalıdır.

Kredi riski yönetimi ihtiyacını ortaya çıkartan en temel etken anket çalışmasına göre sürdürülebilir kârlılık ve büyümenin sağlanması ile fırsat ve tehditlerin daha iyi anlaşılmasıdır. Yakın gelecekte rekabet artışı beklenen bankacılık sektöründe kredi riski yönetimine kârlılık ve büyüme bakış açısı ile yaklaşarak çalışanlarına gerekli bilgi ve beceri yi kazandıran bankaların sektörde avantajlı konumda olacağı kanısındayım.

Bankacılık sektöründe çalışanlar ile yapılan anket çalışması ile sektörün risk yönetimi ve kredi riski hakkında genel analizi yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre sektör çalışanlarının büyük çoğunluğu en önemli risk olarak kredi riskini görmektedir. Kredi riski ölçümü ve yönetiminin daha önem kazanacağı önümüzdeki dönemde, ticari bankalarda kredi süreçleri, kredi risk ölçüm yöntemleri, kredi portföyü ve riski yönetimi incelenip değerlendirilen bu çalışma konuya ilgi göstereceklere kaynak olacaktır.

EK: 1

Kredi Portföyü ve Kredi Riski Yönetimi Anketi

Sayın İlgili,

Bu anket formu tamamen Akademik bir amaçla düzenlenmiştir. Elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmanın kaynağını oluşturacak ve başka bir amaç için kullanılmayacaktır.

Katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Songül YILMAZ
iletişim: 0 532 760 76 30
e-mail : khusnglylmz@gmail.com

Kadir Has Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

1 - Çalıştığınız banka türünü belirtiniz?

- Özel sermayeli banka
- Yabancı sermayeli banka
- Mevduat kabul etmeyen banka
- Kamu sermayeli banka

2 - Bankanız IMKB'da işlem görüyor mu?

- Evet
- Hayır

3 - Bankanız çalışan sayısını belirtiniz.

- 1 - 1.000 arası
- 1.000 - 5.000 arası
- 5.000 - 10.000 arası
- 10.000' den daha fazla

4 - Kaç yıldır bankacılık sektöründe çalışmaktasınız?

- 1 - 5 yıl
- 5 - 10 yıl
- 10 - 15 yıl
- 15 yıldan fazla

5 - Bankanızın hangi departmanında çalışmaktasınız?

- Yönetim
- Hazine ve Nakit Yönetimi
- Kredi Pazarlama
- İstihbarat ve Mali Tahlil
- Kredi Tahsis
- Kredi İzleme ve Raporlama
- Şube Operasyonları
- Destek Hizmetleri

6 - İşinizle ilgili risk analiz bilgisine sahip misiniz?

- Evet
- Hayır

7 - Risk yönetimindeki gelişmeleri daha çok hangi kaynaktan takip ediyorsunuz?

- Yazılı ve görsel basından
- Banka içi kaynaklardan
- Düzenleyici kurum yayınlarından
- Diğer:

8 - Bankanız risk ölçüm sonuçlarını size bildiriyor mu?

- Evet
- Hayır

9 - Bankanız kredi derecelendirmede hangi yöntemleri kullanmaktadır?

- İstatistik tabanlı yöntemler
- Yargı tabanlı yöntemler
- Karma (İstatistik + Yargı) yöntemler
- Bu konuda bilgim yok
- Diğer:

10 - Kredi derecelendirmede sizce en önemlisi hangisidir?

- Müşteri istihbaratı ve bankanızla çalışma süresi
- Finansal analiz
- Diğer banka ve finans kuruluşlarındaki kredi bilgileri
- Sektör analizi

11 - Bankanız kredi derecelendirme sonuçlarını kaç grupta sınıflandırmaktadır?

- 1 - 4
- 5 - 7
- 8 - 10
- 11 ve üzeri

12 - Kredi derecelendirme sonuçları bankanızda hangi kararları etkilemektedir?

- Kredi tahsis edilmesi kararı
- Kredinin devam etmesi veya tasfiye kararı
- Kredi fiyatlaması
- Kredi teminat koşullarının belirlenmesi
- Kredi politikalarının oluşturulması

13 - Bankanız kredi derecelendirme prosedürü hangi sıklıkla gözden geçirilmektedir?

- Her yıl
- 2 - 3 yılda bir
- 4 yıl ve daha uzun süre
- Bu konuda bilgim yok

14 - Bankacılık sektöründeki en önemli risk sizce hangisidir?

- Kredi riski
- Faiz oranı riski
- Likidite riski
- Döviz kur riski

15 - Kredi riskinden korunmak için bankanızda hangi yöntemler kullanılmaktadır?

- Teminatlandırma
- Kredi riski sınırlandırması
- Menkul kıymetleştirme
- Kredi türevleri
- Diğer:

16 - Bankanızda kullanılan kredi riski ölçüm yöntemi için uygun olanları işaretleyiniz.

- Bir müşterinin kredi riskini ölçmektedir.
- Bir kredi ürününün riskini ölçmektedir.
- İki veya daha fazla müşteriden oluşan grup kredi riskini ölçmektedir.
- Paket ürünlerin riskini ölçmektedir.
- Diğer:

17 - Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini artıran en önemli neden sizce hangisidir?

- Küresel boyuta taşınan rekabet
- Firma iflasları
- Kredi müşteri sayısındaki hızlı artış
- Kâr marjının daralması
- Kredi türev ürünleri
- Diğer:

18 - Kredi risk yönetim ihtiyacını ortaya çıkartan en temel etken sizce hangisidir?

- Banka itibar ve güveninin korunması
- Yasal düzenlemelere uyum ihtiyacı
- Sürdürülebilir kârlılık ve büyümenin sağlanması
- Fırsat ve tehditlerin daha iyi tespit edilmesi
- Diğer:

19 - Kredi riskinin gerçekleşmesinin en önemli nedeni sizce ne olabilir?

- Hatalı müşteri seçimi
- Yetersiz kredi riski ölçüm yöntemi
- Kullanılan kredi ile müşteri ihtiyacının uyumsuzluğu
- Kredi takibinin sağlıklı yapılmaması
- Diğer:

20 - Kredi riski ölçümünde sizce hangisi yetersizdir?

- Teknolojik altyapı ve yazılım
- Yetişmiş insan gücü
- Yeterli ve sağlıklı veri
- Diğer:

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan, Nalan. ve Nejat Tenker, "Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri", 7. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
- Akgüç, Öztin. "Mali Tablolar Analizi", Avcıol Basım Yayın, İstanbul 1995.
- Akgüç, Öztin. "Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi", 6.Baskı, Arayış Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Allen, Linda. "Credit Risk Modeling of Middle Markets", <http://pages.stern.nyu.edu/~lallen/whartonmidmarket.pdf> (03/08/2010) and Edward I. Altman, Anthony Saunders, Credit Risk Measurement: Developments over the last 20 years, Journal of Banking Finance 21, USA 1998.
- Allen, Steven. "Financial Risk Management", John Wiley & Sons, New Jersey 2003.
- Altıntaş, M. Ayhan. "Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği", Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.
- Altman, Edward I., "Corporate Financial Distress and Bankruptcy: A Complete Guide to Predicting & Avoiding Distress and Profiting from Bankruptcy", John Wiley & Sons, 1993 s.45.
- Altman, Edward I., "Measuring corporate Bond Mortality and Performance. " Journal of Finance, Eylül 1989.
- Altuğ, Osman. "Banka İşlemleri ve Muhasebesi", İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000,
- Aydın, Nurhan. "Bankacılık Uygulamaları" TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1711, Eskişehir, 2006.
- Aydın, Nurhan. "Finansal Yönetim" TC. Anadolu Üniversitesi Yayın No:1465, Eskişehir, 2003.
- Babuşcu, Şenol. "Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi (Rating) ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması", SPK Yayınları Say 4, Ankara, Ekim 1997.
- Babuşcu, Şenol. "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting and Training, 2005(b).
- Babuşcu, Şenol. "Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting & Training Yayınevi, 2005(a).

- Berk, Niyazi. "Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi", 3. Basım: Beta Basım A.Ş. 2001.
- Berk, Niyazi. "Bankacılıkta Kredi Pazarlama", Türkiye Bankalar Birliği Yayınları no:149, Ankara, 1988.
- Bessis, Joel. "Risk Management in Banking", John Wiley & Sons Ltd. 2002.
- Bolgün, Kaan Evren ve M. Barış Akçay, "Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları", 2. Basım. İstanbul: Scala Yayıncılık, 2005.
- Candan, Hasan. ve Alper Özün, "Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II", 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.
- Ceylan, Ali "Finansal Teknikler", Ekin Kitabevi, Bursa 2002.
- Cractchfield, James A. ve Charles N. Herring, "Money and Financial Institution and Economy,", Ewilliam Pigott, Prentice Hall, Inc., New York, U.S.A., 1965.
- Credit Suisse First Boston, Financial Pricing, Credit Risk+: Credit risk Measurement Framework, New Work/London, 1997.
- Crouhy, Michel. Dan Galai ve Robert Mark, "A Comparative Analysis Of Current Credit Risk Models", Journal Of Banking & Finance.Vol.24, 2000.
- Donald, Jay M.Mc. ve John E.Mc Kinley, "Corporate Banking", Washington DC, A. Association, 1991.
- Ertek, Tümay."Makroekonomiye Giriş", 2. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul 2006.
- Hamerle, Alfred. Thilo Liebig ve Daniel Rösch, "Credit Risk Factor Modeling and the Basel II IRB Approach",Discussion Paper Series 2: Banking and Financial Supervision, No:02, 2003.
- Horvath, Edit "Studies on The Potential Impacts Of The New Basel Capital Accord", National Bank of Hungary Occasional Papers, No:27, Ekim 2003.
- Jackson, Patrica. ve William Perraudin, Regulatory Implication of Credit Risk Modeling, Journal of Banking & Finance No:24 2000.
- Karan, Mehmet Baha. "Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi", Gazi Kitabevi, Ankara 2001.
- Karatepe, Yalçın. "Bankalarda Kredi Risk Yönetimi" TC. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara 2002.
- Kaval, Hasan. "Bankalarda Risk Yönetimi", Yaklaşım Yayınları, Ankara 2000.

- Kavcıoğlu, Şahap. Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Çözüm Yolları ve Takibi, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2003, s.6. ve Alptekin Güney, "Banka İşlemleri", 2. Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2008.
- Kimber, Andrew "Credit Risk; From Transaction to Portfolio Management", Elsevier Finance Butterworth - Heinemann, Oxford 2004.
- Kiss, Ferenc "Credit Scoring Processes From A Knowledge Management Perspective", Periodica Polytechnica Ser.Soc. Man., Vol.11, No.1, Hungary, 2003.
- Meriç, İlhan. "Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık", ODTÜ Yayını, Ankara, 1980.
- Neal, Robert S. "Credit Derivatives: New Financial Instruments for Controlling Credit Risk", Federal Reserve Bank of Cansas City, Economic Review, 1996.
- Özdemir, Muharrem. "Finansal Yönetim", Türkmen Kitap Evi, İstanbul 1999.
- Özer, Mevlüt. "Mali Tablolar ve Finansal Analiz". c.II, Özkan Matbaacılık",Ankara 1997.
- Öztemel, Ercan. "Yapay Sinir Ağları", Papatya Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Pesaran, M. Hashem. Til Schuermann, Björn-Jakob Treutler, ve Scott M. Weiner, "Macroeconomic Dynamics and Credit Risk:A Global Perspective",Nisan 2005.
- Polat, Erdal. "Türk Bankacılık Sisteminde Problemlili Kredileri Önceden Belirleyecek Model Geliştirilmesi İçin Bir Çalışma", Pamukbank T.A.Ş. Yayınları, İstanbul 1995.
- Saunders, Anthony. ve Marcia Millon Cornett, "Financial Institutions Management: A Risk Management Approach", 5. Basım, McGraw-Hill Education, 2005.
- Schaefer, Stephen M. ve Ilya A. Strebulaev, "Structural Models of Credit Risk are Useful: Evidence from Hedge Ratios on Corporate Bonds", London Business School, Kasım 2003.
- Seval, Belkıs. 'Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi', İstanbul Üniversitesi, İstanbul, İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü Yayınları, Yayın No:59, 1990.
- Sevim, Adnan. "Maliyet Muhasebesi", Editör: Kerim Banar, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1524, Eskişehir 2004.
- Şakar, Hakan. "Bankalarda Kredilendirme Teknikleri" 1 Basım, Strata Training & Consulting Yayın No:5 , İstanbul 2001.
- Şıklar, İlyas."Finansal Ekonomi", T.C. Anadolı Üniversitesi Yayını, Yayın no:1588, Eskişehir, 2004.

- Takan, Mehmet. " Bankacılık : Teori Uygulama Ve Yönetim",Nobel Yayın Dağıtım, Ankara-2002.
- Thomas, Hung. ve Zhiqiang Wang, "The Integration of Bank Syndicated Loan and Junk BondMarkets", Journal of Banking and Finance, 2004.
- Timur, M. Necdet. "Banka ve Sigorta Pazarlaması" Editör: Yavuz Odabaşı, 1. Baskı, TC.Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1701 , Eskişehir 2006.
- Tunay, K. Batu. "Finansal Sistem, Yapısı, İşleyişi, Yönetimi ve Ekonomisi", İstanbul: Birsen Yayınevi, 2005.
- Tunay, K. Batu. ve Mustafa T. Uzuner, Adnan Yiğit "Ticari Bankalarda Optimal Kaynak Yönetimi: Teorik ve Analitik Bir Yaklaşım", Beta Yayınları, İstanbul 1998.
- Türko, R. Metin. "Finansal Yönetim I", Atatürk Üniversitesi Matbaası, Erzurum 1994.
- Usta, Mahmut. "Temel Kredi Bilgileri", Pamukbank T.A.Ş. Eğitim Yayınları,Yayın No:4, Haziran 1996.
- Usta, Mahmut. "Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Tahsisi", Pamukbank Eğitim Yayınları, 1997.
- Yüksel, Ali Sait. "Banka Yönetimi El Kitabı", Alfa Basım Yayım Dağ. Ltd. Şti, 2002.
- Zarakolu, Avni. "Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi", 9. Basım, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sayı.232, 1989.

Sürelili Yayınlar

- AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş., " Genel Kredi Sınırları Hakkında Avrupa Birliği Düzenlemeleri", Bankacılar Dergisi, Sayı:35, 2000.
- Akbulak, Yavuz." Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Yeni Esaslar" [http://www.legalisplatform.net/Makale/Finansal %20Kiralama%20Ve%20Faktoring.pdf](http://www.legalisplatform.net/Makale/Finansal%20Kiralama%20Ve%20Faktoring.pdf) (19/09/2010)
- Aksel, Kaan. "Kredi Risk Yönetimi", Active Dergisi, Mayıs-Haziran 2001 , s.5-7. http://www.makalem.com /Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=493 (24/08/2010)

- Alptürk, Ercan. "Kaynak kullandırımı Destekleme Fonu ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonunun Özellikleri", 2005, <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005066681.htm> (20/06/2010)
- Altan, Mikail ve İbrahim Emre Göktürk, "Türkiye'de Kredi Kartlarının Toplam Özel Nihai Tüketim harcamalarına Etkisi", 2007, <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/dergi/Dizin/Yazar.htm> (11/07/2010).
- Altman, Edward I., Brady Brooks. Andrea Resti ve Andrea Sironi , "The Link Between Default and Recovery Rates: Theory, Empirical Evidence and Implications", (Report Submitted to ISDA), March 2003,
- Anbar, Adem. "Merton Modeli Kullanılarak Temerrüde Düşme Olasılığının Hesaplanması", Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar, Sayı.42, No:498, Eylül 2005.
- Aras, Güler. " Menkul Kıymetleştirilmiş Kredi Uygulamaları ve Türkiye'de VDMK" İşletme-Finans Dergisi, 119,1996.
- Arslan, İbrahim ve Sevda Yapraklı, "Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz", Ekonometri ve İstatistik Dergisi Sayı:7, 2008.
- Arslan, Kahraman. "Risk Yönetimi Mİ, Kriz Yönetimi Mi?", TurkTrade- Durum Dergisi, <http://www.turktrade.org.tr/tr/article/30469dfe-583a-421a-866f-9627b2a7d371/risk-yonetimi-mi-kriz-yonetimi-mi.aspx> (21/07/2010)
- Ayanoğlu, Yıldız ve Burak Ertürk, "Moden Kredi Riski Yönetiminde Derecelendirmenin Yeri ve İMKB'ye Kayıtlı Şirketler Üzerinde Bir Uygulama", Gazi üniversitesi İİBF Dergisi 9/2, 2007.
- Baktır, Ömer M. ve Süreyya Matar, "Firmaların Kayıt dışı Faaliyetleri Çerçevesinde Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Tahsis Esasları", Active Dergisi, Sayı.2 (Ağustos-Eylül 1998).
- Bolgün, Kaan Evren. "Ticari Bankalarda Riske Maruz Değer (Value At Risk) Yöntemi İle Ölçümlenen Piyasa Riskinin Banka Stratejilerine Katkısı", İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Yıl.17, Sayı.191 Şubat 2002.
- Çatalbaş, Gaye Karpaz ve Ersin Çatalbaş, "Finansman Sorunu Yaşayan Kobi'ler Basel II ve Bankacılık Sektörü", Bankacılar Dergisi, Sayı 66, 2008, <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/66.pdf> (17/08/2010).
- Çonkar, Kemalettin. ve H. Ali Ata, " Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kullanımı" Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 4(2).
- Çopur, Zeynep ve R. Günsel Terzioğlu, "Ailelerin Tasarruf ve yatırım eğilimlerinin incelenmesi" Ev Ekonomisi Dergisi.6. 2000.

- Delloye, Martin. Jean-David Fermanian ve Mohammed Sbai, "Estimation of A Reduced-Form Credit Portfolio Model and Extensions to Dynamic Frailties", Eylül 2005. <http://www3.imperial.ac.uk/pls/portallive/docs/1/2139900.PDF> (25/09/2010)
- Deloitte & Touche, "Kredi Riski Ölçümünde Risk Dereceleri Geçiş Analizi", Risk Yönetimi Haber Bülteni, Sayı: 5.
- Dolgun, Burak. ve Ebru Ogan Erdoğan, "Dünyada ve Türkiye'de Kredi Riski Uygulamaları", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, No. 18, Mayıs-Haziran 2001.
- Eken, Mehmet Hasan. "Türk Bankacılık Sektörü Yapılanma Sürecinde Bankalarda Finansal Risk Yönetimi-I", Analiz Dergisi, Sayı 15, Nisan 2006.
- Eken, Mehmet Hasan. "Türk Bankacılık Sektörü Yapılanma Sürecinde Bankalarda Finansal Risk Yönetimi-II", Analiz Dergisi, Sayı 16, Ekim 2006.
- Eratay, Sertan. "Kredi Riski Tanımı, Ölçümü Yöntemleri ve Modelleri", Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 31, Temmuz-Ağustos 2003.
- Garside, Thomas. Henry Stott ve Anthony Stevens, "Credit Portfolio Management", ERisk, Oliver, Wyman & Company, 1 Aralık 1999, , http://www.erisk.com/learning/research/013_200creditportfoliomodels.pdf (18/09/2010).
- Gögebakan, M. Cengiz. ve Musa Arda, "Yeniden Değerleme Oranının Finansal Analiz Üzerindeki Etkisi", Bankacılar Dergisi, Sayı.45, 2003.
- Gönenç, Halit ve Barış Kılıçhan, "Kredi Portföy Çeşitlendirmesinin Banka Performansı Üzerindeki Etkileri", Bankacılar Dergisi, 49,2004.
- Günaydın, Kürşad. "Ülke Riski İçin Farklı Yaklaşımlar", Activeline Gazetesi, 01/04/2006 no:73
- İç, Yusuf Tansel ve Mustafa Yurdakul. "Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Yöntemini Kullanan Bir Kredi Değerlendirme Sistemi". Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi. Cilt.15, No.1, 2000.
- Kırankabeş, Mustafa Cem."Ülke risk Kavramı, Metodolojisi ve Türkiye Değerlendirmesi", Mevzuat Dergisi, Sayı 102 , Haziran 2006. <http://www.mevzuatdergisi.com/2006/06a/01.htm> (18/10/2010).
- Korkmaz, Tuba Kale. "Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler". Active Bankacılık ve Finans Dergisi. Sayı.37, Temmuz-Agustos 2004.
- Kutlar, Aziz. ve Murat Sarıkaya, "Asimetrik Enformasyon ve Marjinal maliyet Fiyatlaması Modeli Çerçevesinde Türkiye'de kredi Tayinlaması ve Faiz oranlarının Tahmini", C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi , Cilt , Sayı 1,

2003, <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/search.php?k=asimetrik+enfomasyon>
(14/07/2010)

Öktem Kalaycıoğlu, "Sendikasyon Kredileri", Active Bankacılık ve Finans Dergisi sayı 4, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=258
(20/08/2010).

Tatlıldil, Hüseyin. ve Murat Özel, "Firma Derecelendirme Çalışmaları Konusunda Çok Değişkenli İstatistiksel Analize Dayalı Karar Destek Sistemlerinin Kullanımı", Bankacılar Dergisi sayı 54 ,2005.

Tevfik, Arman T. "Sermaye Yapısı Kararları ve Efektif Vergi Oranının Sıfır Olduğu Firmalarda Optimal Sermaye Yapısının Belirlenmesi", Sosyal Bilimler Dergisi, <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi / sbd/ sbd14/sbd-14-10.pdf>
(11/10/2010)

Yavuz, Salih Tanju. "Risk Yönetimi İçeri Aktif Pasif Yönetimi Dışarı mı?: Aktif Pasif Komitesi (APKO) Faiz Riski Yönetiminin Neresinde?", Bankacılar Dergisi, Sayı.41, 2002.

Diğer Yayınlar

Akgüç, Öztin. "Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı, Sorunları ve Bazı Öneriler", İstanbul, Türkiye Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Vakfı, 1991.

BDDK, "5411 sayılı Bankacılık Kanunu", 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

BDDK, "Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik", 01/11/2006 Tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete.

BDDK, "Finansal Piyasalar Raporu", Mart 2010- Sayı 17.

BDDK, "Bankacılık Sektörü Genel Görünümü", Mart 2010, Sayı 2010/2.

Benli, Ayşe Oya "İhracatta Fiyatlandırma ve Teklif Hazırlama", İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2006, <http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/fiyatlandirma.pdf> (18/08/2010).

Berker, A. Botan. "Kredi Derecelendirmesi", 2008. http://www.fitchratings.com.tr/ftp/derecelendirme/drc_20.pdf (01/08/2010)

Bhargava, Amitabh. "Credit Risk Management Systems in Banks", ICICI Bank, Feb.2000, http://www.garpdigitalibrary.org/display/displaychapter_meetings.asp?yr=2000 (26/06/2010).

- Ceyhan, Murat. "Finansal Kaldıraç ve Bilançonun Pasif Yapısı" 2003, http://www.alomaliye.com/murat_veyhan_finansal_kaldirac.htm (11/10/2010)
- Derviz, Alexis ve Narcisa Kadlcáková, "Methodological Problems Of Quantitative Credit Risk Modeling In The Czech Economy", Paper No: 39, 2001. http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/WP39_Derviz_Kadlcakova.pdf (20/09/2010)
- Eken, Mehmet Hasan "Temel Analiz", Ders Notları, Kadir Has Üniversitesi. SBE. 2009.
- Ekodialog.com, "Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi", http://www.ekodialog.com/finansal_eko/fin_eko_konulari3.html (21/11/2010)
- Ergezer, Halit. Mehmet Dikmen ve Erkan Özdemir, "Yapay Sınır Ağları ve Tanıma Sistemleri", <http://www.elyadal.org/pivolka/06/yapay.htm> (15/10/2010)
- Grunert, Jens. ve Martin Weber, "Recovery Rates of Bank Loans: Empirical Evidence for Germany", Centre for Economic Policy Research (CEPR), London, United Kingdom, Mart 2006.
- İnağ, Nihat. "Tüketici Kredileri", TCMB Araştırma Planlama ve Eğitim Genel Müdürlüğü Tartışma Tebliği No:9011, 1990.
- İşipek, Pekhan. "Banka Stratejik Yönetimi Açısından Kredi Riski Yönetim Modelleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi SBE, 2005.
- İyigün, Tunay. "Bankacılıkta Fiyatlandırma" Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2006.
- İyigün, Tunay. "Kredi Riski Yönetimi", TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri, Ankara, 2000.
- Kaplan, İbrahim. "Bankaların Gözetimi, Denetimi ve Hukuki Sorumluluk", <http://www.profkaplan-lawoffice.com/info/Bankalar.doc> (20/07/2010).
- Karapınar, Selahattin ve Nilüfer Ün, "Kredi Analizinde Bankaların Şirket Mali Tablolarına Güveni Üzerine Bir Anket Uygulaması", <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/14-02.pdf> (15/09/2010)
- Kealhofer, Stephen. "The Economics of the Bank and of the Loan Book", http://www.moodyskmv.com/research/files/wp/econ_of_banks.pdf (11/09/2010).
- Küçükkocaoğlu, Güray. "Factoring, Leasing", Başkent Üniversitesi. İİBE. İşletme Bölümü, <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi8.doc> (12/10/2010)
- Lieli, Robert P. ve Halbert L. White, "The Construction of Empirical Credit Scoring Models Based on Maximization Principles", http://weber.ucsd.edu/~mbacci/white/pub_files/credit_scoring.pdf (08/07/2010).

- Mesutoğlu, Berk. "Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetimi Şirketlerince Tasfiyesi", BDDK MSPD Çalışma Raporları : 2001/3 , http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/12652001-3.pdf (20/09/2010)
- Mirza, Ahmet. "Kredi Riski Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi", T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Moody's, "Moody's Rating Migration and Credit Quality Correlation", 1920-1996", July 1997. <http://www.moodyskmv.com/research/files/wp/25097.pdf> (24/08/210).
- Kaplan, Nazlı Aydoğan. "Kredinin Ekonomik ve Hukuki Tanımı", 2009, [http://www.nazliaydogan .av.tr/?p=1](http://www.nazliaydogan.av.tr/?p=1) (10/07/2010)
- Öker, Ayşegül. "Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Risk Yönetimi", T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2007.
- Önal, Yıldırım B."Yeni Finansman Teknikleri" Ders Notları, Cukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özince, H. Ersin. "Banka - Sanayi ilişkileri, TBB Başkan Konuşmaları", http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Baskan_Konusmalari/Ersin_Ozince_ISO_2002_1230.ppt#285,22,Slayt_22 (15/09/2010)
- Öztürk, İsmet. "Bankalarda Ticari Kredi Uygulamalarında Mali Tahlil ve İstihbaratın Etkinliği" T.C. Gaziantep Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Özyurt, Gülsun. "Kredi Türevleri", Active Dergisi, sayı 31 http://www.makalem.com/Search/Article_Details.asp?nARTICLE_id=2362, 2003. (15/08/2010)
- Probit Model, <http://economics.about.com/od/economicsglossary/g/probitmodel.htm> (25/09/2010)
- Riskfree, "Entegre Risk Yönetimi Çözümlerimiz", [http://www.riskfree.com.tr/documents/Riskfree Brosur.pdf](http://www.riskfree.com.tr/documents/Riskfree_Brosur.pdf) (11/08/2010)
- Savaşal, Mustafa. "Kredi Türleri ve Risk Yönetimi", TBB Seminer Notları, İstanbul, Ekim 2003.
- Serdar, Alper. "Bankacılıkta Riskler ve Risk Yönetimindeki Değişim Sürecinin Kriz Sonrası Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı Açısından Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi, Yüksek lisans Tezi, İstanbul, 2005.
- Seviğ, Veysi. "Hangi İşlemler BSMV' ye Tabidir? ",2005, [http://www.muhasetr.com/makaleler/010/\(25/06/2010\)](http://www.muhasetr.com/makaleler/010/(25/06/2010))
- Sezal, Levent. "Banka İşlemlerinde Etkin Bir İç Denetim ve Risk Yönetim Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", Çukurova Üniversitesi SBE İşletme Anabilim dalı Doktora Tezi, Adana 2006.

- Söyler, Halil. "Bilançonun Tahlile Hazırlanması, Tahlil Yöntemleri ve Eleştiriler" 2003, http://www.alomaliye.com/halil_soyler_bilanco_tahlile.htm (15/07/2010)
- Şenver, Bülent "Batacak Kredi Kokusundan Belli Olur", 2006, <http://www.bulentsenver.com/bsakfel/yazilarim/comment.asp?IDNews=172&orderby=author> (10/07/2010)
- Şenver, Bülent. "Aktif-Pasif Yönetimi" , T.C. Kadir Has Üniversitesi, SBE, Ders Notları.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, "Muhasebe ve Finansman Hizmet İşlemleri", MEGEP , Ankara 2008, http://cygm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/muhasebe/moduller/hizmet_islemleri.pdf (20/08/2010)
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemi Projesi, "Muhasebe ve Finansman Hizmet İşlemleri" Ders Notları, Ankara 2008.
- TBB, "Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler", 1999, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc (20/08/2010)
- TCMB, 26 Haziran 2000 tarih ve "Dış Ticaret Md. " 2000/YB-25 sayılı Genelge.
- Türk Kredi Raiting, "Kredi Derecelendirme Süreci", <http://turkkredirating.com/main.php?pageId=27> (11/06/2010)
- Tüketici Finansmanı rehberi, "Türkiye'de Tüketici Finansmanı Şirketleri", 2008. <http://www.tuketicifinansman.net/2008/06/turkiye-tuketici-finansmani-sirketleri.html> (20/10/2010)
- Türkçe Bilgi, "Finansman Şirketi", http://www.turkcebilgi.com/finansman_%FEirketi/ansiklopedi 10/10/2010)
- Vural, Barış Bilen. "Yapay Sinir Ağları İle Finansal Tahmin", TC Ankara üniversitesi SBE, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- Yılmaz, Hatice Biçen."Bankalar Tarafından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi", http://www.paradoks.org/makale/yil2_sayi1/Hatice%20B.YILMAZ.pdf (07/7/2010)
- Yüzbaşıoğlu, A. Nejat. "Risk Yönetimi Konferansı", Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası, 16 Ocak 2003 - İstanbul, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Sunumlar/1977__www.bddk.org.tr_turkce_yayinlar_veraporlar_sunumlar_riskmanagementNY.pdf (02/08/2010)
- Zeyrek, İsmail. ve Zekeriya Mızırak, "Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı", Selçuk Üniversitesi SBE, 22/2009.